

Tietosuojasta vapaa todistelu? Todistelu siviiliprosessissa henkilö- tietojen suojan näkökulmasta

Helsingin yliopisto

Oikeustieteellinen tiedekunta

Oskari Paasikivi

Pro gradu -tutkielma

Viestintä- ja informaatio-oikeus

Ohjaajat: Päivi Korpisaari ja Susanna

Lindroos-Hovinheimo

Heinäkuu 2019

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Oikeustieteellinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme	
Tekijä – Författare – Author Oskari Paasikivi			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Tietosuojaista vapaa todistelu? Todistelu siviiliprosessissa henkilötietojen suojan näkökulmasta			
Oppiaine/Opintosuunta – Läroämne/Studieinriktning – Subject/Study track Viestintä- ja informaatio-oikeus			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year- Heinäkuu 2019	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages XXIX + 84
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Eurooppalaisen henkilötietojen suojaa koskevan sääntelyn taustalla on ollut erityisesti tarve säännellä teknologisen kehityksen mahdollistamaa laajamittaista tiedonkäsittelyä. Henkilötietojen suojan ja erityisesti EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen aineellinen soveltamisala on kuitenkin laaja, ja henkilötietojen käsittelyä koskevat vaatimukset tulevat sovellettaviksi myös perinteisemmissä tietojen käsittelyä edellyttävissä tilanteissa. Näihin kuuluu käsittely, jota yritykset suorittavat oikeudenkäynnin asianosaisina oikeudenkäyntiä ja erityisesti todistelua varten. Todistelua varten käsitellään parhaimmillaan mittavia määriä asiakirjoja ja muita aineistoja, joihin säännönmukaisesti sisältyy tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuja henkilötietoja. Henkilötiedot voivat monesti koskea oikeudenkäyntiin nähden ulkopuolisia henkilöitä, kuten asianosaisena olevan yrityksen työntekijöitä tai asiakkaita. Todisteluun sisältyvässä henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava yleisen tietosuoja-asetuksen vaatimuksia, jotka saattavat vaikuttaa todisteluun yllättävällä ja merkittävällä tavalla.</p> <p>Tässä tutkielmassa tarkastellaan todistelun edellyttämää henkilötietojen käsittelyä tietosuoja-asetuksen mukaisten yleisten käsitte-lyperiaatteiden näkökulmasta. Tarkoituksena on arvioida, onko asetuksen valossa lähtökohtaisesti sallittua käsitellä henkilötietoja todisteluun liittyen sekä miten tuo käsittely tulee suorittaa. Oikeus henkilötietojen suojaan ei ole ehdoton, vaan se on saatettava asianmukaiseen tasapainoon muiden perusoikeuksien kanssa. Oikeudenkäyntien osalta on huomattava, että tietosuojaperiaatteiden tiukka soveltaminen saattaisi suhteettomasti rajoittaa oikeudenkäyntiä koskevien perusoikeuksien ja keskeisten periaatteiden toteutumista. Oikeudenkäynnin asianosaisella tulee lähtökohtaisesti olla vapaus esittää oikeudenkäynnissä haluamansa todisteet vaatimustensa tueksi. Suomalaisessa oikeudenkäynnissä todistelun hankkiminen on lisäksi asianosaisten tehtävänä. Yleisen tietosuoja-asetuksen tulkinnassa on näin ollen punnittava keskenään henkilötietojen suojaa sekä oikeudenkäyntiä koskevia oikeuksia ja periaatteita. Tämä on myös linjassa yleisen tietosuoja-asetuksen tarkoitusten kanssa.</p> <p>Oikeudenkäynnin asianosaisen tulee arvioida todistelun edellyttämää henkilötietojen käsittelyä erityisesti lainmukaisuuden ja käytötarkoitussidonnaisuuden periaatteiden valossa. Lainmukaisuus edellyttää, että käsittelyllä on aina jokin oikeusperuste. Käyttötarkoitussidonnaisuuden kannalta ongelmallista on, että todistelua varten käsiteltäviä henkilötietoja ei ole alun perin kerätty ja käsitelty rekisterinpitäjän oikeudenkäyntejä varten. Henkilötietoja on käsitelty alun perin esimerkiksi työ- tai asiakassuhdetta varten eikä henkilötietoja saa asetuksen mukaan myöhemmin käsitellä yhteensopimattomalla tavalla. Asianosaisen kannalta on keskeistä arvioida myös tietojen minimoinnin ja käsittelyn läpinäkyvyyden periaatteita. Erityisesti olisi arvioitava, tuleeko asianosaisen poistaa todisteita henkilötietoja ja missä määrin todisteluun liittyvästä käsittelystä olisi informoitava rekisteröityjä.</p> <p>Intuitiivisesti vaikuttaa selvältä, että oikeudenkäynnin asianosaisen on voitava käsitellä tietoja – myös henkilötietoja – todistelua varten. Tämän tutkielman keskeinen havainto kuitenkin on, että asianosaisena olevan yrityksen tulisi arvioida ja varmistaa tietosuoja-asetuksen vaatimusten noudattaminen yhtä lailla oikeudenkäynneissä kuin normaalissa liiketoiminnassaan. Tietosuojaperiaatteiden arviointi tulisi siten sisällyttää alusta alkaen asianosaisen prosessitoimintaan. Todistelun tietosuojakysymyksiin liittyvän tulkinnanvaraisuuden vuoksi olisi toivottavaa, että tulevaisuudessa saadaan lisää aihealuetta koskevia kannanottoja sekä oikeustieteellistä tutkimusta. Lainsäätäjällä olisi lisäksi keskeinen rooli henkilötietojen suojan ja oikeudenkäyntiin liittyvien etujen tasapainottamisessa.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Henkilötietojen suoja, Tietosuoja-asetus, Todistelu, Oikeudenkäynti, Siviiliprosessi, Yksityisyys, Tietosuoja, Oikeudenmukainen oikeudenkäynti, Perusoikeudet, EU-oikeus, Euroopan ihmisoikeussopimus, Euroopan unionin perusoikeuskirja			
Ohjaaja tai ohjaajat –Handledare – Supervisor or supervisors Päivi Korpisaari ja Susanna Lindroos-Hovinheimo			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto			
Muuta tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

Lähteet	I
Lyhenteet	XXVIII
1 Johdanto	1
1.1 Henkilötietojen suoja – kaiken sääntelyä?	1
1.2 Todistelu ja tietojen käsittely siviiliprosessissa	2
1.2.1 Todistelu siviiliprosessissa ja keskeiset käsitteet	2
1.2.2 Henkilötietojen käsittely todistelun esittämiseksi	4
1.3 Tiedonintressi, tutkimuskysymykset ja rakenne	6
1.4 Systemaattinen luonnehdinta ja metodologiset valinnat	8
1.5 Lähdeaineisto ja rajaukset	10
2 Normipohjan hahmottaminen	13
2.1 Aluksi	13
2.2 Henkilötietojen suoja	14
2.2.1 Henkilötietojen suoja eurooppalaisena perusoikeutena	14
2.2.2 Yleinen tietosuojasetus ja kansallinen sääntely	17
2.2.3 Tietosuoja sääntelyn soveltuminen todistelukontekstissa	19
2.2.4 Yhteenvetoa tietosuoja vaatimusten normipohjasta	22
2.3 Todistelua koskevat oikeudet ja periaatteet	23
2.3.1 Aluksi	23
2.3.2 Todistelu ja oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin	24
2.3.3 Todistelua koskeva tehtäväjako siviiliprosessissa	28
2.3.4 Vapaa todistusteoria	29
2.4 Todistelun tietosuoja vaatimusten tulkinnassa huomioitava normipohja	32
3 Todistelua varten suoritettavan käsittelyn sallittavuus	34
3.1 Aluksi	34
3.2 Käsittelyn lainmukaisuus – erityisesti käsittelyn oikeusperusteesta	36
3.2.1 Yleistä	36
3.2.2 Tarve oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi	38
3.2.3 Suostumus	39
3.2.4 Todistelu oikeutettuna etuna	43

3.3	Erityisesti työntekijän henkilötietojen käsittelystä	52
3.4	Käyttötarkoitussidonnaisuus – todistelu ”muuna tarkoituksena”	54
3.4.1	Periaatteen sisältö todistelun kannalta.....	54
3.4.2	Käsittely uusiin tarkoituksiin – yhteensopimattomuuden arviointi.....	55
3.4.3	Entä jos todistelu on yhteensopimatonta?	58
3.4.4	Johtopäätöksiä	60
4	Henkilötietojen käsittelyyn kohdistuvista vaatimuksista	61
4.1	Käsittelyä ja käsiteltäviä tietoja koskevat vaatimukset	61
4.2	Tietojen minimointi	61
4.2.1	Periaatteen luonnehdinta	61
4.2.2	Mitä on tarpeellisuus todistelun osalta?	62
4.2.3	Velvollisuus suodattaa käsiteltäviä tietoja	64
4.2.4	Anonymisoinnin ja pseudonymisoinnin mahdollisuus todistelussa.....	65
4.2.5	Yhteenvedo	67
4.3	Läpinäkyvyys.....	68
4.3.1	Periaatteen sisältö tutkimusasetelmassa	68
4.3.2	Läpinäkyvyyden vaatimus asianosaisen intressien kannalta.....	69
4.3.3	Velvollisuus ilmoittaa rekisteröidylle käsittelystä todistelua varten.....	70
4.3.4	Yhteys rekisteröityjen oikeuksiin.....	72
4.4	Henkilötietojen luovutuksiin kohdistuvat vaatimukset	74
5	Henkilötietojen suoja koskevien vaatimuksien toteuttaminen todistelussa	76
5.1	Yleisen tietosuojasetuksen luonteen ymmärtäminen.....	76
5.2	Henkilötietojen suojan toteuttaminen asianosaisen prosessitoiminnassa.....	77
5.3	Säätelyn kehittäminen.....	80
6	Johtopäätökset.....	81

Lähteet

Kirjallisuus ja artikkelit

Aalto et al. 2014

Aalto, Pekka – Hofmann, Herwig CH – Holopainen, Liisa – Paunio, Elina – Pech, Laurent – Sayers, Debbie – Shelton, Dinah – Ward, Angela: Article 47 - Right to an Effective Remedy and to a Fair Trial. Teoksessa Peers, Steve – Hervey, Tamara – Kenner, Jeff – Ward, Angela: The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary. Hart Publishing Ltd, Oxford 2014.

Aarnio 1978

Aarnio, Aulis: Mitä lainoppi on? Tammi, Helsinki 1978.

Aarnio 1982

Aarnio, Aulis: Oikeussäännösten tulkinnasta: tutkimus lainopillisen perustelun rationaalisuudesta ja hyväksyttävyydestä. Juridica, Helsinki 1982.

Aarnio 1997

Aarnio, Aulis: Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta. Teoksessa Häyhä, Juha: Minun metodini. Werner Söderström lakitieto, Helsinki 1997.

Alén-Savikko 2014

Alén-Savikko, Anette: Yhteisillä taajuuksilla?: ajatuksia viestintäoikeuden tutkimuksesta, sen kehityksestä sekä suhteesta viestinnän ja viestintäpolitiikan tutkimukseen. Teoksessa Tiilikka, Päivi: Sananvapaus puntarissa - Viestintäoikeuden vuosikirja 2013. Edita Publishing Oy, Helsinki 2014.

Antikainen 2012

Antikainen, Antti: Verkkokaupan oikeus myydä asiakastietoja. Helsinki Law Review 2012/2, s. 187-221.

Applebaum 2017

Applebaum, Zena: E-Discovery and Legal Project Management. Teoksessa Bowes, Edward: The Lawyer's Guide to Legal Project Management. Ark Group, London 2017.

Autio 2014

Autio, Anna-Liisa: Lainkäyttö yritysten riidanratkaisussa. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 2014.

Brkan 2016

Brkan, Maja: The Unstoppable Expansion of the EU Fundamental Right to Data Protection: Little Shop of Horrors? *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 2016, Volume 23(5), s. 812-841.

Bu-Pasha 2018

Bu-Pasha, Shakila: Threats to Location Data and Privacy in Location-Based Services. Teoksessa Korpisaari, Päivi: 15 vuotta viestintäoikeutta – Viestintäoikeuden vuosikirja 2017. Oikeustieteellinen tiedekunta (Helsingin yliopisto), Helsinki 2018.

Bygrave 2001

Bygrave, Lee: The Place of Privacy in Data Protection Law. *University of New South Wales Law Journal*, 2001, Volume 24(1), s. 277–283.

Carey 2018

Carey, Peter: Data Protection Principles. Teoksessa Carey, Peter: Data Protection: A Practical Guide to UK and EU Law. Fifth edition, Oxford University Press, Oxford 2018.

Dehon & Carey 2018

Carey, Peter & Estelle Dehon: Fair, Lawful, and Transparent Processing. Teoksessa Carey, Peter: Data Protection: A Practical Guide to UK and EU Law. Fifth edition, Oxford University Press, Oxford 2018.

Cersosimo 2018

Cersosimo, Juan Carlos. The Purpose Limitation Principle in the General Data Protection Regulation (Master thesis). Saatavilla osoitteessa <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=145704>. Tilburg University 2018.

Colonna 2014

Colonna, Liana: Data Mining and Its Paradoxical Relationship to the Purpose Limitation Principle. Teoksessa Gutwirth, Serge – Leenes, Ronald – de Hert, Paul: Reloading Data Protection – Multidisciplinary Insights and Contemporary Challenges. Springer, Dordrecht 2014.

De Hert 2016

De Hert, Paul: EU Criminal Law and Fundamental Rights. Teoksessa Mitsilegas, Valsamis – Bergström, Maria – Konstadinides, Theodore: Research Handbook on EU Criminal Law. Edwar Elgar Publishing Ltd., Cheltenham 2016.

De Hert 2019

De Hert, Paul: Belgium, Courts, Privacy and Data Protection: An Inventory of Belgian Case Law from the Pre-GDPR Regime (1995–2015). Brussels Privacy Hub Working Paper, 2019, Vol. 5(15).

De Hert & Gutwirth 2006

De Hert, Paul & Gutwirth, Serge: Privacy, Data Protection and Law Enforcement. Opacity of the Individual and Transparency of Power. Teoksessa Claes, Erik – Gutwirth, Serge – Duff, Anthony: Privacy and the Criminal Law. Intersentia, Antwerp – Oxford 2006.

De Hert & Gutwirth 2009

De Hert, Paul & Gutwirth, Serge: Data Protection in the Case Law of Strasbourg and Luxembourg: Constitutionalisation in Action. Teoksessa Gutwirth, Serge – Poullet, Yves – de Hert, Paul – de Terwangne, Cécile – Nouwt, Sjaak: Reinventing Data Protection? Dordrecht, Springer 2009.

De Hert & Papakonstantinou 2016

De Hert, Paul & Papakonstantinou, Vagelis: The New General Data Protection Regulation: Still a Sound System for the Protection of Individuals. Computer Law and Security Review, 2016, Volume 32(2), s. 179–194.

Dimitrova 2017

Dimitrova, Diana: Rigas Satiksme: The Scope and Limits of Data Protection. European Data Protection Law Review, 2017, Volume 3(3), s. 418-422.

Elliot et al. 2018

Elliot, Mark – O'Hara, Kieron – Raab, Charles – O'Keefe, Christine M. – Mackey, Elaine – Dibben, Chris – Gowans, Heather – Purdam, Kingsley – Mccullagh, Karen: Functional Anonymisation: Personal Data and the Data Environment. Computer Law & Security Review: The International Journal of Technology Law and Practice, 2018, Volume 34(2), s. 204-221.

Ervo 2002

Ervo, Laura: Oikeustapauskommenttaari (EIT Nikula V. Suomi 21.3.2002). Lakimies 2002/5, s. 810-829.

Ervo 2005

Ervo, Laura: Oikeudenmukainen oikeudenkäynti. WSOY, Helsinki 2005.

Ervo 2008

Ervo, Laura: Oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuusvaatimus: Käsikirja lainkäyttäjille. WSOYpro, Helsinki 2008.

Ervo 2012

Ervo, Laura: Tie Totuuteen. Teoksessa Hyttinen, Tatu: Rikoksesta rangaistukseen: Juhlajulkaisu Pekka Viljanen 1952-26/8-2012. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta 2012.

Feiler et al. 2018

Feiler, Lukas – Forgó, Nikolaus – Weigl, Michaela: The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A Commentary. Globe Law and Business, Surrey 2018.

Forgó et al. 2017

Forgó, Nikolaus – Hänold, Stefanie – Schütze, Benjamin: The Principle of Purpose Limitation and Big Data. Teoksessa Corrales, Marcelo – Fenwick Mark – Forgó Nikolaus: New Technology, Big Data and the Law. Springer, New York 2017.

Gellert 2015

Gellert, Raphaël: Data Protection: A Risk Regulation? Between the Risk Management of Everything and the Precautionary Alternative. International Data Privacy Law, 2015, Volume 5(1), s. 3-19.

González Fuster 2014

González Fuster, Gloria: The Emergence of Personal Data Protection as a Fundamental Right of the EU. Springer 2014.

González Fuster & Gellert 2012

González Fuster, Gloria & Gellert, Raphaël: The Fundamental Right of Data Protection in the European Union: in Search of an Uncharted Right. International Review of Law, Computers & Technology, 2012, Volume 26(1), s. 73–82.

González Fuster & Gutwirth 2013

González Fuster, Gloria & Gutwirth, Serge: Opening Up Personal Data Protection: A Conceptual Controversy. Computer Law & Security Review, 2013, Volume 29(5), s. 531-539.

Gordon 2009

Gordon, Clara-Ann: Data Protection and its Impact on due Diligence Processes. Convergence, 2009, Volume 5(1), s. 120-125.

Hallberg 2001

Hallberg, Pekka: Oikeudenmukainen oikeudenkäynti 2000-luvulla: Puheenvuoro. Kauppakaari, Helsinki 2001.

Hallberg 2011

Hallberg, Pekka: Perusoikeusjärjestelmä. Teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeudet. Toinen, uudistettu painos, Werner Söderström lakitieto WSLT, Helsinki 2011.

Hanninen et al. 2017

Hanninen, Minna – Laine Elli – Rantala Kati – Rusi, Mari – Varhela, Markku: Henkilötietojen käsittely: EU-tietosuojaa-asetuksen vaatimukset. Kauppakamari, Helsinki 2017.

Hassett & Cirillo 2002

Hassett, Dan & Greg Cirillo: Conducting due Diligence in Business Acquisitions Involving Personal Information. Practical Lawyer, 2002, Volume 48(2), s. 41-48.

Hirvonen 2011

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17, Helsinki 2011.

Husa 2001

Husa, Jaakko: Perusoikeusvalvonta EU:n alueella – riitasointuinen triangeli? Teoksessa: Nieminen, Liisa: Perusoikeudet EU:ssa. Kauppakaari, Helsinki 2001.

IT Governance Privacy Team 2017

IT Governance Privacy Team: EU General Data Protection Regulation (GDPR): An Implementation and Compliance Guide. IT Governance Publishing, Ely 2017.

Jasmontaite et al. 2018

Jasmontaite, Lina – Kamara, Irene – Zafir-Fortuna, Gabriela – Leucci, Stefano: Data Protection by Design and by Default: Framing Guiding Principles into Legal Obligations in the GDPR. European Data Protection Law Review, 2018, Volume 4(2), s. 168-189.

Jasserand 2018

Jasserand, Catherine: Subsequent use of GDPR Data for a Law Enforcement Purpose: The Forgotten Principle of Purpose Limitation? European Data Protection Law Review, 2018, Volume 4(2), s. 152-167.

Jay et al. 2017a

Jay, Rosemary: Interpretation and Main Definitions. Teoksessa Jay, Rosemary – Malcolm, William – Parry, Ellis – Townsend, Louise – Bapat, Anita: Guide to the General Data Protection Regulation. A Companion to Data Protection Law and Practice (4th edition). Sweet & Maxwell, London 2017.

Jay et al. 2017b

Jay, Rosemary: The Principles and Grounds for Processing. Teoksessa Jay, Rosemary – Malcolm, William – Parry, Ellis – Townsend, Louise – Bapat, Anita: Guide to the General Data Protection Regulation. A Companion to Data Protection Law and Practice (4th edition). Sweet & Maxwell, London 2017.

Jokela 2015

Jokela, Antti: Oikeudenkäynti III: Pääkäsittely, todistelu ja tuomio. Toinen, uudistettu painos, Talentum, Helsinki 2015.

Jokela 2016

Jokela, Antti: Oikeudenkäynti I: Oikeudenkäynnin perusteet, periaatteet ja instituutiot. Kolmas, uudistettu painos, Alma Talent, Helsinki 2016.

Jonkka 1993

Jonkka, Jaakko: Todistusharkinnasta. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 1993.

Kaisko & Warma 2007

Kaisko, Anu & Warma, Eija: Henkilötietojen käsittely yrityskaupoissa. Tietosuoja 3/2007, s. 20-21.

Keane 1996

Keane, Adrian: The Modern Law of Evidence. Butterworths, London 1996.

Kelleher & Murray 2018

Kelleher, Denis & Murray, Karen: EU Data Protection Law. Bloomsbury Professional, London 2018.

Kemppinen 2004

Kemppinen, Seppo: Oikeudenkäynnin käsikirja: Siviiliprosessit. WSOY lakitieto, Helsinki 2004.

Kindt 2013

Kindt, Els J.: Privacy and Data Protection Issues of Biometric Applications: A Comparative Legal Analysis. Springer, Dordrecht 2013.

Klimas & Vaiciukaite 2008

Klimas, Tadas & Vaiciukaite, Jurate: The Law of Recitals in European Community Legislation. ILSA Journal of International & Comparative Law, 2008, Volume 15(1), s. 63-93.

Koillinen 2013

Koillinen, Mikael: Henkilötietojen suoja itsenäisenä perusoikeutena. Oikeus 2013/2, s. 171–193.

Konstari 1997

Konstari, Timo: Matkalla kohti eurooppalaista tietosuojaa. Tietosuojatiedote 4/1997, s. 18-22.

Korhonen 2003

Korhonen, Rauno: Perusrekisterit ja henkilötietojen suoja: Informaatio-oikeudellinen tutkimus yksityisyyden suojasta yhteiskunnan perusrekisteritietojen käsittelyssä. Lapin yliopisto, Rovaniemi 2003.

Korja 2016

Korja, Juhani: Biometrinen tunnistaminen ja henkilötietojen suoja: Tutkimus biometrysten tunnistajien lainsäädännöllisestä asemasta. Lapin yliopisto, Rovaniemi 2016.

Korpisaari 2015

Korpisaari, Päivi: Oikeudenalan tunnusmerkeistä ja oikeudenalajaotuksen tarpeellisuudesta. Lakimies 2015/7-8, s. 987–1004.

Korpisaari et al. 2018

Korpisaari, Päivi – Pitkänen, Olli – Warmo, Eija: Uusi tietosuojalainsäädäntö. Alma Talent, Helsinki 2018.

Koskinen 2017

Koskinen, Ida: Koneoppiminen EU:n yleisen tietosuojasetuksen valossa – Etenkin automaattisen päätöksenteon näkökulmasta. Pro gradu –tutkielma, Oikeustieteellinen tiedekunta Helsingin yliopisto 2017. Julkaistu Edilex in opinnäytekoelma, Edita publishing Oy 2018.

Koskinen 2018

Koskinen, Ida: Koneoppiminen ja EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen vaatimus lainmukaisesta, kohtuullisesta ja läpinäkyvästä käsittelystä. Defensor Legis 2018/2, s. 240-256.

Kranenborg 2014

Kranenborg, Herke: Article 8 - Protection of Personal Data. Teoksessa Peers, Steve – Herve, Tamara – Kenner, Jeff – Ward, Angela: The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary. Hart Publishing Ltd, Oxford 2014.

Kyllästinen 2010

Kyllästinen, Esa: Riskinjako maakaassa: varallisuus- ja prosessioikeudellinen tutkimus myyjän ja ostajan välisestä riskinjaosta asuinkiinteistön kauppaan liittyvissä virhetapauksissa. Edita Publishing, Helsinki 2010.

Lappalainen 2001a

Lappalainen, Juha: Asianosaisen totuusvelvollisuudesta siviiliprosessissa. Defensor Legis 2001/6, s. 993-1003.

Lappalainen 2001b

Lappalainen, Juha: Siviiliprosessioikeus II. Lakimiesliiton Kustannus, Helsinki 2001.

Lappalainen 2012

Lappalainen, Juha: Yleistä todistelusta. Teoksessa Frände, Dan – Havansi, Erkki – Helenius, Dan – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha - Lindfors, Heidi - Niemi, Johanna - Rautio, Jaakko – Virolainen, Jyrki: Prosessioikeus. Neljäs, uudistettu painos, Sanoma Pro, Helsinki 2012.

Lappalainen & Hupli 2017

Lappalainen, Juha & Tuomas Hupli: Siviilijutun käsittely. Teoksessa Frände, Dan – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha - Lindfors, Heidi - Niemi, Johanna - Rautio, Jaakko - Saranpää, Timo - Turunen, Santtu - Virolainen, Jyrki - Vuorenpää, Mikko: Prosessioikeus. Viides, uudistettu painos, Alma Talent, Helsinki 2017.

Lappalainen & Rautio 2017

Lappalainen, Juha & Jaakko Rautio: Todistelu. Teoksessa Frände, Dan – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha - Lindfors, Heidi - Niemi, Johanna - Rautio, Jaakko - Saranpää, Timo - Turunen, Santtu - Virolainen,

Jyrki - Vuorenpää, Mikko: Prosessioikeus. Viides, uudistettu painos, Alma Talent, Helsinki 2017.

Leppänen 1998

Leppänen, Tatu: Riita-asian valmistelu todistusaineiston osalta: Prosessioikeudellinen tutkimus. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 1998.

Määttä 2004

Määttä, Tapio: Ympäristöoikeudellisen tutkimuksen uudet suuntaukset ja menetelmät. Teoksessa Miettinen, Tarmo: Oikeustieteellinen opinnäytetyö. Joensuun yliopisto, Joensuu 2004.

Mäenpää 2016

Mäenpää, Olli: Julkisuusperiaate. Talentum Pro, Helsinki 2016.

Mahieu et al. 2019

Mahieu, Rene – van Hoboken, Joris – Asghari, Hadi: Responsibility for Data Protection in a Networked World: On the Question of the Controller, Effective and Complete Protection and its Application to Data Access Rights in Europe. Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law, 2019, Volume 10(1), s. 84-104.

Makkonen 1998

Makkonen, Kaarle: Luentoja yleisestä oikeustieteestä. Kolmas painos, Helsingin yliopisto, Helsinki 1998.

Manninen 2011

Manninen, Sami: Sananvapaus ja julkisuus. Teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeudet. Toinen, uudistettu painos, Werner Söderström lakitieto WSLT, Helsinki 2011.

Marriott & Robinson 2017

Marriott, Jane & Robinson, Gavin: To Score and to Protect? Big Data (and Privacy) Meet SME Credit Risk in the UK. International Data Privacy Law, 2017, Volume 7(1), s. 48-69.

McDermott 2017

McDermott, Yvonne: Conceptualising the Right to Data Protection in an Era of Big Data. Big Data & Society, 2017, Volume 4(1), s. 1-7.

Meriani 2017

Meriani, Marianna: Digital Platforms and the Spectrum of Data Protection in Competition Law Analyses. *European Competition Law Review*, 2017, Volume 38(2), s. 89-95.

Miettinen 2004

Miettinen, Tarmo: Mikä tekee tutkimuksesta tieteellisen? Teoksessa Miettinen, Tarmo: Oikeustieteellinen opinnäytetyö. Joensuun yliopisto, Joensuu 2004.

Minkkinen 2017

Minkkinen, Panu: Oikeus- ja yhteiskuntatieteellinen tutkimus – suuntaus, tarkastelutapa, menetelmä? *Lakimies* 7–8/2017, s. 908–923.

Mougenot 2011

Mougenot, Dominique: Antigone face aux juges civils. L’appréciation des preuves recueillies de manière illicite ou déloyale dans les procédures civiles. DA OR 2011/ 98, s. 240-254.

Mouzakiti 2015

Mouzakiti, Foivi: Transborder Data Flows 2.0: Mending the Holes of the Data Protection Directive. *European Data Protection Law Review*, 2015, Volume 1(1), s. 39-51.

Neuvonen 2019

Neuvonen, Riku: Viestintä- ja informaatio-oikeuden perusteet. Toinen painos, Kauppakamari, Helsinki 2019.

Nurmi 2006

Nurmi, Mirja-Leena: Teemalähtöinen todisteiden kartoitus riita-asioissa. Teoksessa Lappalainen, Juha – Ojala, Timo: Kirjoituksia todistusoikeudesta. Helsingin hovioikeuden laatuhankeen julkaisuja, Helsinki 2006, s. 135-151.

Nyblin 2012

Nyblin, Klaus: Riidanratkaisu: käsikirja yrityksille. Talentum, Helsinki 2012.

Nyyssölä 2009

Nyyssölä, Mikko: Yksityisyyden suoja työsuhteessa. Viides painos, WSOYpro, Helsinki 2009.

Nyyssölä 2018

Nyyssölä, Mikko: Yksityisyyden suoja työsuhteessa. Kahdeksas, uudistettu painos, Alma Talent, Helsinki 2018.

Ojanen 2010

Ojanen, Tuomas: Terrorist Profiling: Human Rights Concerns. Critical Studies on Terrorism, 2010, Volume 3(2), s. 295-312.

Ojanen 2016

Ojanen, Tuomas: EU-oikeuden perusteita. Kolmas, uudistettu laitos, Edita, Helsinki 2016.

Ojanen 2017

Ojanen, Tuomas: Courts, Privacy and Data Protection in Finland: Making Privacy and Data Protection Real with a Little Help from the Courts. Teoksessa Brkan, Maja & Psychogiopoulou, Evangelia: Courts, Privacy and Data Protection in the Digital Environment. Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2017.

Paisley 2018

Paisley, Kathleen: It's All About the Data: The Impact of the EU General Data Protection Regulation on International Arbitration. Fordham International Law Journal, 2018, Volume 41(4), s. 841-935.

Patzak et al. 2011

Patzak, Andrea – Hilgard, Mark C. – Wybitul, Tim: European and German Privacy Laws and Cross-Border Data Transfer in US Discovery Procedures. Dispute Resolution International, 2011, Volume 5(2), s. 127-140.

Paunio & Lindroos-Hovinheimo 2008

Paunio, Elina & Susanna Lindroos-Hovinheimo: Kielellisen tulkinnan fiktio EU-oikeudessa. Lakimies 2008/2, s. 230–247.

Pérez Asinari 2004

Pérez Asinari, María Verónica: Legal Constraints for the Protection of Privacy and Personal Data in Electronic Evidence Handling. International Review of Law, Computers & Technology, 2004, Volume 18(2), s. 231-250.

Pesonen 2008

Pesonen, Pirkko: Sähköpostin ja tietoverkon käyttö työpaikoilla. Lapin yliopisto, Rovaniemi 2008.

Pitkänen et al. 2013

Pitkänen, Olli – Tiilikka, Päivi – Warmma, Eija: Henkilötietojen suoja. Talentum, Helsinki 2013.

Pölönen 2003

Pölönen, Pasi: Henkilötodistelu rikosprosessissa. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2003.

Pölönen & Tapanila 2015

Pölönen, Pasi & Antti Tapanila: Todistelu oikeudenkäynnissä. Tietosanoma, Helsinki 2015.

Pönkä 2008

Pönkä, Ville: Osakassopimuksen tavoitteet ja voimassaolon hallinta. Edita, Helsinki 2008.

Purtova 2014

Purtova, Nadezhda: Default Entitlements in Personal Data in the Proposed Regulation: Informational Self-Determination Off the Table ... and Back on again? Computer Law & Security Review: The International Journal of Technology Law and Practice, 2014, Volume 30(1), s. 6-24.

Purtova 2018a

Purtova, Nadezhda: Between the GDPR and the Police Directive: Navigating through the Maze of Information Sharing in Public-private Partnerships. International Data Privacy Law, 2018, Volume 8(1), 52-68.

Purtova 2018b

Purtova, Nadezhda: The Law of Everything. Broad Concept of Personal Data and Future of EU Data Protection Law. Law, Innovation and Technology, 2018, Volume 10(1), s. 40-81.

Puumalainen 2018

Puumalainen, Mikko: EU:n etusijaperiaatteesta Suomen valtiosäännössä. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2018.

Raatikainen 2002

Raatikainen, Ari: Yksityisyyden suoja työelämässä. Edita, Helsinki 2002.

Raitio 2013

Raitio, Juha: Eurooppaoikeus ja sisämarkkinat. Talentum Media, Helsinki 2013.

Rautio & Frände 2016

Rautio, Jaakko & Frände, Dan: Todistelu: Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun kommentaari. Edita, Helsinki 2016.

Reyes 2009

Reyes, Carla L.: U.S. Discovery-EU Privacy Directive Conflict: Constructing a Three-Tiered Compliance Strategy. *Duke Journal of Comparative & International Law*, 2009, Volume 19(2), s. 357-388.

Riekkinen 2018

Riekkinen, Juhana: Verkkopetoksista ja todistelusta. *Lakimies* 1/2018, s. 75-102.

Riekkinen 2019

Riekkinen, Juhana: Sähköiset todisteet rikosprosessissa: Tutkimus tietotekniikan ja verkko-yhteiskuntakehityksen vaikutuksista todisteiden elinkaareen. Alma Talent, Helsinki 2019.

Rodotà 2009

Rodotà, Stefano: Data Protection as a Fundamental Right. Teoksessa Gutwirth, Serge – Pouillet, Yves – de Hert, Paul – de Terwangne, Cécile – Nouwt, Sjaak: *Reinventing Data Protection?* Dordrecht, Springer 2009.

Rosas 2011

Rosas, Allan: Perus- ja ihmisoikeudet EU-oikeudessa. Teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka: *Perusoikeudet*. Toinen, uudistettu painos, Werner Söderström lakitieto WSLT, Helsinki 2011.

Rouvroy & Pouillet 2009

Rouvroy, Antoinette & Pouillet, Yves: The Right to Informational Self-Determination and the Value of Self-Development: Reassessing the Importance of Privacy for Democracy. Teoksessa Gutwirth, Serge – Pouillet, Yves – de Hert, Paul – de Terwangne, Cécile – Nouwt, Sjaak: *Reinventing Data Protection?* Dordrecht, Springer 2009.

Saarenpää 2016

Saarenpää, Ahti: Oikeusinformatiikka. Niemi, Marja-Leena: *Oikeus Tänään: Osa I. Neljäs*, uudistettu painos, Lapin yliopisto, Rovaniemi 2016.

Salmensuu 2018

Salmensuu, Cagla: General Data Protection Regulation and the Blockchains. *Liikejuridiikka* 1/2018, s. 92-127.

Saranpää 2011

Saranpää, Timo: Siviiliprosessuaalista todistustaakkaa koskeva aineellinen prosessinjohto. Lakimies 2011/3, s. 504-526.

Schiopu 2018

Schiopu, Silviu-Dorin: Considerations on the Effectiveness of the Data Subjects' Control Over the Processing Under the General Data Protection Regulation. Jus Et Civitas: A Journal of Social and Legal Studies, s. 2019, Volume 5(2), s. 1-6.

Siltala 2003

Siltala, Raimo: Oikeustieteen tieteenteoria. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2003.

Smith 2013

Smith, Robin Callender: Discovery and Compulsion: How Regulatory and Litigation Issues Relating to Intellectual Property Rights are Challenging the Fundamental Right to the Protection of Personal Data. Queen Mary Journal of Intellectual Property, 2013, Volume 3(1), s. 2-21.

Talus & Penttinen 2016

Talus, Kim & Penttinen, Sirja-Leena: Eurooppaoikeudelliset oikeuslähteet ja niiden tulkinta oikeustieteellistä opinnäytettä kirjoittaessa. Teoksessa Tarmo Miettinen: Oikeustieteellinen opinnäyte: artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edita Publishing Oy, Helsinki 2016.

Tiilikka 2003

Tiilikka, Päivi: Yksityiselämän suojan tulkinta korkeimmassa oikeudessa. Teoksessa Mitä saa sanoa?: Viestintäoikeuden vuosikirja 2003. Helsingin yliopisto: Kansainvälisen talousoikeuden instituutti, Helsinki 2003.

Tiilikka 2007

Tiilikka, Päivi: Sananvapaus ja yksilön suoja. Lehtiartikkelin aiheuttaman kärsimyksen korvaaminen. WSOY, Helsinki 2007.

Timonen 1992

Timonen, Pekka: Ohjeita lainopillisen tutkielman kirjoittajille. Toinen, uudistettu painos, Paragraaffi, Helsinki 1992.

Timonen 1998

Timonen, Pekka: Johdatus lainopin metodiin ja lainopilliseen kirjoittamiseen. Helsingin yliopisto: yksityisoikeuden laitos, Helsinki 1998.

Tuori 1990

Tuori, Kaarlo: Oikeus, valta ja demokratia. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 1990.

Tuori 2000

Tuori, Kaarlo: Kriittinen oikeuspositivismi. Werner Söderström lakitieto, Helsinki 2000.

Tzanou 2013

Tzanou, Maria: Data Protection as a Fundamental Right Next to Privacy? ‘Reconstructing’ a Not so New Right. *International Data Privacy Law*, 2013, Volume 3(2), s. 88-99.

Van Alsenoy 2019

Van Alsenoy, Brendan: Data Protection Law in the EU: Roles, Responsibilities and Liability. Intersentia Ltd, Cambridge 2019.

Van der Sloot 2014

Van der Sloot, Bart: Do data protection rules protect the individual and should they? An assessment of the proposed General Data Protection Regulation. *International Data Privacy Law*, 2014, Volume 4(4), s. 307-325.

Velicogna 2007

Velicogna, Marco: Justice Systems and ICT – What Can Be Learned from Europe? *Utrecht Law Review*, 2007, Volume 3(1), s. 129- 147.

Viljanen 2011a

Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeuksien soveltamisala. Teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeudet. Toinen, uudistettu painos, Werner Söderström lakitieto WSLT, Helsinki 2011.

Viljanen 2011b

Viljanen, Veli-Pekka: Yksityiselämän suoja. Teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeudet. Toinen, uudistettu painos, Werner Söderström lakitieto WSLT, Helsinki 2011.

Viljanen 2012

Viljanen, Pekka: Todistaako vai ei – kuka päättää? *Defensor Legis* 2012/5, s. 620-638.

Virolainen & Pölönen 2004

Virolainen, Jyrki & Pölönen, Pasi: Rikosprosessioikeus II: Rikosprosessin Osalliset. WSOY lakitieto, Helsinki 2004.

Virolainen & Vuorenpää 2017

Virolainen, Jyrki & Mikko Vuorenpää: Johdatus Prosessioikeuteen. Teoksessa Frände, Dan – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha - Lindfors, Heidi - Niemi, Johanna - Rautio, Jaakko - Saranpää, Timo - Turunen, Santtu - Virolainen, Jyrki - Vuorenpää, Mikko: Prosessioikeus. Viides, uudistettu painos, Alma Talent, Helsinki 2017.

Voigt & von dem Bussche 2017

Voigt, Paul & von dem Bussche, Axel: The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A Practical Guide. Springer, Cham 2017.

Von Grafenstein 2018

Von Grafenstein, Maximilian: The Principle of Purpose Limitation in Data Protection Laws: The Risk-Based Approach, Principles, and Private Standards as Elements for Regulating Innovation. Nomos, Baden-Baden 2018.

Voutilainen 2009

Voutilainen, Tomi: ICT-oikeus sähköisessä hallinnossa: ICT-oikeudelliset periaatteet ja sähköinen hallintomenettely. Edita Publishing, Helsinki 2009.

Voutilainen 2012

Voutilainen, Tomi: Oikeus tietoon: Informaatio-oikeuden perusteet. Edita, Helsinki 2012.

Wei 2008

George Wei Sze Shun: Pre-Commencement Discovery and the Odex Litigation: Copyright Versus Confidentiality or is it Privacy? Singapore Academy of Law Journal, 2008, Volume 20(3), s. 591-661.

Woods et al. 2017

Woods, Lorna – Watson, Philippa – Costa, Marios: Steiner & Woods EU Law. Thirteenth Edition, Oxford University Press, Oxford 2017.

Zanfir 2014

Zanfir, Gabriela: Forgetting about Consent. Why the Focus should be on “Suitable Safeguards” in Data Protection Law. Teoksessa Gutwirth, Serge – Leenes, Ronald – de Hert,

Paul: Reloading Data Protection – Multidisciplinary Insights and Contemporary Challenges. Springer, Dordrecht 2014.

Zuiderveen Borgesius 2015

Zuiderveen Borgesius, Frederik J.: Personal Data Processing for Behavioural Targeting: Which Legal Basis? *International Data Privacy Law*, 2015, Volume 5(3), s. 163-176.

Zuiderveen Borgesius et al. 2015

Zuiderveen Borgesius, Frederik J. – Gray, Jonathan & van Eechoud, Mireille: Open Data, Privacy, and Fair Information Principles: Towards a Balancing Framework. *Berkeley Technology Law Journal*, 2015, Volume 30(3), s. 2073-2131.

Muut lähteet

Viralliset julkaisut

European Commission: Can we use data for another purpose?

Saatavilla osoitteessa https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/reform/rules-business-and-organisations/principles-gdpr/purpose-data-processing/can-we-use-data-another-purpose_en (luettu 27.6.2019).

European Commission: What constitutes data processing?

Saatavilla osoitteessa https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/reform/what-constitutes-data-processing_en (luettu 27.5.2019).

ICO. Principle (b): Purpose limitation.

Saatavilla osoitteessa <https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-data-protection/guide-to-the-general-data-protection-regulation-gdpr/principles/purpose-limitation/> (luettu 27.6.2019).

Laatuhanke 2008

Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2008. Todistelu prosessinjohtoon kannalta. Kehittämistyöryhmän raportti 11.12.2008, Helsinki.

Internet-lähteet

Allen & Overy 2019

Burnett, Calum – Flaux, Hugo – O'Neil, Brandon – Parker, Nigel – Rix, Jason: GDPR for Litigators. Allen & Overy 2019. Saatavilla osoitteessa <http://www.allenoverly.com/publications/en-gb/Pages/GDPR-for-litigators-.aspx>

IAPP 2015

Moerel, Lokke & Prins, Corien: On the Death of the Purpose Limitation Principle. International Association of Privacy Professionals (IAPP) 2.6.2015. Saatavilla osoitteessa <https://iapp.org/news/a/on-the-death-of-purpose-limitation/> (luettu 27.6.2019).

ICCA 2019

ICCA-IBA Joint Task Force on Data Protection in International Arbitration Proceedings. Saatavilla osoitteessa https://www.arbitration-icca.org/projects/ICCA-IBA_TaskForce.html (luettu 5.6.2019).

Fujitsu privacy policy: Fujitsu UK.

Saatavilla osoitteessa <https://www.fujitsu.com/uk/resources/navigation/privacy.html> (luettu 12.7.2019)

Microsoft Global Data Protection Notice for Employees, External Staff and Candidates.

Saatavilla osoitteessa <http://msdpn.azurewebsites.net/default?LID=62> (luettu 12.7.2019)

SeCo 2019

Semanttisen laskennan tutkimusryhmä (SeCo): Henkilötietoja sisältävien asiakirjojen automaattinen anonymisointi ja sisällönkuvailu, 2019. Saatavilla osoitteessa <https://seco.cs.aalto.fi/projects/anoppi/> (luettu 28.6.2019)

Stephenson 2010

Stephenson, Debbie: How Can Lawyers use Virtual Data Rooms in Their Practice? The DealRoom, 20.7.2010. Saatavilla osoitteessa <https://www.firmex.com/thedealroom/virtual-deal-rooms-for-law-firms/>.

Virallislähteet

Kansainväliset sopimukset

Euroopan ihmisoikeussopimus, EIS

Euroopan neuvoston yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (4.11.1950, SopS 63/1999)

EN:n tietosuojasopimus

Euroopan neuvoston yleissopimus yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä (28.1.1981, ETS nro 108, SopS 36/1992)

Euroopan unionin primaarioikeus

Euroopan unionin perusoikeuskirja, POK

Euroopan unionin perusoikeuskirjan konsolidoitu toisinto, EUVL C 326, 26.10.2012, s. 391–407.

Sopimus Euroopan unionin toiminnasta, SEUT

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto, EUVL C 326, 26.10.2012, s. 47–390.

Sopimus Euroopan unionista, SEU

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto, EUVL C 326, 26.10.2012, s. 13–46.

Lissabonin sopimus

Lissabonin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta, EUVL N:o C 306, 17.12.2007, s. 1.

Euroopan unionin sekundaarioikeus

Yleinen tietosuojasetus, TSA

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta. EUVL N:o L 119, 4.5.2016, s. 1–88.

Henkilötietodirektiivi

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 95/46/EY annettu 24 päivänä lokakuuta 1995, yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta. EYVL N:o L 281, 23.11.1995, s. 31–50.

Rikosasioiden tietosuojadirektiivi

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/680, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaistensuorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja neuvoston puitepäätöksen 2008/77/YOS kumoamisesta. EUVL N:o L 119, 4.5.2016, s. 89–131.

Asetus 45/2001

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 45/2001, annettu 18 päivänä joulukuuta 2000, yksilöiden suojelusta yhteisöjen toimielinten ja elinten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta. EYVL N:o L 8, 12.1.2001, s. 1–22.

Asetus 2252/2004

Neuvoston asetus (EY) N:o 2252/2004, annettu 13 päivänä joulukuuta 2004, jäsenvaltioiden myöntämien passien ja matkustusasiakirjojen turvatekijöitä ja biometriikkaa koskevista vaatimuksista. EYVL N:o L 385, 29.12.2004, s. 1–6.

Asetus 2018/1725

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1725, annettu 23 päivänä lokakuuta 2018, luonnollisten henkilöiden suojelusta unionin toimielinten, elinten ja laitosten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta sekä asetuksen (EY) N:o 45/2001 ja päätöksen N:o 1247/2002/EY kumoamisesta. EUVL N:o L 295, 21.11.2018, s. 39-98.

Muut Euroopan unionin virallislähteet

EDPB 2/2018

European Data Protection Board Guidelines 2/2018 on Derogations of Article 49 Under Regulation 2016/679, 25.5.2018.

EDPS 2016

European Data Protection Supervisor Guidelines on Processing Personal Information within a Whistleblowing Procedure, 16.7.2018.

Euroopan unionin neuvosto 2015

European Council's text on the Commission Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation) – Preparation of a general approach, Council document 9565/15, 11.6.2015.

Handbook on European data protection law 2018

Handbook on European Data Protection Law: 2018 Edition. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Komission tiedoksianto 2010

Komission tiedoksianto. Kattava lähestymistapa henkilötietojen suojaan Euroopan Unionissa. KOM(2010) 609 lopullinen.

Komission ehdotus 2012

Komission ehdotus. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (yleinen tietosuojasetus). KOM(2012) 11 lopullinen.

Komission tiedonanto 2018

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle. Vahvempi suoja, uudet mahdollisuudet – komission ohjeet yleisen tietosuojasetuksen soveltamisesta sellaisenaan 25. toukokuuta 2018 lähtien. KOM(2018) 43 lopullinen.

WP 114

WP 114 – Working Document on a Common Interpretation of Article 26(1) of Directive 95/46/EC of 24 October 1995.

WP 117

WP 117 – Opinion 1/2006 on the Application of EU Data Protection Rules to Internal Whistleblowing Schemes in the Fields of Accounting, Internal Accounting Controls, Auditing Matters, Fight Against Bribery, Banking and Financial Crime.

WP 132

WP 132 – Opinion 2/2007 on Information to Passengers about Transfer of PNR Data to US Authorities.

WP 158

WP 158 – Working Document 1/2009 on Pre-Trial Discovery for Cross Border Civil Litigation.

WP 169

WP 169 – Opinion 1/2010 on the Concepts of "Controller" and "Processor".

WP 173

WP 173 – Opinion 3/2010 on the Principle of Accountability.

WP 187

WP 187 – Opinion 15/2011 on the Definition of Consent.

WP 203

WP 203 – Opinion 03/2013 on Purpose Limitation.

WP 211

WP 211 – Opinion 01/2014 on the Application of Necessity and Proportionality Concepts and Data Protection within the Law Enforcement Sector.

WP 216

WP 216 – Opinion 05/2014 on Anonymisation Techniques.

WP 217

WP 217 – Opinion 06/2014 on the Notion of Legitimate Interests of the Data Controller Under Article 7 of Directive 95/46/EC.

WP 223

WP 223 – Opinion 8/2014 on the on Recent Developments on the Internet of Things.

WP 249

WP 249 – Opinion 2/2017 on Data Processing at Work.

WP 259

WP 259 Rev.01 – Guidelines on Consent Under Regulation 2016/679.

WP 260

WP 260 Rev.01 – Guidelines on Transparency Under Regulation 2016/679.

OECD

OECD:n tietosuojasuositus

OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data, 23.9.1980. Päivitetty versio OECD Privacy Framework – The Revised OECD Privacy Guidelines, 2013.

Kansalliset virallislähteet

HE 309/1993

Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

HE 96/1998

Hallituksen esitys eduskunnalle henkilötietolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 46/2014

Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäymiskaaren 17 luvun ja siihen liittyvän todistelu-
laa yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 9/2018

Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädän-
nöksi.

HE 97/2018

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain ja
lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 10 §:n muuttami-
sesta.

HE 144/2018

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta ja eräksi siihen
liittyviksi laeiksi.

LaVM 19/2014

Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle oikeudenkäymiskaaren 17
luvun ja siihen liittyvän todistelua yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uu-
distamiseksi.

PeVL 11/2008

Perustuslakivaliokunnan lausunto valtioneuvoston kirjelmästä ehdotuksesta neuvoston pui-
tepäätökseksi matkustajarekisterin käytöstä lainvalvontatarkoituksiin (matkustajarekisterin
käyttö lainvalvontatarkoituksiin).

PeVL 21/2017

Perustuslakivaliokunnan lausunto valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle ehdotuksesta
Euroopan matkustajatieto- ja lupajärjestelmäksi (ETIAS).

PeVL, 2/2018

Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä laiksi liikenteen palveluista anne-
tun lain muuttamiseksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

PeVL 14/2018

Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä HE 9/2018 eduskunnalle EU:n
yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi.

TATTI-työryhmän mietintö

EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanotyöryhmän (TATTI-työryhmä) mietintö. Mietintöjä ja lausuntoja 35/2017. Oikeusministeriö, Helsinki 2017.

TSV 18.5.2018

Tietosuojavaltuutetun lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi sähkömarkkinalain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (ns. datahubia koskevat lainsäädännön muutokset), dnro 1428/03/2018, 18.5.2018.

TSV 18.10.2018

Tietosuojavaltuutetun lausunto hallituksen esityksestä 144/2018vp sähkömarkkinalain muuttamiseksi ym., dnro 6866/93/2018, 18.10.2018.

Oikeuskäytäntö ja muut ratkaisut

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT)

Gaskin v. UK. Tuomio annettu 7.7.1989.

Leander v. Ruotsi. Tuomio annettu 26.3.1987.

Nikula v. Suomi. Tuomio annettu 21.3.2002.

Selistö v. Suomi. Tuomio annettu 16.11.2004.

Euroopan unionin tuomioistuin (EUT)

Asia 50/76 Amsterdam Bulb BV v. Produktschap voor Siergewassen. Tuomio annettu 2.2.1977. (*Amsterdam Bulb*)

Yhdistetyt asiat C-468/10 and C-469/10 Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito (ASNEF) ja Federación de Comercio Electrónico y Marketing Directo (FECEMD) v Administración del Estado. Tuomio annettu 24.11.2011. (*ASNEF ja FECEMD*)

Asia C-201/14 Smaranda Bara ym. V. Președintele Casei Naționale de Asigurări de Sănătate ym. Tuomio annettu 1.10.2015. (*Bara*)

Asia C-582/14 Patrick Breyer v. Saksan liittotasavalta. Tuomio annettu 19.10.2016. (*Breyer*)

Asia 6/64 Flaminio Costa v. E.N.E.L. Tuomio annettu 15.7.1964. (*Costa v. Enel*)

Asia 43/75 Gabrielle Defrenne v. Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena. Tuomio annettu 8.4.1976. (*Defrenne II*)

Asia C-543/09 Deutsche Telekom AG v. Bundesrepublik Deutschland. Tuomio annettu 5.5.2011. (*Deutsche Telekom*)

Yhdistetyt asiat C-293/12 ja C-594/12 Digital Rights Ireland Ltd v. Minister for Communications et al. Tuomio annettu 8.4.2014. (*Digital Rights Ireland*)

Asia C-40/17 Fashion ID GmbH & Co.KG v. Verbraucherzentrale NRW eV. Tuomio annettu 29.7.2019. (*Fashion ID*)

Asia C-131/12 Google Spain SL ja Google Inc. v. Agencia Española de Protección de Datos ja Mario Costeja González. Tuomio annettu 13.5.2014. (*Google Spain*)

Asia C-524/06 Heinz Huber v. Bundesrepublik Deutschland. Tuomio annettu 16.12.2008. (*Huber*)

Asia 11/70 Internationale Handelsgesellschaft mbH v. Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel. Tuomio annettu 17.12.1970. (*Internationale Handelsgesellschaft*)

Asia C-25/17 Tietosuojavaltuutettu v. Jehovan todistajat. Tuomio annettu 10.7.2018. (*Jehovan todistajat*)

Asia 222/84 Marguerite Johnston v. Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary. Tuomio annettu 15.5.1986. (*Johnston*)

Asia C-101/01 Rikosoikeudenkäynti v. Bodil Lindqvist. Tuomio annettu 6.11.2003. (*Lindqvist*)

Asia 57/65 Firma Alfons Lütticke GmbH v. Hauptzollamt von Saarlouis. Tuomio annettu 16.6.1966. (*Lütticke v Hauptzollamt Saarlouis*)

Asia C-434/16 Peter Nowak v. Data Protection Commissioner. Tuomio annettu 20.12.2017. (*Nowak*)

Asia C-199/11 Euroopan yhteisö v. Otis NV ym. Tuomio annettu 6.11.2012. (*Otis ym.*)

Asia C-275/06 Productores de Música de España (Promusicae) v. Telefónica de España SAU. Tuomio annettu 29.1.2008. (*Promusicae*)

Asia C-73/16 Peter Puškár v. Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky ja Kriminálny úrad finančnej správy. Tuomio annettu 27.9.2017. (*Puškár*)

Asia C-13/16 Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Kārtības policijas pārvalde v. Rīgas pašvaldības SIA "Rīgas satiksme". Tuomio annettu 4.5.2017. (*Rīgas satiksme*)

Asia C-212/13 František Ryneš v. Úřad pro ochranu osobních údajů. Tuomio annettu 11.12.2014. (*Ryneš*)

Asia C-73/07 Tietosuojavaltuutettu v. Satakunnan Markkinapörssi Oy ja Satamedia Oy. Tuomio annettu 16.12.2008. (*Satamedia*)

Asia C-70/10 Scarlet Extended SA v. Société belge des auteurs. Tuomio annettu 24.11.2011. (*Scarlet Extended*)

Asia C-112/00 Eugen Schmidberger, Internationale Transporte und Planzüge v. Republik Österreich. Tuomio annettu 12.6.2003. (*Schmidberger*)

Asia C-291/12 Michael Schwarz v. Stadt Bochum. Tuomio annettu 17.10.2013. (*Schwarz*)

Asia 26/62 Van Gend en Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen. Tuomio annettu 5.2.1963. (*van Gend & Loos*)

Asia 34/73 Fratelli Variola S.p.A. v. Amministrazione italiana delle Finanze. Tuomio annettu 10.10.1973. (*Variola*)

Yhdistetyt asiat C-92/09 ja C-93/09 Volker und Markus Schecke GbR ja Hartmut Eifert (C-93/09) v. Land Hessen. Tuomio annettu 9.11.2010. (*Volker und Markus Schecke ja Eifert*)

Asia 36/74 B.N.O. Walrave, L.J.N. Koch v. Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie ja Federación Española Ciclismo. Tuomio annettu 12.12.1974. (*Walrave and Koch*)

Asia C-210/16 Unabhängiges Landeszentrum für Datenschutz Schleswig-Holstein v. Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein GmbH. Tuomio annettu 5.6.2018. (*Wirtschaftsakademie*)

Unionin tuomioistuimen lausunto 1/15 (suuri jaosto). Annettu 26.7.2017. (EUT:n lausunto 1/15)

Euroopan unionin julkisasiamiehen ratkaisuehdotukset

Julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotus asiassa C-40/17 Fashion ID. Annettu 19.12.2018.

Julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus asiassa C-434/16 Nowak. Annettu 20.7.2017.

Julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus asiassa C-73/16 Puškár. Annettu 30.3.2017.

Julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotus asiassa C-13/16 Rīgas satiksmes. Annettu 26.1.2017.

Julkisasiamies Jääskisen ratkaisuehdotus asiassa C-212/13 Ryneš. Annettu 10.7.2014.

Julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus asiassa C-73/07 Satamedia. Annettu 8.5.2008.

Julkisasiamies Botin ratkaisuehdotus asiassa C-210/16 Wirtschaftsakademie. Annettu 24.10.2017.

Korkein oikeus

KKO 2005:136

KKO 2018:51

Muut tuomioistuimet

Helsingin hovioikeus, käsittelyratkaisu 12.3.2018. Pöytäkirjan diaarinro R 16/1929. (*HelHO 12.3.2018*)

Baden-Württembergin ylempi työtuomioistuin: Landesarbeitsgericht Baden-Wuerttemberg, ratkaisunumero 17 Ca 4075/17, annettu 20.12.2018. (*Landesarbeitsgericht Baden-Württemberg, 20.12.2018*)

Oregonin piirituomioistuin: D. Ore, St. Jude Medical S.C., Inc. v. Louise Marie Janssen-Coulotte and Biotronik, Inc. Case number 3:15-mc-00099-SI. Annettu 18.5.2015. (104 Federal Supplement 3d series) (*St. Jude Medical*)

Ranskan korkein oikeus: Cour de cassation, civile, Chambre sociale, ratkaisunumero 17-16.799. Annettu 7.11.2018. (*Cour de cassation, 7.11.2018*)

Viranomaisratkaisut

Tietosuojalautakunnan päätös 8/13.3.1995. (*TSLK 8/1995*)

Tietosuojalautakunnan päätös 9/13.3.1995. (*TSLK 9/1995*)

Tietosuojalautakunnan päätös 4/03.12.2010. (*TSLK 4/2010*)

Kreikan tietosuojaviranomainen: HDPÄ, 98/2015. Annettu 9.9.2015. (*HDPÄ 98/2015*)

Ranskan tietosuojaviranomainen: CNIL, Délibération n° 2016-005 portant autorisation unique de traitements de données à caractère personnel mis en œuvre par les organismes publics et privés pour la préparation, l'exercice et le suivi de leurs contentieux ainsi que l'exécution des décisions rendues (AU-046). Annettu 14.1.2016. (*CNIL 2016-005*)

Lyhenteet

CNIL	Ranskan tietosuojaviranomainen (Commission nationale de l'informatique et des libertés)
EDPB	Euroopan tietosuojaneuvosto (European Data Protection Board)
EDPS	Euroopan tietosuojavaltuutettu (European Data Protection Supervisor)
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EN	Euroopan neuvosto
EU	Euroopan unioni
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin (vuoteen 2009 asti Euroopan yhteisöjen tuomioistuin)
EUVL	Euroopan unionin virallinen lehti
HDPa	Kreikan tietosuojaviranomainen (Hellenic Data Protection Authority)
HE	Hallituksen esitys
HelHO	Helsingin hovioikeus
HetiL	Henkilötietolaki (523/1999)
HVL	Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta (481/1995)
IBA	International Bar Association
ICCA	International Council for Commercial Arbitration
ICO	Information Commissioner's Office (Yhdistyneen kuningaskunnan tietosuojaviranomainen)
KKO	Korkein oikeus
LaVM	Lakivaliokunnan mietintö
OECD	Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (Organisation for Economic Co-operation and Development)

OK	Oikeudenkäymiskaari (4/1734)
PeVL	Perustuslakivaliokunnan lausunto
PL	Perustuslaki (731/1999)
TATTI-työryhmä	EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanotyöryhmä
TSL	Tietosuoja laki (1050/2018)
TSLK	Tietosuojalautakunta
TSV	Tietosuojavaaltuutettu
WP29	Tietosuojatyöryhmä WP 29 (29 artiklan mukainen työryhmä)
YksTL	Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004)
YTJulkL	Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa (370/2007)

1 Johdanto

1.1 Henkilötietojen suoja – kaiken sääntelyä?

Henkilötietojen suojaa koskevaa sääntelyä tarkastellaan usein tiedonkäsittelyssä tapahtuneiden mullistuksien näkökulmasta. EU:n henkilötietojen suojaa koskeva sääntelyprojekti käynnistyi 1970-luvulla ja taustalla olikin erityisesti huoli uuden teknologian mahdollistamasta laajamittaisesta henkilöitä koskevien tietojen käsittelystä.¹ Kun eurooppalaisen tietosuojasääntelyn kehitys huipentui TSA:n antamiseen, keskeisenä tarkoituksena oli luoda unioniin yhtenäinen ja moderni henkilötietojen suoja, joka turvaisi yksilön perusoikeuksia digitaalisen yhteiskunnan ja nopean teknologisen kehityksen luomilta uhkilta.² Teknologian kehitys on siis kiistattomasti ohjannut henkilötietojen suojan syntyä ja kehitystä.³

Sääntelyn taustasta huolimatta on huomattava, etteivät henkilötietojen suojan tarpeet ja vaatimukset rajaudu vain tiedonkäsittelyn innovaatioihin. Purtova on henkilötiedon määritelmän ja TSA:n aineellisen soveltamisalan laajuuteen viitaten todennut, että asetusta voinee tulevaisuudessa pitää ”*kaiken sääntelynä*” (*”law of everything”*). Sen vaatimuksia on noudatettava, kun lähes kuka tahansa käsittelee lähes mitä tahansa tietoa.⁴ Vaatimukset tulevat siten sovellettaviksi myös ns. perinteisemmässä tietojen käsittelyssä, jossa tietosuojavaatimukset voivatkin vaikuttaa hyvin merkittävilä. Keskeinen esimerkki tällaisesta tietojen käsittelystä on se tiedon kerääminen, muokkaaminen ja luovuttaminen, jota oikeudenkäynnin asianosainen suorittaa oikeudenkäyntiä ja erityisesti todistelua varten.⁵

Kun tarkastellaan erityisesti siviiliprosessissa asianosaisten suorittamaa tietojen käsittelyä ja henkilötietojen suojaa koskevaa sääntelyä, havaitaan jännitteitä. Mm. kaupallisten riitojen käsittelyä voidaan nykyään pitää merkittävänä tiedonhallintaprosessina, jossa käsitellään

---

¹ González-Fuster 2014, s. 111-115 ja de Hert & Gutwirth 2006, s. 81.

² Ks. tarkemmin Komission tiedoksianto 2010, s. 5-14, Komission ehdotus 2012, s. 1-2 ja Handbook on European data protection law 2018, s. 30 sekä Korpisaari et al. 2018, s. 35-36.

³ Van Alsenoy 2019, s. 156-157. Myös tutkimuksessa korostuu teknologianäkökulma. Suomessa onkin julkaistu ansiokkaita artikkeleita henkilötietojen suojasta mm. koneoppimisen (Koskinen 2018), lohkoketjujen (Salmensuu 2018) sekä sijaintipalvelujen (Bu-Pasha 2018) kontekstissa.

⁴ Purtova 2018b, s. 75-77. Ks. myös Brkan 2016, s. 817. Uuden teknologian liiallisesta korostamisesta tietosuojassa, ks. myös González Fuster 2014, s. 264-265, jossa todetaan henkilötietojen suojaa koskevasta POK 8 artiklasta, ”*there is no reference to computer processing or even to automated processing of data*”.

⁵ Arvioidessaan henkilötietojen luovuttamista siviilikanteen nostamiseksi, julkisasiamies Bobek totesi, että kyse oli jälleen ”*tapauksesta, jossa tietosuojalainsäädäntö ulottuu melko yllättäviin tilanteisiin, jossa sitä sovelletaan*”, ks. ratkaisuehdotus asiassa *Rīgas satiksme* (C-13/16), kohta 93. Vaikka oikeudenkäyntiin liittyvä tietojen käsittely ei ole ilmiönä uusi, teknologia vaikuttaa luonnollisesti myös kyseisiin käsittelyprosesseihin, ks. Riekkinen 2019, s. 2. Oikeudenkäynneissä esitettävänä kirjallisina todisteina voivat nykyisin olla ”*paperiasiakirjojen lisäksi myös modernimmat elektroniset tallennusallustat*”, ks. HE 46/2014, s. 10.

suuria määriä asiakirjoja ja tietoja, joiden relevanssia arvioidaan erityisesti näytön kannalta.⁶ Asiakirjatodistelua voi kertyä huomattava määrä ja ongelmana pidetäänkin sitä, että asianosaiset tarjoavat usein liikaa ja tarpeetonta todistelua⁷. On selvää, että asianosaisen on lähtökohtaisesti voitava esittää haluamansa todisteet oikeudenkäynnissä⁸. Käsiteltävä aineisto sisältää kuitenkin usein eri henkilöitä – jopa oikeudenkäyntiin liittymättömiä henkilöitä (esim. asianosaisen asiakkaita tai työntekijöitä) – koskevia tietoja, joiden osalta olisi noudatettava henkilötietojen käsittelyä koskevia vaatimuksia⁹. Tässä kuvattu jännite on tämän tutkielman perustana, jonka WP29 on osuvasti kiteyttänyt seuraavasti: *“The Working Party recognises that the parties involved in litigation have a legitimate interest in accessing information that is necessary to make or defend a claim, but this must be balanced with the rights of the individual whose personal data is being sought”*.¹⁰

1.2 Todistelu ja tietojen käsittely siviiliprosessissa

1.2.1 Todistelu siviiliprosessissa ja keskeiset käsitteet

Tutkielman aiheen ja tutkimuskysymysten lähestymiseksi sekä riittävän terminologisen pohjan luomiseksi on ensin tarkasteltava siviiliprosessin ja todistelun yleistä luonnetta ja keskeisiä käsitteitä. *Siviiliprosessissa* eli riita-asiain oikeudenkäynnissä ratkaistaan yksityisoikeudellisia riitoja, kuten suoritusvelvollisuuksien laiminlyöntejä, vahingonkorvausvaatimuksia taikka oikeudellisia epäselvyyksiä¹¹. Prosessi käynnistyy, kun ns. hyökkäävä osapuoli eli *kantaja* nostaa *kanteen* eli osoittaa tuomioistuimelle pyynnön saada tietynsisältöinen tuomio riidan vastapuolella olevaa osapuolta vastaan. Tätä puolustautuvaa osapuolta kutsutaan *vastaajaksi*. Kantajaa ja vastaajaa kutsutaan yhdessä *asianosaisiksi*¹².

Kanteen ja siihen vastaamisen tueksi esitetään näyttöä taikka *todistelua*. Tärkein todistelua koskeva sääntely on OK 17 luvussa¹³. Todistelulla selvitetään oikeudenkäynnin kohteena olevat faktat ja tuetaan oikeudenkäynnissä esitettyjen väitteiden totuudellisuus¹⁴. Todiste-

---

⁶ Paisley 2018, s. 845-846.

⁷ Lappalainen & Rautio 2017, s. 621 ja 638.

⁸ Jokela 2016, s. 77.

⁹ WP 158, s. 2 ja Paisley 2018, s. 861-862.

¹⁰ WP 158, s. 2.

¹¹ Virolainen & Vuorenpää 2017, s. 61 ja Jokela 2016, 47-48.

¹² Ks. tarkemmin Virolainen & Vuorenpää 2017, s. 109-112. Asianosaisena voi olla luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö. Kuten jäljempänä todetaan, tässä tarkastellaan oikeushenkilöitä esim. osakeyhtiöitä.

¹³ HE 46/2014, s. 8.

¹⁴ Ervo 2005, s. 313. Todistelun voi määritellä *suppeasti* todisteiden esittämiseksi tuomioistuimelle pääkäsittelyssä tai *laajasti* asian faktojen kokonaisselvitykseksi, ks. Lappalainen & Rautio 2017, s. 603. Ks. myös Leppänen 1998, s. 55: ”todistelu voidaan laajassa mielessä ymmärtää asianosaisten argumentaationa”.

lulla haetaan vastausta *näyttökysymykseen* eli siihen, mitä asiassa on faktisesti¹⁵ tapahtunut.¹⁶ *Todistusteema* tarkoittaa todistelun kohdetta eli sitä riidanalaista tai epäselvää tosiseikkaa¹⁷, joka todistelulla pyritään selvittämään taikka tarkemmin asianosaisen väitettä tällaisen tosiseikan olemassaolosta¹⁸. Todistusteemana voi olla esim. se, että tavarantoimittaja on viivästynyt sopimuksen mukaisesta toimituksesta tai että velka on suoritettu myöhässä.

Todistusteeman kohteena oleva tosiseikka voi olla *oikeustosiseikka* tai *todistustosiseikka*.¹⁹ Oikeustosiseikka on välittömästi relevantti konkreettinen fakta, joka on seuraamuksen välttämätön edellytys eli faktasta seuraa lain mukaan oikeusseuraamus. Tällainen on esim. vastaajan väitetty tuottamuksellinen menettely, josta on seurannut vahinkoa.²⁰ Todistustosiseikoilla on puolestaan välillinen todisteellinen merkitys arvioitaessa oikeustosiseikan kärsillä oloa. Mm. asiakirjan sisältö on todistustosiseikka.²¹ Itse asiakirja sekä muut ulkoiset välineet, joilla tosiseikat saatetaan tuomioistuimen tietoon, ovat puolestaan *todistuskeinoja*, joita ovat OK 17 luvun mukaan *asianosaisen kuuleminen todistelutarkoituksessa*, *todistajien kuuleminen*, *asiantuntijatodistelu*, *asiakirjatodistelu* sekä *katselmus*. Kahta viimeistä kutsutaan *reaalisiksi todistuskeinoiksi* ja muita *henkilöllisiksi todistuskeinoiksi*. Henkilötietojen suojan kannalta merkityksellistä on erityisesti asiakirjatodistelu. Usein sekä todistustosiseikkaan että yksittäiseen todistuskeinoon viitataan termillä *todiste*.²²

Siviilioikeudenkäynnissä menettely jakautuu kahteen vaiheeseen, valmisteluun ja pääkäsittelyyn. Molemmat ovat todistelun kannalta keskeisiä. Valmistelussa selvitetään, mitä todisteltua tullaan esittämään (OK 5:19 3 k), eikä asianosainen saa pääsääntöisesti esittää pääkäsittelyssä sellaista todistetta, johon hän ei ole valmistelussa vedonnut (OK 6:9). Todistelun

---

¹⁵ Oikeudenkäynnissä selvitetään tosiasiallista *aineellista totuutta*, mutta käytännössä tuomion perustaksi pannaan oikeudenkäyntiaineistoon perustuva *prosessuaalinen totuus*, ks. Ervo 2012, s. 2-8 ja Lappalainen 2001a, s. 993-994.

¹⁶ Eri asia on, mitä päätelmiä ja seurauksia tapahtumista oikeudellisesti arvioiden seuraa eli *oikeuskysymys*. Oikeuskysymys ei ole todisteltava asia, vaan OK 17:4.1:n mukaan tuomioistuin soveltaa lakia viran puolesta. Ks. Jokela 2015, s. 185 ja Lappalainen & Rautio 2017, s. 604 ja 609.

¹⁷ Tosiseikkojen lisäksi todistelun kohteena voivat olla kokemussäännöt, ks. Pölönen 2003, s. 103-104.

¹⁸ Pölönen 2003, s. 103 ja Lappalainen & Rautio 2017, s. 604 sekä erityisesti Jonkka 1993, s. 31. Todistusteemoilla on keskeinen merkitys käytännön prosessaamisessa, sillä todistelu on usein tarkoituksenmukaista kirjata todistusteemoittain erityisesti, jos todisteltua on paljon. Ks. esim. Laatuhanke 2008, s. 18-19 ja Pölönen 2003, s. 104. Teemalähtöisyydestä erityisesti siviiliprosessin osalta, ks. Nurmi 2006.

¹⁹ Jokela 2015, s. 186-188.

²⁰ Pölönen 2003, s. 106 ja Jokela 2015, s. 186. Ks. Nurmi 2006, s. 136-137 sekä 141, jonka mukaan oikeustosiseikaksi käy esim. "A:n huoneistossa on vuoden 2004 alusta lukien juhlittu joka viikonloppu öiseen aikaan" eikä puolestaan "A on viettänyt häiritsevää elämää", joka on vain oikeusnormin kuvaus (HVL 61 §:n mukainen asuinhuoneiston vuokrasopimuksen purkuperuste).

²¹ Lappalainen & Rautio 2017, s. 605. Edellisen alaviitteen esimerkkiin viitaten todistustosiseikkana voisi olla häiriköivälle vuokralaiselle lähetetyn tekstiviestin sisältö, jossa pyydetään lopettamaan öinen juhliminen.

²² Lappalainen & Rautio 2017, s. 604 ja HE 46/2014, s. 9.

varsinainen vastaanottaminen tapahtuu pääsääntöisesti pääkäsittelyssä (OK 6:2 3 k). Asianosaisten näkökulmasta todistelun etukäteinen kartoittaminen käynnistyy aiemmin, jo vireilepanovaiheessa, sillä OK 5:2:ssä ja OK 5:10:ssä kehoitetaan asianosaisia ilmoittamaan jo haastehakemuksessa sekä haasteeseen vastattaessa ne todisteet, jotka he tulevat esittämään.²³ Jo tällöin käynnistyvä asiakirjojen ja muun aineiston kartoittaminen edellyttää tietojen käsittelyä, joka on tietosuojalainsäädännön kannalta olennaista, kuten seuraavassa nähdään.

1.2.2 Henkilötietojen käsittely todistelun esittämiseksi

Todistelulla siis selvitetään, mitä asiassa on tapahtunut. Relevantteja todisteita voi luonnehtia *jälkinä*, jotka riidan kohteena olevista tapahtumista on jäänyt²⁴. Siviiliprosessissa asiakirja- eli kirjallinen todistelu on tältä osin keskeistä²⁵. Lappalaisen ja Raution mukaan ”[k]irjallisen dokumentin näyttöarvo seikasta, jota dokumentin selitys koskee, on yleensä varsin suuri”.²⁶ Asiakirjoja ovat todisteet, joiden näyttöarvo perustuu niiden kirjoitukseen eli sanalliseen sisältöön, kuten paperidokumentit tai sähköisesti tallennetut aineistot²⁷. Tässä ei voida tarkastella kaikkia mahdollisia riitoja ja eritellä, mitkä dokumentit ovat kullekin todisteina relevantteja, vaan yleiskuva on luotava yksittäisin esimerkein. Tarkastellaan riita-asiaa, jossa yhtiö on nostanut kanteen sopimuskumppaninsa väitetystä sopimusrikkomuksesta esim. vahingonkorvauskanteen tavarantoimittajan viivästyksen aiheuttamista vahingoista. Liikesuhteissa kertyy paljon aineistoa, joka voi olla relevanttia näyttöä tällaisessa riidassa, kuten sopimukset, neuvottelujen kulusta tehdyt kirjaukset sekä osapuolten edustajien välinen viestintä.²⁸ Nämä voisivat esimerkkitapauksessa kuvata mm., mitä toimituksen ajankohdasta sovittiin tai mistä viivästys johtui. Kantaja saattaisi myös esittää näyttönä selvityksen työntekijöiden ylityöpalkoista, joita on maksettu liikeyumppanin viivästyksen vuoksi²⁹.

---

²³ Lappalainen & Hupli 2017, s. 979-984 ja 990-991. Ks. myös Nyblin 2012, s. 165.

²⁴ Näin rikosprosessin todisteiden osalta Riekkinen 2018, s. 82-83.

²⁵ Jokela 2015, s. 314 ja Leppänen 1998, s. 247.

²⁶ Lappalainen & Rautio 2017, s. 638.

²⁷ HE 46/2014, s. 10. Asiakirjatodisteita ovat CD-levyillä, kovalevyillä ja servereillä olevat asiakirjat. Kyse voi olla sähköisessä muodossa esim. tekstiviestissä tai muistikortilla olevasta tiedosta, vaikka se ei olisi asiakirjamuodossa, ks. Kempainen 2004, s. 45. Kuvalliset esitykset kuten piirroksot ja valokuvat ovat katselmuskohteita eivätkä kirjallisia todisteita. Ks. jaottelusta ja sen merkityksestä esim. Kylläinen 2010, s. 70-72.

²⁸ Leppänen 1998, s. 247.

²⁹ Esimerkkejä palkkatietojen käytöstä todistelussa on löydettävissä. Mm. käsittelyratkaisu HeHO 12.3.2018 koski asiaa, jossa oli vedottu työntekijöiden palkkaselvityksiin näyttönä laittoman työnseisauksen aiheuttamista vahingoista työnantajalle. Ranskan korkeimman oikeuden tuoreessa ratkaisussa (Cour de Cassation, 7.11.2018) oli puolestaan kyse asiasta, jossa työnantaja oli esittänyt työtuomioistuimessa työntekijöidensä palkkatietoja näyttönä näiden työtehtävien laadusta, jonka vuoksi he eivät olleet väitetysti kelpoisia olemaan ehdokkaina ammattiliiton vaaleissa näiden ilmoittamissa ehdokasryhmissä.

On selvää, että kuvattu aineisto sisältää paitsi oikeudenkäynnin kohdetta ja liikesuhdetta kuvaavia sisältöjä myös eri henkilöitä koskevia tietoja. Jos tietoja ja niiden käsittelyä on pidettävä TSA:ssa tarkoitettuina *henkilötietoina* ja *henkilötietojen käsittelynä*, tulee asetuksen ja sen merkittävien vaatimusten soveltuvuus huomioida. Ottaen huomioon *henkilötiedon* ja *henkilötietojen käsittelyn* määritelmien huomattava laajuus, on suorastaan epätodennäköistä, ettei todisteluun liittyvään asiakirjojen ja aineistojen käsittelyyn sisältyisi henkilötietojen käsittelyä TSA:n näkökulmasta³⁰. Riidassa todisteina olevat sopimukset ja yhteydenpito sisältävät usein asianosaisena olevan yhtiön työntekijöiden nimiä, yhteystietoja sekä muita tietoja. Aineisto saattaa usein sisältää myös yhtiön asiakkaita koskevia vastaavia tietoja.³¹ Henkilötiedon määritelmä täyttyy, kun kyse on tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön liittyvistä tiedoista, joten on selvää, että mainitut tiedot ovat henkilötietoja³². Henkilötietojen runsaus todistusaineistossa korostuu nykypäivän riidoissa, joissa esim. sähköinen viestintä, IP-osoitteet ja lokitiedot voivat olla todistelussa tärkeitä³³. Jos kyseessä on esim. riita yrityksen ja sen IT-palveluntarjoajan kanssa, tällaiset tiedot voivat olla asian selvittämisen kannalta tärkeitä. Näitä tietoja voi usein pitää tietojärjestelmän käyttäjien henkilötietoina³⁴ ja tällaiselle digitaaliselle tiedolle on ominaista sen määrällinen runsaus³⁵.

Henkilötietojen relevanssia siviiliprosessin todistusaineistossa kuvaa hyvin yhdysvaltalaisessa EU:hun kohdistunutta asiakirjatodisteiden luovutusmääräystä koskevassa asiassa (*pre-trial discovery*) esitetty toteamus henkilötietodirektiivin ajalta: ”*The definition of personal data under the Directive is extremely broad: 'any information relating to an identified or identifiable natural person'. - - Under such a definition, almost all useful discovery will contain personal data*”.³⁶ Henkilötietojen käsittelynä on pidettävä varsinaisen todistelun esittämisen lisäksi jo aiempia todistelun valmistelutoimenpiteitä, kuten aineistojen ja tietojen

---

³⁰ Henkilötiedon määritelmä sisältyy TSA 4 artiklaan, jonka mukaan *henkilötiedoilla* tarkoitetaan asetuksessa ”*kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön - - liittyviä tietoja*”. *Henkilötietojen käsittelyllä* tarkoitetaan saman artiklan mukaan ”*toimintoa tai toimintoja, joita kohdistetaan henkilötietoihin tai henkilötietoja sisältäviin tietojoukkoihin joko automaattista tietojenkäsittelyä käyttäen tai manuaalisesti, kuten tietojen keräämistä, tallentamista, järjestämistä, jäsentämistä, säilyttämistä, muokkaamista tai muuttamista, hakua, kyselyä, käyttöä, tietojen luovuttamista siirtämällä, levittämällä tai asettamalla ne muutoin saataville, tietojen yhteensovittamista tai yhdistämistä, rajoittamista, poistamista tai tuhoamista*”.

³¹ WP 158, s. 2.

³² Ks. kuitenkin EDPS 2016, s. 7, jonka mukaan se, että henkilön nimi mainitaan asiakirjassa ei välttämättä merkitse sitä, että kaikki tuohon asiakirjaan sisältyvä tieto olisi ”*luonnolliseen henkilöön liittyvää tietoa*”.

³³ Sähköisiä todisteita koskevasta keskustelusta ks. esim. Pérez Asinari 2004 ja Riekkinen 2019.

³⁴ Purtova 2018a, s. 57.

³⁵ Paisley 2018, s. 862.

³⁶ Oregonin piirituomioistuimen ratkaisu *St. Jude Medical* (18.5.2015), s. 1164. On huomattava, että henkilötietodirektiivin korvaaminen TSA:lla ei ole muuttanut henkilötiedon käsitettä, ks. esim. julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus asiassa *Nowak* C-434/16, kohta 3.

säilyttäminen, läpikäynti ja muokkaaminen³⁷.

1.3 Tiedonintressi, tutkimuskysymykset ja rakenne

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitä vaatimuksia henkilötietojen suoja ja erityisesti TSA asettaa siviiliprosessin asianosaisen todistelulle. Tarkastelussa on henkilötietojen käsittely, joka sisältyy todistelun kartoittamiseen, laatimiseen ja esittämiseen. Akateemiselta tutkimukselta edellytetään tutkimusongelmaa, joka on tietyssä määrin relevantti. Mietintä on yhdistänyt tutkimuksen relevanssin erityisesti tieteellisesti mielenkiintoisen *jännitteiden* paikantamiseen.³⁸ Todisteluun ja tietosuojaan liittyykin ilmeisiä jännitteitä. Todistelussa olisi voitava käsitellä mahdollisimman vapaasti tietoja laillisten vaatimusten tueksi, kun taas henkilötietojen suoja voi vaikuttaa käsittelyä rajoittavasti.³⁹ Tutkimus siitä, miten todistelu tulee toteuttaa niin, että molempinpuoliset vaatimukset täyttyvät, on siten tarpeen.

Tietosuojan ja todistelun vuorovaikutuksesta ei kuitenkaan näytä kirjoitetun laajasti.⁴⁰ WP29 mainitsi työpaikan tietojenkäsittelyä koskevassa lausunnossaan, että ns. *eDiscovery*-tekniikat eli prosessit, joissa haetaan sähköistä aineistoa käytettäväksi todisteena, kuuluvat työnantajien yksityisyyden kannalta ongelmallisiin ilmiöihin. WP29 ei kuitenkaan käsitellyt niitä laajemmin.⁴¹ Riekkinen totesi rikosprosessin sähköisiä todisteita koskevassa väitöskirjassaan tietosuojavaatimusten relevanssin todisteiden käsittelyssä, mutta kattavaan analyysiin hänellä ei ollut mahdollisuutta⁴². Tietosuojaoikeudellisessa kirjallisuudessa oikeudenkäyntinäkökulma pelkistyy ns. oikeusvaadepoikkeusten kuvaamiseen. Laissa on jo vanhaan ollut poikkeuksia henkilötietojen käsittelyn vaatimuksiin, kun käsittely on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi (esim. arkaluonteisten tietojen käsittely ja kansainväliset siirrot). Tämä voi johtaa päätelmiin, että käsittely oikeusvaateisiin ja siten todisteluun liittyen olisi automaattisesti yhdenmukaista tietosuojalainsäädännön kanssa. EDPB on kuitenkin korostanut, että vaikka jokin poikkeus sinänsä soveltuisi käsit-

³⁷ Paisley 2018, s. 862-865. Ks. myös Pérez Asinari 2004, s. 246.

³⁸ Miettinen 2004, s. 6-8. Ks. myös Makkonen 1998, s. 2: tutkimuksen tehtävänä on tuottaa tietoa käytännön tarpeisiin. Toisaalta oikeustiedettä "*ei tule alistaa käytännön palvelemiselle*" (Hirvonen 2011, s. 19).

³⁹ Paisley 2018, s. 845-846. Henkilötietoihin ei kuitenkaan kohdistu omistusoikeutta eikä tietosuojasääntely siten ole rikosoikeuden tapaan kieltävää, ks. de Hert & Gutwirth 2006, s. 75.

⁴⁰ Kansainvälisesti siviiliprosessia ja tietosuojaa on punnittu erityisesti arvioimalla amerikkalaista *pre-trial discovery* -menettelyä (asiakirjatodisteiden luovuttamista vastapuolen vaatimuksesta) henkilötietojen kansainvälisten siirtojen rajoitusten valossa. Perustutkimusta tietosuojasta siviiliprosessin asianosaisen toiminnassa ei näy olevan. TSA:n ja sen sanktiouhan saama huomio on kuitenkin johtanut erityisesti yksityisen sektorin juridisissa raporteissa (mm. asianajotoimistot) ns. "*GDPR and civil litigation*" -teeman nousuun. ICCA:n ja IBA:n muodostama työryhmä on tätä kirjoitettaessa laatimassa ohjeistuksen TSA:n noudattamisesta kansainvälisissä väliliesmenettelyissä, ks. ICCA 2019.

⁴¹ WP 249, s. 13.

⁴² Riekkinen 2019, s. 148-151.

telyyn, myös käsittelyn yleisten vaatimusten on täytyttävä⁴³. Henkilötietojen käsittelyn yleiset vaatimukset on siten arvioitava, vaikka käsittely liittyisi oikeudenkäyntiin. On silti vaara, että oikeudenkäynnin ymmärretään olevan alue, johon tietosuojasääntely ei sovellu. Tähän viittaa mm. Helsingin hovioikeuden toteamus sen aihetta koskevassa käsittelyratkaisussa: ”[h]enkilötietolain säännökset koskevat vain sanotun lain mukaisia menettelyjä”⁴⁴.

Prosessi- ja todistusoikeuden puolella ei vastaavasti ole arvioitu erityisesti henkilötietojen suojaa. Kuten jäljempänä osoitetaan, todisteen esittämisen TSA:n tai muutenkin aineellisen oikeuden vastaisuus ei suoraan estä todistamista prosessioikeuden valossa.⁴⁵

Tutkielman tavoitteita lähdetään toteuttamaan seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

1. *Mikä on se normipohja, jonka perusteella arvioidaan henkilötietojen käsittelyä todisteen esittämiseksi siviiliprosessissa?*
2. a) *Onko henkilötietojen käsitteleminen todistelua varten sallittua*⁴⁶ *TSA:n valossa?*
b) *Mitkä ovat keskeisimmät vaatimukset, jotka todistelua varten suoritettavan henkilötietojen käsittelyn tulee täyttää?*
3. *Miten TSA:n vaatimukset ja todisteluun liittyvät intressit voidaan yhteensovittaa?*

1. kysymys on systematisointia edellyttävä esikysymys muihin kysymyksiin nähden ja se käsitellään siksi työn johdantolukua seuraavassa toisessa luvussa. 2. tutkimuskysymys on selkeyden vuoksi jaettu kahteen. Osakysymykset voisi esittää myös yhtenä: *millä reunaehdoilla todistelutarkoituksessa tapahtuva henkilötietojen käsittely on sallittua TSA:n valossa?* Kysymyksen jakaminen ns. *onko ylipäänsä sallittua?*- ja *miten on sallittua?*-osakysymyksiin näkyy myös tämän tutkielman rakenteessa. Kolmannessa luvussa tarkastellaan todistelua varten suoritettavan henkilötietojen käsittelyn yleistä sallittavuutta erityisesti lainmukaisuuden ja käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteiden valossa, ja neljännessä luvussa arvioidaan puolestaan, miten mm. tietojen minimoinnin periaatetta tulisi noudattaa todistelun laatimisessa. Viidennessä luvussa tarkastellaan 3. tutkimuskysymystä siitä, miten TSA:n

---

⁴³ EDPB 2/2018, s. 3.

⁴⁴ HelHO 12.3.2018, s. 6. Asiassa todistaja oli kieltäytynyt todistamasta henkilörekisterin sisällöstä henkilötietolakiin vedoten. Hovioikeus katsoi, että todistajan oikeudesta kieltäytyä todistamasta säädettiin OK 17 luvussa eikä käsillä ollut tuon lain mukaisia perusteita kieltäytyä. Ks. myös Paisley 2018, s. 882, jonka mukaan yritykset eivät ole tietosuojakäytäntöjensä suunnittelussa yleensä huomioineet välimiesmenettelyjä.

⁴⁵ Ks. mm. Lappalainen & Rautio 2017, s. 662-663.

⁴⁶ *Sallittua*-käsitteen sijaan voisi olla asianmukaista puhua *lainmukaisuudesta* tai *laillisuudesta*. Tämä voisi kuitenkin olla harhaanjohtavaa, sillä nuo käsitteet voivat viitata TSA 5 artiklan yksittäisiin periaatteisiin. Ks. mm. Nyysölä 2018, s. 89, jossa huomautetaan "*lainmukaisuuden*" harhaanjohtavasta käytöstä TSA:ssa.

vaatimukset ja todistelun tarpeet tulisi käytännössä yhteensovittaa. Tämä on tärkeää, sillä useampaan oikeudenalaan liittyvässä tutkimuksessa on riskinä systematisoinnin ylikorostuminen ja konkreettisten tulkintatilanteiden sivuuttaminen⁴⁷.

1.4 Systemaattinen luonnehdinta ja metodologiset valinnat

Oikeusjärjestys ymmärretään tyypillisesti systemaattisena kokonaisuutena, joka jakautuu *oikeudenaloihin*. Perinteistä oikeudenalajaotusta muuttavat yhteiskunnallisen muutoksen myötä syntyvät uudet oikeudenalat.⁴⁸ Tämän tutkielman keskiössä on henkilötietojen suoja taikka *tietosuoja*, jota käytetään tässä henkilötietojen suojan synonyyminä⁴⁹. Henkilötietojen suoja on oikeusinformatiikan ja erityisesti siihen kuuluvan *informaatio-oikeuden* keskeisiä tutkimuskohteita⁵⁰. Informaatio-oikeus on hyvä esimerkki uudesta oikeudenalasta, ja se tutkii tietoon, sen tuottamiseen, käsittelyyn ja välittämiseen sekä tietotekniikkaan liittyviä oikeudellisia ongelmia erityisesti yksilön oikeuksien lähtökohdista⁵¹. Oikeusinformatiikan ja informaatio-oikeuden systemaattisen luonteen laajaan analyysiin ei ole tässä mahdollisuutta. Riittävää on todeta, että tämä tutkimus kuuluu erityisesti informaatio-oikeuteen, jota pidetään oikeusinformatiikkaan kuuluvana, joskin omana oikeudenalanaan⁵².

Tutkimuskysymykset kuitenkin osoittavat, että tutkimus kytkeytyy myös muihin oikeudenaloihin, mikä onkin oikeusinformatiikan piirissä tyypillistä⁵³. Tarkoituksena on tutkia *prosessioikeudellista* instituutiota eli todistelua tietosuojan näkökulmasta. Tämä edellyttää tietosuojan ohella todisteluun liittyvien periaatteiden ja oikeuksien huomioimista. Oikeus henkilötietojen suojaan ei olekaan ehdoton, vaan se on EUT:n oikeuskäytännön mukaan suhteuttava siihen tehtävään, joka sillä on yhteiskunnassa⁵⁴. Tässä varotaan kuitenkin ylikorostamasta tutkimuksen monialaisuutta⁵⁵. Tutkielma on kiistatta informaatio-oikeuden ja pro-

---

⁴⁷ Tiilikka 2007, s. 72-73.

⁴⁸ Korpisaari 2015, s. 987-988.

⁴⁹ Tietosuojasta ja henkilötietojen suojasta synonyymeinä ja tämän ongelmista, ks. Korja 2016, s. 115-120.

⁵⁰ Korja 2016, s. 30 ja 44. Ks. myös Saarenpää 2016, s. 131, jonka mukaan oikeusinformatiikka voidaan jakaa yleiseen ja erityiseen osaan, joista jälkimmäisessä tarkastellaan mm. informaatio-oikeutta. Tietosuojan yhteydestä informaatio-oikeuteen sekä hallinto-oikeuteen, ks. Koillinen 2013, s. 172-174.

⁵¹ Alén-Savikko 2014, s. 76, Saarenpää 2016, s. 211 ja Korja 2016, s. 40. Informaation, datan ja tiedon käsitteistä ja keskinäisistä suhteista, ks. Korhonen 2003, s. 22-24.

⁵² Oikeudenalalta edellytetään yleensä *omia yleisiä oppeja*, ks. Tuori 2000, s. 187-192. Informaatio-oikeuden yleisistä opeista, ks. Saarenpää 2016, s. 212-218. Oikeusinformatiikkaa ja siihen kuuluvaa informaatio-oikeutta voidaan nykyisin pitää oikeudenaloina, mutta niitä voidaan myös pitää tutkimusaloina, metodologisina paradigmoina tai oikeuden yleistieteinä, ks. esim. Korja 2016, s. 13 ss. Muista näkemyksistä informaatio-oikeuden oikeudenala-statuksesta, ks. Voutilainen 2012, s. 29-33 ja Neuvonen 2019, s. 18-20.

⁵³ Korja 2016, s. 16: oikeusinformatiikka tarjoaa alustan tutkimukselle oikeudenalojen rajapinnoissa.

⁵⁴ Esim. tuomiot *Schmidberger* (C-112/00), kohta 80 ja *Schwarz* (C-291/12), kohta 33.

⁵⁵ Esim. ympäristöoikeuden osalta Määttä (2004, s. 130) on todennut, että ympäristörikosten tutkimuksessa turvautuminen rikosoikeudelliseen aineistoon ei vielä tee siitä aidosti useille oikeudenaloille ulottuvaa.

sessioikeuden leikkauspisteessä, mutta painotus on henkilötietojen suojan vaatimuksissa. Tietosuojan vaatimuksia tasapainottavat prosessiperusoikeudet sekä sääntelykentän hahmotaminen edellyttävät kuitenkin prosessioikeuden tarkastelua ja hallintaa. Systemaattista ymmärrystä edellyttää myös se, että tutkimus tarkastelee *prosessuaalisen* (todistelu) ja *aineellisen oikeuden* (tietosuoja) suhdetta: on ymmärrettävä, että oikeudenkäynnin ulkopuoliset kiellot eivät aina estä tietojen ilmaisua oikeudenkäynnissä.⁵⁶ Käsitepari *kansallinen oikeus* ja *EU-oikeus* on myös olennainen. Henkilötietojen suojasta säädetään EU:ssa nykyisin asetuksella. Todistelu on taas perinteisesti katsottu kansallisesti säänneltäväksi asiaksi⁵⁷.

Tämän työn tiedonintressit sekä tutkimuskohde ohjaavat tutkimuksen *metodologista valintaa*⁵⁸. Lähestymistapa on lainopillinen eli oikeusdogmaattinen, sillä tarkoituksena on ensinnäkin selvittää todistelun tietosuojavaatimusten normipohjaa eli *systematisoida* sekä löytää keskeiset vaatimukset ja niiden sisältö eli *tulkita*. Voimassaolevan oikeuden systematisointi ja tulkinta ovat lainopin tehtäviä⁵⁹. Systematisointia pidetään lainopin teoreettisena ulottuvuutena, jossa on kyse ”*normien välisten suhteiden selvittämisestä*” sekä siitä, että ”*normisto jäsennetään yhdenmukaisen ja johdonmukaisen kysymyksenasettelun puitteisiin, siten, että oikeusjärjestyksen eri osa-alueiden väliset yhteydet tulevat esille*”⁶⁰. Ensimmäinen tutkimuskysymys edellyttää näitä elementtejä. Muissa tutkimuskysymyksissä korostuu lainopin praktinen ulottuvuus eli tulkinta, jossa ilmaistaan normien merkityssisältöä ja punnitaan ja tasapainotetaan eri oikeusperiaatteita⁶¹. Tulkittaessa EU-asetusta, tulkintaan liittyy erityispiirteitä: kielellisiä argumentteja merkityksellisempiä ovat usein säännöksen päämäärät⁶².

Lainoppia pidetään oikeustieteen ydinalueena⁶³. Oikeustieteen tutkielmien säännönmukaista julistautumista lainopillisiksi on silti kritisoitu erityisesti, jos tutkimus pyrkii sääntelyn muutokseen⁶⁴. Tässä tutkielmassa kriittistä otetta edustavat mm. *de lege ferenda* -suositukset siitä, miten kansallista sääntelyä voisi kehittää siviiliprosessia silmällä pitäen TSA:n tarjoaman liikkumavaran puitteissa⁶⁵. Myös ns. *de sententia ferenda* -argumentteja esitetään siitä,

⁵⁶ Virolainen & Vuorenperä 2017, s. 44-47 ja Lappalainen & Rautio 2017, s. 662-663.

⁵⁷ HE 46/2014, s. 17. Vastaavasti julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa *Puškár* (C-73/16), kohta 78.

⁵⁸ Ks. Siltala 2003, s. 137: tutkimuskohde, tieteenala ja tiedonintressi määräävät metodivalinnan.

⁵⁹ Aarnio 1978, s. 52 ja Hirvonen 2011, s. 20-21.

⁶⁰ Timonen 1998, s. 12. Ks. myös Aarnio 1997, s. 37.

⁶¹ Aarnio 1982, s. 21 ja Hirvonen 2011, s. 24.

⁶² Paunio & Lindroos-Hovinheimo 2008, s. 233-234. Ks. myös Talus & Penttinen 2016, s. 13: sanamuodon mukainen tulkinta on ensisijainen, jos siihen ei liity erityisiä vaikeuksia EU:n monikielisuudesta huolimatta.

⁶³ Tuori 1990, s. 51.

⁶⁴ Ks. Minkinen 2017, s. 916-919, jossa myös kritisoidaan yleisesitysten tapaa puhua lainopista metodina.

⁶⁵ Ida Koskinen on pro gradu -työssään osuvasti kyseenalaistanut *de lege ferenda* -suositusten tarvetta TSA:n kohdalla, sillä asetusta ei todennäköisesti uudisteta lähivuosina, ks. Koskinen 2017, s. 31.

miten tietosuojavaatimuksia tulisi käytännössä soveltaa ottaen huomioon todistelun tarpeet. Lähtökohtana on silti lainopillinen voimassaolevan oikeuden sisällön selvittäminen: työn perustana on lainoppiin kuuluva ajatus oikeuden rationaalisuudesta eli mm. siitä, että oikeus vastaa kohteensa sisäistä logiikkaa⁶⁶. TSA:n kohdalla tämä tarkoittaa sitä, että tietosuojan ja muiden intressien kollisiot eivät ole järjenvastaisia ja niiden ratkaisun välineet löytyvät asetuksen tekstistä⁶⁷. Tässä tutkielmassa hedelmällisempää onkin metodiksi valitun lainopin tarkempi luonnehdinta. Tavoitteena on tutkimuksen *argumentaatiota kehittävä ote*, eli tarkoituksena ei ole esittää yksiselitteisiä ratkaisunormeja, vaan esittää olennaiset argumentit ja periaatteet sekä punnita niitä arvioitaessa todistelulle asetettavia TSA:n vaatimuksia⁶⁸.

1.5 Lähdeaineisto ja rajaukset

Lainoppi edellyttää sitoutumista oikeuslähdeoppiin. EU-oikeus on kuitenkin muuttanut perinteistä oikeuslähdeoppia.⁶⁹ Tässä työssä tutkitaan henkilötietojen käsittelyä, josta säädetään EU:ssa nykyisin asetuksella, joka on jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa oikeutta ja kansalliseen oikeuteen nähden ensisijaista. Keskeisenä oikeuslähteenä on siten TSA:n teksti. EU:n sekundaarioikeuteen kuuluvan asetuksen lisäksi silmällä pidetään primaarioikeutta ja erityisesti EU:n perusoikeuskirjaa. Perusoikeus henkilötietojen suojaan turvataan EU:ssa POK 8 artiklassa.⁷⁰ Keskiössä on kuitenkin nimenomaan TSA, jonka tulkintaan perusoikeusnäkökulma vaikuttaa erityisesti kollisiotilanteissa. Todistelua koskevien käsitteiden ja sääntelyn osalta lähteinä painottuvat kansallinen lainsäädäntö ja sen esityöt.

Tärkeitä ovat myös TSA:n johdantokappaleet sekä WP29:n ja sen korvanneen EDPB:n lausunnot ja ohjeet, jotka käytännössä vaikuttavat asetuksen tulkintaan, vaikka ne eivät ole sitovia⁷¹. Myös EUT:n ratkaisuilla on tärkeä rooli EU-oikeuden tulkinnassa⁷². Keskeistä lähdeaineistoa ovat lisäksi oikeustieteelliset artikkelit ja perusteokset aiheeseen liittyen. Kuten on todettu, siviiliprosessin ja TSA:n suhteesta ei ole juuri kirjoitettu, etenkin Suomessa. Turvaudun siksi englanninkielisiin artikkeleihin silloinkin, kun ne koskevat muiden maiden

---

⁶⁶ Tuori 1990, s. 7-8, 39 ja 81.

⁶⁷ Vastaavasta EUT:n ilmaisusta, ks. *Lindqvist* (C-101/01), kohta 82: ”Näiden eri oikeuksien ja intressien välisen tasapainon turvaamiseksi käytettävät mekanismit löytyvät itse [henkilötiedodirektiivistä]”.

⁶⁸ Ks. esim. Pönkä 2008, s. 17 viitteineen. Argumentaatiota kehittävää otetta sisältyy erityisesti jäljempänä jaksoon 2.4, jossa esitetään tietosuojavaatimusten tulkinnassa merkitykselliset periaatteet ja oikeudet.

⁶⁹ Timonen 1998, s. 11 ja Virolainen & Vuorenpää 2017, s. 95. Oikeuslähteet on perinteisesti jaettu *vahvasti velvoittaviin*, joihin on pakko vedota (laki), *heikosti velvoittaviin*, jotka voi vain perustellusti sivuuttaa (lainvalmistelu ja oikeuskäytäntö) sekä *sallittuihin* (oikeustiede), ks. Aarnio 1982, s. 94-96.

⁷⁰ Handbook on European data protection law 2018, s. 27-31 ja PeVL 14/2018, s. 2-3.

⁷¹ Purtova 2018b, s. 59 ja Klimas & Vaiciukaite 2008, s. 92-93. WP29 antoi henkilötiedodirektiivin 29 ja 30 artiklan nojalla lausuntoja ja ohjeita tietosuoja koskevista asioista asetuksen soveltamiseen asti. Tietosuoja-työryhmän korvasi EDPB (asetuksen VII luvun 3 jakso).

⁷² Ojanen 2016, s. 48-49.

oikeudenkäyntejä, – jopa välimiesmenettelyä – siltä osin kuin niiden tulkinnat ovat käyttökelpoisia suomalaisen siviiliprosessin osalta.⁷³ Niin ikään perehtyminen mm. Irlannin TSA:ta täydentävään kansalliseen sääntelyyn osoittautuu hyödylliseksi, vaikka kyse ei olekaan oikeusvertailevasta tutkimuksesta.⁷⁴ Oikeuskäytäntö, virallisaineisto ja kirjallisuus sekä TSA:n että sitä edeltäneen henkilötietodirektiivin ajalta on käyttökelpoista. Vaikka muutos oli suuri, TSA:n lähestymistapa noudattaa direktiivin linjaa⁷⁵.

Tutkimus on rajattu *suomalaisen siviiliprosessin* asianosaisen suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn⁷⁶ ja edelleen *oikeushenkilöasianosaisen* suorittamaan käsittelyyn. Siten mm. asiamiesorganisaation tai tuomioistuimen käsittelytoimia ei tarkastella. Oikeushenkilöiden tarkastelu on perusteltua siitä käytännön syystä, että yrityksillä on mittavat tietojärjestelmät, joihin kertyy runsaasti mm. työntekijöiden ja asiakkaiden henkilötietoja⁷⁷, joita todisteluun liittyen saatetaan käsitellä. TSA:n vaatimusten (mm. käyttötarkoitussidonnaisuuden ja informoinnin) arviointi on lisäksi hyvin erilaista, kun kyse on oikeushenkilöstä ja sen asiakkaiden ja työntekijöiden henkilötiedoista, kuin jos kyse olisi luonnollisesta henkilöstä rekisterinpitäjänä.⁷⁸ Lisäksi tarkastelussa ovat riidat, joissa henkilö, jota henkilötiedot koskevat, eli *rekisteröity ei ole riidan vastapuolena*⁷⁹. Arviointi olisi olennaisesti erilaista, jos rekisteröity olisi vastapuolena: mm. käsittelyn lainmukaisuuden ja käyttötarkoitussidonnaisuuden kannalta on olennaisesti selvempää, että yrityksen tulee voida käsitellä riidassa vastapuolena olevan henkilön henkilötietoja. Lisäksi tuo asetelma on jo vahvemmin esillä sääntelyssä ja kirjallisuudessa. Mm. oikeusvaadepoikkeuksia on usein perusteltu tarpeella käsitellä riidan

---

⁷³ Juuri kansainvälinen välimiesmenettely-yhteisö näyttää aktiivisimmin tunnistaneen TSA:n merkittävän vaikutuksen myös riidanratkaisuprosesseissa. Erityisesti Paisleyn kokonaisvaltainen analyysi TSA:n vaatimuksesta kansainvälisessä välimiesmenettelyssä on arvokas pelinavaus tässä kontekstissa ja se on ollut innoitteena myös tälle tutkimukselle (Paisley 2018). Ks. myös ICCA 2019.

⁷⁴ Hirvosen mukaan muiden maiden oikeusjärjestysten tarkastelu voi hyödyttää lainopin tulkintaa ja systematisointia (Hirvonen 2011, s. 26). Timonen on korostanut, että tällöin on tiedostettava oikeusjärjestelmien ja käsitteistöjen erot (Timonen 1992, s. 23). Korja on lisäksi huomauttanut, ettei tutkimuksesta tee oikeusvertailevaa vielä se, että käydään läpi muiden maiden lainsäädäntöä, ks. tarkemmin Korja 2016, s. 17.

⁷⁵ Komission tiedonanto 2018, s. 2 ja Mahieu et al. 2019, s. 87.

⁷⁶ Rikosprosessin tarkastelu olisi perusteiltaan erilaista ottaen huomioon esitutkintaviranomaisen ja syytetyn roolit sekä se, että rikosasioita koskee rikosasioiden tietosuojadirektiivi, ks. tarkemmin Purtova 2018a, s. 59–60. Ks. kuitenkin s. 64: TSA soveltuu myös henkilötietojen käsittelyyn, jota yksityinen suorittaa lainvalvontaan liittyen (esim. todisteiden säilyttäminen) ennen kuin tiedot luovutetaan toimivaltaisille viranomaisille.

⁷⁷ Nyyssölä 2018, s. 23.

⁷⁸ TSA 4 artiklan mukaan luonnollinen henkilö voi olla rekisterinpitäjä. *Rekisterinpitäjällä* tarkoitetaan 4 artiklan mukaan "luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot". EUT:n Ryneš-tuomiossa (C-212/13, kohdat 13–15 ja 35) luonnollisia henkilöitä koskevan ns. kotitalouspoikkeuksen ei katsottu soveltuvan, kun henkilö kohdisti julkiseen tilaan kameravalvontaa tallenteiden saattamiseksi rikosoikeudelliseen menettelyyn. Julkisoikeudellisia rekisterinpitäjiä ei tarkastella niiden erityispiirteiden vuoksi.

⁷⁹ *Rekisteröidyllä* tarkoitetaan TSA 4 artiklan mukaan tunnistettua tai tunnistettavissa olevaa luonnollista henkilöä, jota henkilötieto koskee.

vastapuolena olevan henkilön henkilötietoja.⁸⁰ Tässä työssä rekisteröity on siis siviilioikeudenkäyntiin nähden kolmas osapuoli⁸¹. Kun riitaa varten käsitellään laajasti aineistoa, jossa on lukuisia henkilöitä koskevia tietoja, onkin perusteltua olettaa, että monesti käsitellään useamman riidan ulkopuolisen kuin siihen osallisen henkilötietoja.

Näkökulmaksi on valittu *todistelu*, sillä siihen liittyy ilmeisimmin henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojanäkökohtia. Muita asianosaisen oikeudenkäyntiin liittyen suorittamia käsittelyprosesseja ei siten tarkastella, joskin samat periaatteet pitkälti soveltuvat.⁸² Tarkastelu rajautuu käytännössä *reaalisiin todistuskeinoihin*. Kuten edellä on esitetty, todistelun tietosuojakysymykset liittyvät erityisesti siihen, että yritys käsittelee todisteluun liittyen sillä olevia henkilötietoja sisältäviä asiakirjoja, tiedostoja ja muuta aineistoa. Todistuskeinojaottelun kannalta tällainen aineisto on todisteena tyypillisesti *asiakirjatodistelu*, joka on lisäksi keskeisimmässä roolissa siviiliprosessissa, kuten edellä todettiin. Jos olennaista ei kuitenkaan ole todisteen sanallinen viesti vaan aistihavainnot esineen fyysisistä ominaisuuksista, on kyse *katselmuksesta*. Katselmuskohteena voi olla mm. sähköisen rekisterin sisältö, ohjelman toiminta tai tulosteessa oleva tulostimen jälki.⁸³ Henkilötietoja sisältävä asiakirja tai muu esine voi siten olla tilanteen mukaan joko asiakirjatodiste tai katselmuskohde, joskin valinta näiden välillä ei ole käytännössä merkittävä: kyseisten keinojen sääntely on pitkälti yhdenmukaista eikä keinojen tekninen esittämistapa tai arviointi ole lähtökohtaisesti erilaista⁸⁴. On sinänsä mahdollista, että henkilötietoja sisältävän aineiston sisällöstä esitetään *henkilöllistä todistelu*: esim. edellä viitatus palkkaselvityksen esittämisen sijaan nimettäisiin todistaja kuvaamaan sen sisältöä. Todistajan kuulemisen valmistelemissa perehdyttäisiin relevanttiin aineistoon ja siten käsiteltäisiin aineistoon sisältyviä henkilötietoja⁸⁵. Ns. parhaan todistelun periaatteen vuoksi tämä on kuitenkin epätodennäköistä, sillä alkuperäinen asiakirja tai muu aineisto olisi parempi ja välittömämpi todiste kuin todistajan muistinvarainen selostus sen sisällöstä. Henkilötodistelu ei näin ollen pidetä silmällä tässä tutkielmassa.⁸⁶

---

⁸⁰ Ks. HE 96/1998, s. 44-45, Raatikainen 2002, s. 194 ja Nyssölä 2018, s. 114.

⁸¹ Tämä asetelma oli näkökulmana myös WP29:n *pre-trial discovery*-valmisteluasiakirjassa, ks. WP 158, s. 9.

⁸² Paisley 2018, s. 863: "*evidence submitted and exchanged is typically thought of as being the source of potential data protection concerns*". Käsittelyä voi liittyä myös mm. vastaajan identifioimiseen taikka muuhun asianosaisen oman asian kartoitukseen. Toisaalta sikäli kuin todistelu ymmärretään laajasti asian faktapuolen selvittämisenä, myös tätä muuta käsittelyä voinee pitää "*todisteluun liittyvänä*", ks. edellä alaviite 14.

⁸³ HE 46/2014, s. 100.

⁸⁴ Rautio & Frände 2016, s. 248 ja Riekkinen 2019, s. 383.

⁸⁵ On huomattava, että ainoastaan suupuheen varassa oleva henkilötietojen käsittely ei itsessään kuulu tietosuojalainsäädännön soveltamisalaan, ks. tarkemmin Nyssölä 2018, s. 45-46.

⁸⁶ Pölonen & Tapanila 2015, s. 143. Ks. tarkemmin Riekkinen 2019, s. 378-388, jossa on arvioitu sähköisesti tallennettua todisteena käytettävää tietoa todistuskeinojaon kannalta ja painotettu reaalityodisteita, erityisesti asiakirjatodistelu. Riekkinen kuitenkin erittelee tilanteita, joissa henkilötodistelu voi selvittää asiakirjan

Lopuksi tutkielmasta on rajattu tietosuojasääntelyn keskeisten määritelmien läpikäynti. Työn mitta ei salli mm. henkilötiedon käsitteen kattavaa tarkastelua, vaan käsitteet selitetään tarpeen mukaan tiiviisti alaviitteissä. Lukijalla oletetaan olevan pohjatieto käsitteistä.

2 Normipohjan hahmottaminen

2.1 Aluksi

Tässä luvussa selvitetään, mikä on soveltuva normipohja arvioitaessa vaatimuksia, jotka kohdistuvat henkilötietojen käsittelyyn, jota suoritetaan todistelun valmistelun, laatimisen ja esittämisen yhteydessä. Henkilötietojen käsittely merkitsee puuttumista *henkilötietojen suojaan*, joka turvataan eurooppalaisissa ja kansallisissa perus- ja ihmisoikeusnormistoissa sekä sääntelyssä⁸⁷. Yksityisyydelle ja henkilötietojen suojalle on ominaista, että ne joutuvat jännitteeseen muiden perusoikeuksien kanssa eikä yksilöillä näissä tilanteissa ole mitään abso-luuttista oikeutta henkilötietojensa suojaan⁸⁸. Niin ikään TSA:n johdantokappaleen 4 mu-kaan asetuksessa kunnioitetaan kaikkia perusoikeuksia, mm. *oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin*. Todisteluun liittyvien intressien ja tarpeiden arvioimiseksi onkin arvioi-tava erityisesti oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin: todistelun esittämistä pide-tään kontradiktorisen periaatteen osana, joka on oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ydin.⁸⁹

Ensimmäisenä tarkastellaan henkilötietojen suojaa, joka on sisällöltään ja lähteiltään moni-puolinen. Sen suhteen voidaan nojautua moniin kansainvälisiin instrumentteihin. Keskei-simmät ovat OECD:n vuonna 1980 hyväksymä tietosuojasuositus, EN:n tietosuojasopimus vuodelta 1981 sekä EU:n tietosuojasääntely vuoden 1995 henkilötietodirektiivistä vuoden 2016 TSA:een⁹⁰. Tässä tarkastellaan EU:n sääntelyä, mutta muiden instrumenttien olemas-saolo on tärkeä tiedostaa: Vaikka EU:ta sanotaan tietosuojasääntelyn pioneeriksi⁹¹, EU:n tietosuojaprojektin käynnistämisen taustalla oli pitkälti se, että tietosuojan kehittäminen oli jo käynnistynyt EN:ssa, OECD:ssä sekä yksittäisissä jäsenvaltioissa ja haluttiin varmistaa nousevan sääntelyalan yhdenmukaisuus Euroopassa⁹². Lisäksi instrumentteja yhdistää nii-den keskeiset periaatteet, joita voidaan pitää yleisinä henkilötietojen suojan elementteinä. Keskeistä on henkilötietojen käsittelyn sekä sen vaikutusten asianmukaisuus. Perinteisesti

---

sisältöä. Tällöin olisi yhtä lailla huomioitava TSA:n vaatimukset. Tässä tutkielmassa on kuitenkin perusteltua tarkastella reaalityodistelua ja erityisesti asiakirjakirjatodistelua varten suoritettavaa henkilötietojen käsittelyä.

⁸⁷ Ojanen 2010, s. 299.

⁸⁸ De Hert & Gutwirth 2006, s. 73.

⁸⁹ Ervo 2005, s. 61.

⁹⁰ Koillinen 2013, s. 173.

⁹¹ Mouzakiti 2015, s. 39.

⁹² González Fuster 2014, s. 112-122.

on korostettu yksityisyyden suoja henkilötietojen käsittelyssä, mutta suojan moderni elementti on tiedollinen itsemääräämisoikeus⁹³.

2.2 Henkilötietojen suoja

2.2.1 Henkilötietojen suoja eurooppalaisena perusoikeutena

Normipohjan tarkastelu aloitetaan henkilötietojen suojasta perusoikeuksien tasolla, joka on erotettava henkilötietojen käsittelyä koskevasta sääntelystä⁹⁴. EU-oikeudessa kyse on primaarioikeuden tarkastelusta ennen sekundaarioikeutta⁹⁵ ja kansallisella tasolla perustuslaista ennen tavallisen lain tasoa. Sekundaarioikeuden ja tavallisen lain sääntely tuli ensin: kun tietosuojasääntely käynnistyi Euroopassa, perus- ja ihmisoikeusinstrumenteissa ei vielä turvattu erikseen oikeutta henkilötietojen suojaan⁹⁶. Henkilötietodirektiivinkään sääntely ei ollut vielä tietosuojaperusoikeuteen liittyvää sääntelyä, vaan pikemminkin hyvän tiedonkäsittelytavan sääntelyä, joka koski henkilötietojen käsittelyn menettelyllisiä velvoitteita⁹⁷. Nykyään henkilötietojen suoja pidetään perus- ja ihmisoikeutena⁹⁸. EU:ssa yksilöt ovat kolmen perus- ja ihmisoikeussuojan piirissä: kansallisten perustuslakien, POK:n ja EIS:n⁹⁹.

POK annettiin vuonna 2000. Siihen otettiin erillinen henkilötietojen suoja koskeva 8 artikla. Sen mukaan jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan ja henkilötietojen käsittelyn on oltava asianmukaista ja sen on tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. Jokaisella on lisäksi oikeus tutustua niihin tietoihin, joita hänestä on kerätty, ja saada ne oikaistuksi. Vuonna 2009 Lissabonin sopimuksella POK:sta tuli oikeudellisesti sitova ja perussopimusten tasoinen (SEU 6 artikla), mikä vahvisti yksityisyyden suojasta erillisen perusoikeuden statuksen¹⁰⁰; ennen sitä POK 8 artiklan asema oli epäselvä ja siihen oli viitattu POK:n anta-

---

⁹³ Van Alsenoy 2019, s. 158 ja Tzanou 2013, s. 89. Sekä yksityiselämän että henkilötietojen suoja edellyttävät tiedollista itsemääräämisoikeutta, mutta jälkimmäinen edellyttää lisäksi avoimuutta ja vastuunalaisuutta, ks. Kranenborg 2014, s. 229.

⁹⁴ Brkan 2016, s. 813. Ks. erottelusta myös Kindt 2013, s. 228.

⁹⁵ Raitio 2013, s. 227-235 ja Talus & Penttinen 2016, s. 3-7.

⁹⁶ González Fuster 2014, s. 112. Ks. myös Tzanou 2013, s. 90: "In most cases, legislators chose to legitimize data protection regulation by simply referring to traditional privacy concepts".

⁹⁷ Van der Sloot 2014, s. 318. Ks. González Fuster 2014, s. 239: EUT katsoi vasta vuonna 2011 ratkaisussa *Deutsche Telekom* (C-543/09), että direktiivin tarkoituksena oli turvata oikeutta henkilötietojen suojaan.

⁹⁸ Ks. Hallberg 2011, s. 29-30 ja 35-36, jonka mukaan *perus- ja ihmisoikeuksilla* tarkoitetaan perustavanlaatuisia, erityisen tärkeitä ja kaikille kuuluvia oikeuksia, jotka sijoittuvat huipulle normihierarkiassa. Perusoikeuksia ovat kansalliset ja EU-oikeudessa tunnustetut perusoikeudet, ja ihmisoikeuksilla viitataan kansainvälisissä sopimuksissa esim. EIS:ssa turvattuihin oikeuksiin.

⁹⁹ Ojanen 2016, s. 139. Tässä ei tarkastella YK:n tai ILO:n ihmisoikeusinstrumentteja.

¹⁰⁰ Oikeudesta henkilötietojen suojaan otettiin myös määräys SEUT 16 artiklaan, joka on samalla uusi toimivaltaperuste EU:n tietosuojasääntelylle.

misen jälkeen vasta vuonna 2008 EUT:n *Promusicae*-tuomiossa¹⁰¹.

EIS:n piirissä henkilötietojen suoja on kauan turvattu osana EIS 8 artiklan mukaista *yksityiselämän suojaa*. Itsenäistä perusoikeutta henkilötietojen suojaan ei *EIS:ssä* kuitenkaan ole¹⁰². EIS 8 artikla tuo esiin näiden perusoikeuksien kytköksen: henkilötietojen suoja on kehittynyt yksityiselämän suojan osana¹⁰³. Myös EUT on viitannut EIS 8 artiklaan henkilötietojen suojaa käsitellessään¹⁰⁴. Siten henkilötietojen suojan "*itsenäistymisestä*" huolimatta sillä on moniulotteinen suhde yksityiselämän suojaan¹⁰⁵. Mm. POK 52(3) artiklan mukaan, siltä osin kuin POK:n oikeudet vastaavat *EIS:ssä* taattuja oikeuksia, niiden merkitys ja ulottuvuus ovat samat kuin *EIS:ssä*. Siten yksityiselämän suojan osana turvattua henkilötietojen suojaa koskeva EIT:n oikeuskäytäntö on merkityksellistä¹⁰⁶. Henkilötietojen suojaa ei kuitenkaan voi rinnastaa yksityiselämään suojaan, vaan niihin kuuluu eri seikkoja¹⁰⁷. Ensiksi mainittu suoja yksilöä perusteettomalta henkilötietojen käsittelyltä ja jälkimmäinen suoja yksityiselämään kohdistuvilta perusteettomilta puuttumisilta¹⁰⁸. Tässä tarkastellaan siten lähtökohtaisesti POK 8 artiklan säännöstä, mutta tiedostetaan EIS 8 artiklan merkitys EU:n henkilötietojen suojan kehitykselle sekä sitä koskevalle EUT:n tulkintakäytännölle¹⁰⁹. POK 8 artiklaa tulkittaessa voidaan siten huomioida EIS 8 artiklaa koskeva tulkintakäytäntö ottaen huomioon kuitenkin henkilötietojen ja yksityiselämän suojan erillisyyttä¹¹⁰.

Suomessa henkilötietojen suoja turvataan *PL 10 §:ssä* osana yksityiselämän suojaa. *PL 10 §:n* mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Tärkeimpänä tältä osin pidettiin *HetiL:a*¹¹¹. *TSA:n* antaminen on muuttanut *PL 10 §:n* mukaisen kansallisen

---

¹⁰¹ González Fuster 2014, s. 226 ja Koillinen 2013, s. 179. Ratkaisevana voidaan viimeistään pitää ratkaisua *Scarlet Extended* (C-70/10) vuodelta 2011, jossa EUT katsoi POK 8 artiklan mukaisen henkilötietojen suojan tulleen loukatuksi viittaamatta yksityisyyden suojaan (POK 7 artikla), ks. Koillinen 2013, s. 180 ja González Fuster 2014, s. 237-238. EUT oli vuotta aiemmin soveltanut POK 8 artiklaa asiassa *Volker und Markus Schecke ja Eifert* (C-92/09 ja C-93/09), mutta yhdessä yksityiselämän suojaa koskevan POK 7 artiklan kanssa.

¹⁰² De Hert & Gutwirth 2009, s. 18-19 ja Smith 2013, s. 21.

¹⁰³ EIT on EIS 8 artiklaan vedoten mm. turvannut oikeuden saada pääsy itseään koskeviin tietoihin (mm. *Gas-kin v. UK*, 1989) sekä oikeuden tulla unohdetuksi (*Leander v. Ruotsi*, 1987).

¹⁰⁴ Koillinen 2013, s. 178-180. Ks. esim. EUT:n tuomio asiassa *Digital Rights Ireland* (C-293/12), kohta 55, jossa EUT viittasi analogisesti EIT:n EIS 8 artiklaa koskeviin tuomioihin.

¹⁰⁵ Koillinen 2013, s. 177.

¹⁰⁶ Smith 2013, s. 13.

¹⁰⁷ Korpisaari et al. 2018, s. 5-6. De Hert ja Gutwirth ovat korostaneet, että henkilötietojen suoja on muutakin kuin yksityiselämän suojaa henkilötietoihin liittyen (2009, s. 4). Ks. myös Bygrave 2001, s. 281-282.

¹⁰⁸ De Hert 2006, s. 70.

¹⁰⁹ Vastaavasti ei ole syytä tarkastella erikseen POK 7 artiklan yksityiselämän suojan säännöstä, joka on pitkälti EIS 8 artiklan toisinto, ks. de Hert & Gutwirth 2009, s. 6-7. POK 7 ja 8 artikla ovat kuitenkin olennaisesti yhteydessä, ks. esim. *Digital Rights Ireland* (C-293/12 ja C-594/12), kohta 53.

¹¹⁰ Kranenborg 2014, s. 235 ja 260.

¹¹¹ Koillinen 2013, s. 176 ja Viljanen 2011b, s. 398. Laissa säänneltävinä asioina on pidetty erityisesti henkilötietojen rekisteröinnin tavoitetta, tietojen sisältöä, sallittuja käyttötarkoituksia, säilytysaikaa, rekisteröidyn oikeusturvaa sekä tietojen luovutettavuutta teknisellä käyttöyhteydellä, ks. PeVL 11/2008, s. 3 viitteinen.

lakivarauksen merkitystä: perustuslakivaliokunta on katsonut, että TSA:n yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan POK:n mukaisten oikeuksien mukaisesti, täyttää PL 10 §:ssä tarkoitetun henkilötietojen suojan vaatimukset.¹¹² Keskiössä on näin ollen oltava tuon asetuksen sääntely, ja EU-asetuksen tulkinnassa kansallisella perustuslailla voi olla vain rajattu merkitys, kuten jo ratkaisussa *Internationale Handelsgesellschaft* (11/70) osoitettiin¹¹³. Perustuslakivaliokunta on todennut, että EU:n tietosuojasääntelyä sovellettaessa on otettava huomioon POK 7 ja 8 artiklat ja että EUT:n antamat tuomiot määrittävät näiden perusoikeuksien keskeistä sisältöä¹¹⁴. PL 10 §:n kattava tarkastelu ei siten ole tarpeen¹¹⁵.

Perus- ja ihmisoikeuksien tasolla tämän työn kannalta relevantiksi normipohjaksi on siten paikannettu POK 8 artikla, jonka tulkinnassa merkitystä saavat EUT:n käytäntö sekä EIS 8 artiklaa koskevat EIT:n tulkinnat. Työn rajallisuuden vuoksi painotetaan EUT:n käytäntöä¹¹⁶. *Mikä on sitten POK 8 artiklan merkitys todistelua varten suoritettavalle henkilötietojen käsittelylle?* Kuten todettu, tarkastelussa ovat tilanteet, joissa yritys käsittelee esim. asiakkaidensa tai työntekijöidensä henkilötietoja, eli ns. *horisontaaliset suhteet*. On sinänsä mahdollista, että yksilö vetoaisi horisontaalisesti toista yksityistä (esim. työnantajaansa) vastaan suoraan POK 8 artiklaan, sikäli kuin säännöksen katsotaan asettavan selvän, täsmällisen ja ehdottoman velvoitteen. Tämä EU-oikeuden *välitön vaikutus* perustuu ratkaisuihin *van Gend en Loos* (26/62) ja *Lütticke v Hauptzollamt Saarlouis* (57/65). Horisontaalisuhteissa se sai vahvistuksen ratkaisuissa *Defrenne II* (43/75) ja *Walrave and Koch* (36/74)¹¹⁷.

Kysymys POK:n säännösten horisontaalisesta välittömästä vaikutuksesta on kuitenkin ollut jokseenkin epäselvä¹¹⁸, joskin Brkan näyttää puoltavan mahdollisuutta täydentää tietosuojan sekundaarinormiston puutteita henkilötietojen suojan perusoikeuden tai jopa EU-oikeuden

---

¹¹² PeVL 2/2018, s. 3-5 viitteineen.

¹¹³ PeVL 14/2018, s. 14.

¹¹⁴ PeVL 21/2017, s. 3 ja PeVL 2/2018, s. 4. POK 51(1) artiklan mukaan POK:n määräykset koskevat muiden ohella "jäsenvaltioita ainoastaan silloin, kun viimeksi mainitut soveltavat unionin oikeutta". Ottaen huomioon tämän säännöksen laaja tulkinta, on selvää, että tämän tutkielman tarkastellessa erityisesti TSA:ta ja sitä täydentävää kansallista sääntelyä, POK soveltuu. Ks. tarkemmin Woods et al. 2017, s. 158-160.

¹¹⁵ EU:n perusoikeuksien taustalla ovat kuitenkin olleet juuri huolet *kansallisista perusoikeuksista*. Tuomiossa *Internationale Handelsgesellschaft* (11/70) todettiin, että *Costa v. Enel*-ratkaisussa (6/64) lausuttu EU-oikeuden etusija päti myös kansallisiin perusoikeuksiin nähden. Tämän vuoksi samassa ensiksi mainitussa ratkaisussa todettiin, että perusoikeudet kuuluivat unionin oikeuden *yleisiin periaatteisiin*, jotka kumpusivat jäsenvaltioiden yhteisestä valtiosääntöperinteestä. Nykyään SEU 6(3) artikla vahvistaa unionin yleisten periaatteiden yhteyden jäsenvaltioiden valtiosääntöihin. Ks. tarkemmin Woods et al. 2017, s. 148-149.

¹¹⁶ Perustuslakivaliokunnan mukaan TSA:n sääntely täyttää myös EIS:n mukaisen henkilötietojen suojan vaatimukset (PeVL 14/2018, s. 4).

¹¹⁷ Woods et al. 2017, s. 114-118.

¹¹⁸ Woods et al. 2017, s. 158.

yleisen periaatteen välittömällä horisontaalisella vaikutuksella¹¹⁹. TSA soveltuu kuitenkin joka tapauksessa välittömästi horisontaalisissa suhteissa ja toteuttaa tehokkaasti henkilötietojen suojaa¹²⁰. Voidaan olettaa, että tämän työn tutkimusasetelmassa mm. työntekijä tai asiakas vetoaisi lähtökohtaisesti TSA:n mukaan määrittyvään suojaan, jota myös tuomioistuimien tai tietosuojaviranomainen soveltaisi¹²¹. Henkilötietojen suojan itsenäisen perusoikeuden merkitys onkin siinä, että TSA:n soveltamisessa tuo perusoikeus saa tulkinnallista vaikutusta. EU-oikeudessa vakiintuneena periaatteena on, että alemman asteista normia tulkitaan yhteensopivasti ylemmän kanssa. Näin on erityisesti EU:n tietosuojasääntelyn kohdalla, jossa sekundaarinormisto ilmaisee ja toteuttaa perusoikeutta¹²². EU-oikeutta tulee tulkita perusoikeusmyönteisellä tavalla¹²³. Lisäksi, toisin kuin sitä edeltävä direktiivi, TSA 1(2) artiklan mukaan asetus nimenomaisesti turvaa perusoikeutta henkilötietojen suojaan¹²⁴. Kun EU-oikeuden tulkinnassa keskeistä on säädösten tarkoitusta painottava teleologinen tulkinta¹²⁵, on selvää, että POK 8 artiklalla on erityistä vaikutusta TSA:n tulkinnassa¹²⁶. Erityisesti silloin kun TSA:n soveltaminen johtaa ristiriitaan muiden oikeuksien kanssa, on tulkinnalla tasapainotettava henkilötietojen suojaa ja muita perusoikeuksia. Tämän työn tutkimusasetelmassa perusoikeusnormistot saavat siis erityisesti tulkinnallista merkitystä¹²⁷.

2.2.2 Yleinen tietosuojaa-asetus ja kansallinen sääntely

TSA on sekundaarinormiston tasolla henkilötietojen käsittelyä koskeva perussäädös, jota on sovellettu 25.5.2018 alkaen¹²⁸. Tässä tarkastellaan henkilötietojen suojaa erityisesti juuri TSA:n sääntelyn mukaisesti määrittyvänä suojana: keskiössä ovat TSA:n vaatimukset ja niiden arviointi, kun kyse on henkilötietojen käsittelystä todistelua varten. Jäljempänä osoitetaan, ettei prosessisääntelystä johdu henkilötietojen suojaan liittyviä rajoituksia todistelulle vapaan todistelun vahvan pääsäännön vuoksi. Näin ollen todistelun tietosuojavaatimusten

---

¹¹⁹ Ks. tarkemmin Brkan 2016, s. 820-824. TSA:n antaminen on poistanut henkilötietodirektiiviin liittyvän riskin, että jäsenvaltio ei implementoisi täysimääräisesti direktiivin vaatimuksia, mutta rekisteröity voi myös TSA:n alla haluta turvautua primaarioikeuteen sellaisissa ongelmissa, joita asetus ei kata. Myös Kindt (2013, s. 232) katsoo, että POK:ssa turvatut perusoikeudet vaikuttavat horisontaalisuhteissa.

¹²⁰ Asetuksen horisontaali välitön vaikutus on selviö (Woods et al. 2017, s. 118).

¹²¹ Ks. esim. EUT:n ratkaisu *Puškár* (C-73/16), kohta 102, jossa EUT rajasi henkilötietojen suojan arvioinnin vain direktiiviin, sillä direktiivin mukainen käsittely täyttää myös POK 7 ja 8 artikloiden vaatimukset.

¹²² Brkan 2016, s. 814. Ks. myös Rouvroy & Pouillet 2009, s. 74, jotka korostavat tietosuojalakien instrumentaalista merkitystä henkilötietojen suojaa koskeviin perusoikeuksiin nähden.

¹²³ Ojanen 2016, s. 143 ja 148.

¹²⁴ McDermott 2017, s. 1.

¹²⁵ Talus & Penttinen 2016, s. 16-17. Ks. myös Ojanen 2016, s. 52.

¹²⁶ Näin myös mm. Jay et al. 2017a, s. 52.

¹²⁷ Myös suomalaisessa valtiosääntöperinteessä perusoikeudet saavat yksityisten välisissä suhteissa lähinnä välillistä tulkintavaikutusta ja oikeuksien kollisiot ratkaistaan punninnalla, ks. Viljanen 2011a, s. 134-136.

¹²⁸ Riekkinen 2019, s. 148.

arvioinnissa tulee tarkastella juuri TSA:n säännöksiä. TSA voidaan nähdä henkilötietojen perusoikeussuojaa toteuttavana ja täsmentävänä sääntelynä, jonka antamiseen EU:lla on POK 8 artiklan nojalla velvollisuus¹²⁹. POK 8 artikla edellyttää yleisyydessään sekundaarinormistoa, eli TSA:ta, henkilötietojen suojan riittäväksi turvaksi. Samalla sekundaarinormiston voi itseasiassa katsoa mahdollistavan henkilötietojen käsittelyn tuomalla ilmi ne reunaehdot, joita noudattaen henkilötietojen käsittely on laillista.¹³⁰

TSA sisältää kattavaa ja yksityiskohtaista sääntelyä henkilötietojen käsittelystä ja sen vaatimuksista. Sen sisältämät periaatteet ovat monelta osin vastaavia kuin sitä edeltäneessä henkilötietodirektiivissä, mutta TSA sisältää myös keskeisiä uusia vaatimuksia (esim. osoitusvelvollisuus). Asetuksen keskeiset vaatimukset, jotka on huomioitava myös todistelun yhteydessä, saavat ilmaisunsa TSA 5 artiklassa, jossa säädetään käsittelyä koskevista periaatteista. Ne ovat lainmukaisuus, kohtuullisuus ja läpinäkyvyys; käyttötarkoitussidonnaisuus; tietojen minimointi; täsmällisyys; säilytyksen rajoittaminen; eheys ja luottamuksellisuus; ja osoitusvelvollisuus. Periaatteet eivät ole itsenäisiä vaan kytkeytyvät monin tavoin toisiinsa sekä niitä täsmentäviin muihin TSA:n artikloihin¹³¹.

TSA on asetuksena suoraan sovellettavaa oikeutta jäsenvaltioissa eikä jäsenvaltioiden tule antaa sääntelyä asetuksen soveltamisalalla, ellei asetus sen mahdollista tai siihen velvoita¹³². TSA sisältää kuitenkin direktiivinomaiseksi luonnehdittua liikkumavaraa, jonka puitteissa jäsenvaltiot voivat antaa kansallisesti täsmentävää sääntelyä. Asetus sisältää lisäksi seikkoja, joista on kansallisesti säädettävä¹³³, mutta yleisesti asetus ei velvoita kansalliseen sääntelyyn.¹³⁴ Perustuslakivaliokunnan mukaan henkilötietojen suoja tulee Suomessa turvata TSA:n ja kansallisen yleislainsäädännön nojalla¹³⁵. Kansallinen yleislaki, TSL annettiin vuoden 2018 lopulla ja se tuli voimaan 1.1.2019. Laki ei muodosta kokonaisvaltaista lakia, vaan sitä tulee lukea rinnakkain asetuksen kanssa¹³⁶. TSL:ssa säädetään mm. käsittelyn oi-

---

¹²⁹ De Hert 2016, s. 121 ja Kelleher & Murray 2018, s. 5.

¹³⁰ González Fuster & Gellert 2012, s. 77-81.

¹³¹ Kelleher & Murray 2018, s. 137.

¹³² Ks. esim. *Amsterdam Bulb* -tuomio (50/76), erit. kohdat 5-7, 33 ja *Variola*-tuomio (34/73), kohta 11.

¹³³ Kansallista sääntelyä valmistellut TATTI-työryhmä koosti TSA:n liikkumavaraa sisältävät artiklat, ks. TATTI-työryhmän mietintö, s. 48-67. Ks. myös Feiler et al. 2018, s. 17.

¹³⁴ HE 9/2018, s. 4-5. Kaikenlaiselle TSA:ta täsmentävälle tai sen pääsäännöistä poikkeavalle kansalliselle sääntelylle tulee löytyä peruste TSA:sta. TSV joutui kiinnittämään tähän erityistä huomiota sähkömarkkinalain uuden tiedonvaihotosääntelyn valmistelussa (HE 144/2018), jossa ehdotettua sääntelyä oli luonnehdittu TSA:sta poikkeavaksi erityissääntelyksi (lausunnot TSV 18.5.2018 ja TSV 18.10.2018).

¹³⁵ PeVL 14/2018, s. 4.

¹³⁶ HE 9/2018, s. 5.

keusperusteesta eräissä tapauksissa (2 luku) sekä tietojen käsittelyn erityistilanteista, joissa rekisteröidyn oikeuksia on kansallisesti rajoitettu (5 luku). Nämä säännökset eivät sisällä tämän tutkielman aiheen kannalta relevanttia sääntelyä, mutta, kuten jäljempänä esitetään, kyseiseen lakiin voitaisiin TSA 23 artiklan nojalla sisällyttää kansallisia rajoituksia TSA:n vaatimuksiin silloin, kun kyse on henkilötietojen käsittelystä oikeudenkäynteihin liittyen.

Kansallisen sääntelyn valmistelussa korostettiin, että vastaisuudessa suhtauduttaisiin pidättyvästi henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn sijoittamiseen erityislainsäädäntöön¹³⁷. Työelämää koskeva erityislaki, YksTL kuitenkin pidettiin voimassa. Lakiin tehtiin TSA:n edellyttämät päivitykset¹³⁸. Edellä on todettu, että todistelua valmisteltaessa käsiteltävät henkilötiedot voivat koskea mm. työntekijöitä, jolloin tämä sääntely on relevanttia. Mahdollisuus säätää henkilötietojen käsittelystä työelämässä perustuu TSA 88 artiklaan, ja tämän artiklan sisällyttäminen asetukseen oli Suomelle keskeinen tavoite¹³⁹. Henkilötietojen käsittelyä koskee mm. YksTL:n mukainen tarpeellisuusvaatimus sekä vaatimus kerätä henkilötiedot ensisijaisesti työntekijältä. Näihin palataan jaksossa 3.3.

2.2.3 Tietosuojasääntelyn soveltuminen todistelukontekstissa

Edellä viitattu hovioikeuden toteamus sekä aihetta koskevan tutkimuksen vähäisyys voivat antaa ymmärtää, etteivät tietosuojasääntelyn vaatimukset olisi relevantteja silloin, kun yritys käsittelee tietoja oikeudenkäyntiin liittyen. Henkilötietojen suoja on kuitenkin luonteeltaan dynaaminen oikeus, joka "seuraa" kaikkialle, missä henkilötietoja käsitellään¹⁴⁰. Myös Riekkinen on tuoreessa rikosprosessin sähköisiä todisteita koskevassa väitöskirjassaan todennut, että "[p]yrittäessä varmistamaan, että sähköisiä todisteita on tarvittaessa saatavilla yrityksen tai muun yhteisön tietojärjestelmistä, huomioon on otettava tietosuojalainsäädännön vaatimukset. Jos varmistettavat tiedot ovat yhdistettävissä luonnollisiin henkilöihin - - kyse on henkilötiedoista, joiden käsittelylle asetetaan monenlaisia ehtoja ja edellytyksiä".¹⁴¹

Tässä tarkastellaan erityisesti TSA:n vaatimuksia, joten muutama huomautus TSA:n aineellisesta soveltamisalasta ja sen suhteesta oikeudenkäyntiin liittyvään henkilötietojen käsittelyyn on paikallaan¹⁴². TSA 2 artiklan 1 kohdan mukaan asetus soveltuu *in fine*, kun henkilötietoja käsitellään osittain tai kokonaan automaattisesti ja kun henkilötietoja käsitellään

---

¹³⁷ PeVL 14/2018, s. 5.

¹³⁸ Ks. HE 97/2018.

¹³⁹ HE 97/2018, s. 9.

¹⁴⁰ Rodotà 2009, s. 79-80.

¹⁴¹ Riekkinen 2019, s. 148.

¹⁴² EU:n tietosuojasääntelyssä sekundaarioikeuden soveltamisala määrittää olennaisesti myös primaarioikeuden henkilötietojen suojan soveltamisalaa, ks. Brkan 2016, s. 813.

muuten kuin automaattisesti niin, että tiedot muodostavat tai niiden on tarkoitus muodostaa rekisterin osa.¹⁴³ *Henkilötiedon ja henkilötietojen käsittelyn määritelmien* laajuus huomioon ottaen jo edellä on todettu, että määritelmien täyttymistä asianosaisen todistelutoiminnassa on pidettävä väistämättömänä. WP29 laati vuonna 2009 valmisteluasiakirjan henkilötietodirektiivin soveltamisesta angloamerikkalaisissa *pre-trial discovery* -menettelyissä, joissa siviiliprosessin asianosaisten on luovutettava asiakirjatodisteita tuomioistuimen määräyksestä vastapuolen vaatimuksesta¹⁴⁴. WP29 lähti vastaavasti siitä, että siviiliprosessin todistelua varten tuotettu ja muokattu asiakirja-aineisto sisältää yleensä mm. riidan osapuolena olevan yrityksen työntekijöiden ja asiakkaiden henkilötietoja¹⁴⁵. Suomessa riidan asianosaiset etsivät ja tutkivat käytettävissä olevaa näyttöä oikeudenkäynnin ulkopuolella omin toimin¹⁴⁶. Asianosaisena olevalle yritykselle keskeisiä lähteitä näytön hankkimiseen ovat yrityksen omat tietokannat¹⁴⁷, joihin kertyy merkittäviä määriä asiakkaiden, työntekijöiden ja yhteiskumppaneiden henkilötietoja¹⁴⁸. *Henkilötietojen* käsillä olo on siten selvää.

WP29 totesi myös, että siviiliprosessissa on tunnistettavissa monia *henkilötietojen käsittelytoimia*, kuten tietojen säilyttämistä, luovutuksia, siirtoja sekä toissijaista käyttöä, ja että niitä sisältyy prosessin moniin eri vaiheisiin¹⁴⁹. Onkin keskeistä huomata, että henkilötietoja käsitellään prosessin elinkaaren kaikissa vaiheissa eikä ainoastaan siinä vaiheessa, kun todistelu esitetään tuomioistuimelle. Näytön hankkiminen käynnistyy jo, kun riita on syntynyt tai vasta syntymässä¹⁵⁰. Asianosainen itseasiassa kartoittaa ja käsittelee mahdollisena näyttönä enemmän aineistoa kuin, mitä lopulta todisteena esitetään¹⁵¹. Henkilötietojen käsittelyä koskevat vaatimukset näin ollen soveltuvat ja niitä on arvioitava kaikissa vaiheissa ja kaiken

---

¹⁴³ TSA 2 artiklan 2 kohdassa säädetään soveltamisalan rajoituksista. Soveltamisalan ulkopuolella ovat unionin lainsäädännön soveltamisalan ulkopuolella olevaan toimintaan liittyvä käsittely, unionin yhteiseen ulko- ja turvallisuuspoliittiseen jäsenvaltioiden toimintaan liittyvä käsittely, rikosasioiden tietosuojadirektiivin alainen käsittely sekä luonnollisen henkilön ns. kotitalouspoikkeuksen alainen käsittely. On selvää, etteivät kaksi ensimmäistä poikkeusta sovellu tässä ja on edelleen huomattava, että Suomen TSL 2 §:n mukaan kyseisiä poikkeuksia ei sovelleta Suomessa, vaan TSA:ta sovelletaan myös poikkeusten tarkoittamassa toiminnassa (ks. tarkemmin HE 9/2018, s. 76). Rikosasioita koskeva raja ei ole tässä siviiliprosessia koskevassa työssä relevantti. Kun lisäksi arvioitavana on vain oikeushenkilöiden suorittama käsittely, ei TSA 2(2)(c) artiklassa tarkoitettu kotitalouspoikkeus ole tarkasteltavana.

¹⁴⁴ WP 158. Ks. *discovery*-instituutiosta tarkemmin esim. Leppänen 1998, s. 402-410.

¹⁴⁵ WP 158, s. 2.

¹⁴⁶ Leppänen 1998, s. 228. Todistelun hankkimisesta asianosaisten tehtävänä, ks. jäljempänä jakso 2.3.3.

¹⁴⁷ Nyblin 2012, s. 165.

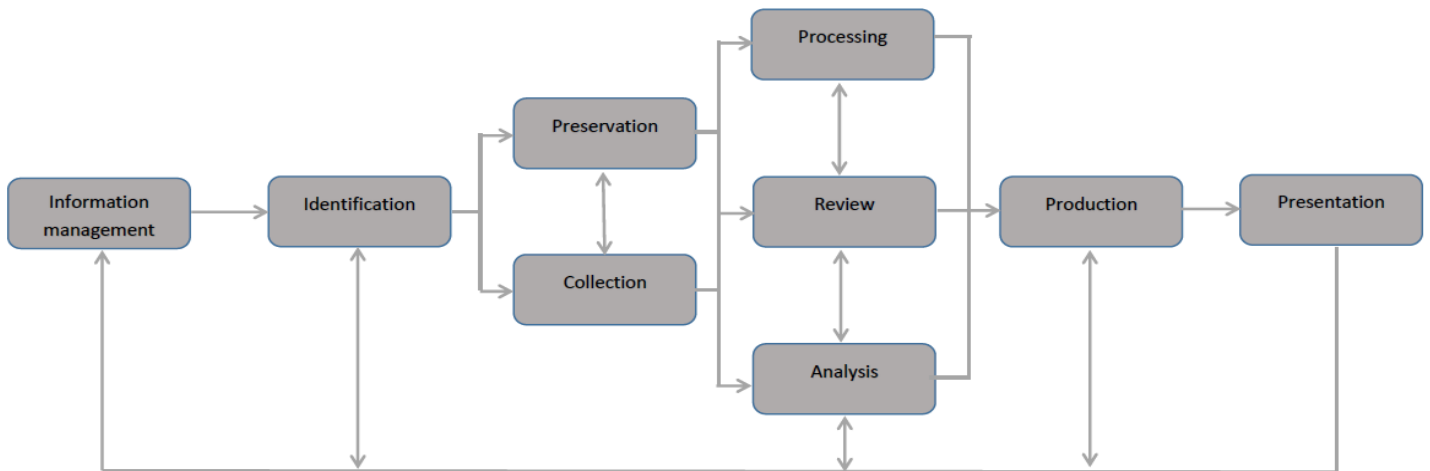
¹⁴⁸ Nyssölä 2018, s. 35.

¹⁴⁹ WP 158, s. 2, 7-8.

¹⁵⁰ Nyblin 2012, s. 165.

¹⁵¹ Leppänen 1998, s. 228 sekä Paisley 2018, s. 882.

käsiteltävän aineiston osalta¹⁵². Seuraava sähköisten todisteiden hankintaa koskeva kaavio havainnollistaa hyvin todistelun edellyttämää tiedonkäsittelyä:

Kuva 1. Electronic discovery reference model. (Applebaum 2017, s. 42).

Yksinkertaistaen voi sanoa, että TSA soveltuu lähinnä henkilötietojen *automaattiseen käsittelyyn*.¹⁵³ TSA:n johdantokappaleen 15 mukaan TSA:n soveltaminen on teknologianeutraalia eli se ei riipu käytetystä tekniikasta. Tässä ei ole tarpeen arvioida manuaalista käsittelyä, vaan voidaan olettaa, että modernissa organisaatiossa tietoja käsitellään – myös todistelun valmistelussa – automaattisesti eli mm. sähköisissä järjestelmissä sekä viestinnässä¹⁵⁴. Käsittelyn automaattisuus on selvää, kun riidan kohteena olevat tapahtumat liittyvät kiinteästi verkkoympäristöön, esim. riita IT-palvelusta. Riidan kohteena olevasta tapahtumasta jääviä todisteita syntyy kuitenkin lähes väistämättä tietoverkkoympäristössä ja automaattisen käsittelyn piirissä myös silloin, kun tapahtumat eivät ole sijoittuneet verkkoympäristöön. Tapahtumiin liittyy aina jonkinasteista sähköistä tietoliikennettä, sähköposteja tai tietokannoissa olevaa tietoa.¹⁵⁵ Esim. jos riidan kohteena on työn alussa esitetty tavarantoimittajan viivästys, vahingonkorvauksen kannalta voi olla olennaista arvioida näyttönä sähköisenä pidettävää palkkakirjanpitoa viivästyksestä johtuvien ylityöpalkkojen arvioimiseksi¹⁵⁶.

Riitaan liittyvän aineiston alkuperäisestä käsittelymuodosta riippumatta aineistoja käsitellään riidan syntyessä yleensä sähköisessä muodossa. Viimeisen 20 vuoden tietotekninen ke-

¹⁵² Ks. WP 158, s. 7: “The use of personal data at each of these stages [of the litigation process] will amount to processing, each of which will require an appropriate condition in order to legitimise the processing”.

¹⁵³ Feiler et al. 2018, s. 15.

¹⁵⁴ Voigt & von dem Bussche 2017, s. 10.

¹⁵⁵ Ks. rikosprosessin osalta Riekkinen 2019, s. 87: ”Sähköistä todistusaineistoa syntyy silloinkin, kun tekijät eivät tietoisesti käytä lainkaan tietoverkkoja tai tietoteknisiä laitteita, sillä tietotekniikka on verkkoysteiskunnassa lähes kaikkialla”.

¹⁵⁶ Euroopan komission mukaan TSA:ssa tarkoitettua käsittelyä on mm. palkkahallinnon tiedonkäsittely, ks. European Commission, *What constitutes data processing?*, luettu 27.5.2019.

hitys on johtanut tuomioistuinlaitoksen tietokoneistumiseen ja siihen, että tuomioistuimen kanssa asiointi tapahtuu yleensä sähköisesti¹⁵⁷. Asianosaisen oikeudenkäyntiin liittyvien valmistelutoimien osalta on myös huomattava, että erityisesti asianosaisen ja asiamiesorganisaation välisessä tietojenvaihdossa käytetään yleensä muita kuin manuaalisia keinoja. Tässä tietojenvaihdossa voi olla hyödyllistä käyttää mm. *virtuaalisia datahuoneita*¹⁵⁸. Datahuoneisiin tallennettavan tiedon tietosuojakysymyksiä onkin jo arvioitu laajemmin yrityskauppoihin liittyvään *due diligence* -vaiheeseen liittyen.¹⁵⁹

TSA ei sen johdantokappaleessa 26 kuvatulla tavalla sovellu *anonyymeihin tietoihin* eli tietoihin, jotka eivät liity tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan henkilöön tai joiden tunnistettavuus on poistettu siten, ettei rekisteröidyn tunnistettavuus ole enää mahdollista. Jos tiedot ovat ainoastaan *pseudonymisoituja* eli niitä ei voi yhdistää tiettyyn rekisteröityyn ilman lisätietoja, TSA soveltuu, mutta asetus kannustaa tietojen pseudonymisointiin (johdantokappale 29).¹⁶⁰ Siviiliprosessin asianosaisen on perusteltua arvioida mahdollisuuksia poistaa todistelun liittyvästä aineistosta henkilötiedot taikka tunnistettavuutta edistävät seikat.¹⁶¹ Näitä näkökohtia arvioidaan jäljempänä.

2.2.4 Yhteenvetoa tietosuojavaatimusten normipohjasta

Edellä on osoitettu, että todistelua koskevat henkilötietojen suojan vaatimukset seuraavat erityisesti TSA:n sääntelystä, jonka tulkinnassa merkitystä saavat POK 8 artikla sekä EIS 8 artikla niitä koskevine tulkintakäytäntöineen. TSA:ta täsmentävästä kansallisesta sääntelystä voi myös tulla huomioitavaksi yksittäisiä säännöksiä. Niin ikään on osoitettu, että riita-asian asianosaisen todistelua varten suorittamassa tietojen käsittelyssä ei ole mitään sellaista, minkä perusteella tietosuojasääntely ei soveltuisi tällaiseen käsittelyyn. Seuraavassa prosessi- ja todistelusääntöjä koskevassa jaksossa osoitetaan, että tuossa sääntelyssä ei puolestaan rajoiteta todistelua, vaikka oikeudenkäynnissä esitettävän todistelun hankkimisessa ei ole noudatettu tietosuojasääntelyn vaatimuksia. Todistelua koskevassa prosessisääntelyssä korostuu vapaa todistelu, johon on säädetty vain tärkeitä salassapitointressejä, todistelun luotettavuutta ja prosessiekonomiaa koskevia poikkeuksia.¹⁶²

---

¹⁵⁷ Virolainen & Vuorenperä 2017, s. 180. Hallinnon ml. tuomioistuinlaitoksen toimintojen sähköistäminen on ollut keskeinen lainsäädännöllinen hanke 1990-luvulta alkaen, ks. tarkemmin Voutilainen 2009, s. 40-42. Tuomioistuinmenettelyä tukevien teknologioiden jaottelusta, ks. Velicogna 2007, s. 131-137.

¹⁵⁸ Ks. esim. Stephenson 2010.

¹⁵⁹ Ks. esim. Hassett & Cirillo 2002, Kaisko & Warma 2007 ja Gordon 2009.

¹⁶⁰ Voigt & von dem Bussche 2017, s. 13-16.

¹⁶¹ Paisley 2018, s. 902-903.

¹⁶² Lappalainen & Rautio 2017, s. 613-614.

2.3 Todistelua koskevat oikeudet ja periaatteet

2.3.1 Aluksi

TSA:n johdantokappaleet tuovat esiin henkilötietojen suojan kollisioherkkyyden muiden intressien ja oikeuksien kanssa. Tältä osin keskeinen on neljäs johdantokappale, jonka mukaan ”[h]enkilötietojen käsittely olisi suunniteltava niin, että se palvelee ihmistä. Oikeus henkilötietojen suojaan ei ole absoluuttinen; sitä on tarkasteltava suhteessa sen tehtävään yhteiskunnassa ja sen on suhteellisuusperiaatteen mukaisesti oltava oikeassa suhteessa muihin perusoikeuksiin. [TSA:ssa] kunnioitetaan kaikkia perusoikeuksia ja otetaan huomioon perusoikeuskirjassa tunnustetut vapaudet ja periaatteet sellaisina kuin ne ovat vahvistettuina perussopimuksissa”.

Arvioitaessa todistelun laatimiselle asetettavia tietosuojavaatimuksia, on huomattava, että tietosuojaperiaatteiden tiukka soveltaminen voisi kohtuuttomasti rajoittaa asianosaisen vapautta ja mahdollisuuksia esittää näyttöä oikeudenkäynnissä heikentäen oikeudenkäyntiin liittyvien perusoikeuksien sekä prosessin keskeisten periaatteiden toteutumista¹⁶³. Näin ollen, kun esimerkiksi arvioidaan työnantajan mahdollisuuksia käsitellä työntekijöidensä henkilötietoja oikeudenkäyntiin liittyen, on työntekijöiden henkilötietojen suojan lisäksi tiedotettava työnantajan oikeudet ja intressit käsitellä tietoja. Kuten Koillinen on todennut, myös henkilötietoja käsittelevä yksityinen osapuoli on perusoikeuksien subjekti, ja tässä tarkastellaan erityisesti *perus- ja ihmisoikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin*.¹⁶⁴ Perusoikeusnäkökulman lisäksi on huomattava, että EU:n tietosuojasääntelyn *tavoitteisiin ja tarkoituksiin* kuuluu itsessään se, ettei tietosuojasta lainsäädännön tavanomaisesta toiminnasta johtuvia selkeitä ja laillisia tarkoituksia¹⁶⁵.

Todistelua koskevien oikeuksien ja periaatteiden ymmärtäminen vaatii oikeudenkäyntiä koskevien perus- ja ihmisoikeuksien tarkastelua ja tavallisen lain tasolla olevien prosessisääntösten läpikäyntiä. Tärkein todistelua koskeva sääntely on OK 17 luvussa. Siten kaikenlainen todistelua koskeva arviointi on kytkettävä kyseisen luvun sääntelyyn. Tämä pätee myös

---

¹⁶³ Vrt. henkilötietojen suojan ja sananvapauden osalta ratkaisuehdotus asiassa *Satamedia* (C-73/07), kohta 43: ”Tietosuojan tiukka soveltaminen saattaisi rajoittaa tuntuvasti sananvapautta”.

¹⁶⁴ Koillinen 2013, s. 173. Perusoikeuksien kannalta on arvioitava, suojaavatko ne oikeushenkilöitä, jotka ovat tämän työn kohteena. Perusoikeuksien katsotaan yleensä suojaavan luonnollisia henkilöitä. Tässä työssä todistelu intressit kytketään kuitenkin erityisesti oikeudenmukaiseen oikeudenkäynnin perusoikeuteen, jonka katsotaan suojaavan sekä luonnollisia että oikeushenkilöitä. Tässä lähdetään siten siitä, että oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusoikeussuoja kuuluu myös oikeushenkilöille (HE 309/1993, s. 23). Oikeushenkilön perusoikeussuojaa koskevasta keskustelusta, ks. esim. Tiilikka 2007, s. 115-117 ja Viljanen 2011a, s. 96-100.

¹⁶⁵ Ks. tarkemmin julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotus asiassa *Rīgas satiksme* (C-13/16), kohta 98.

EU-oikeuteen liittyvissä tilanteissa, sillä todistelua pidetään vakiintuneesti kansallisesti säänneltävänä asiana¹⁶⁶. Tässä punnitaan henkilötietojen suojaa koskevia vaatimuksia ja nimenomaan asianosaisen *oikeutta* esittää todistelua. Oikeudenkäynneissä on myös tilanteita, joissa asianosainen velvoitetaan esittämään jokin todiste (*editiovelvollisuus*, OK 17:40)¹⁶⁷. Tällöin asianosainen voisi puolestaan pyrkiä vetoamaan henkilötietojen suojaan perusteena olla luovuttamatta aineistoa. Tuo asetelma on tämän työn tutkimusasetelmaan nähden päinvastainen eikä sen tarkasteluun ole mahdollisuutta työn rajallisuuden vuoksi¹⁶⁸.

2.3.2 Todistelu ja oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin

2.3.2.1 Oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuusvaatimus perus- ja ihmisoikeutena

Oikeudenmukainen oikeudenkäynti on keskeisin oikeudenkäyntiprosessia koskeva perus- ja ihmisoikeus¹⁶⁹. Se turvataan erityisesti EIS 6.1 artiklassa, jossa on eritelty lukuisia oikeuteen sisältyviä elementtejä. Oikeudenkäyntiä koskevat EIS 6.2, 6.3 ja 7 artiklat sekä EIS 7. lisäpöytäkirjan 2 ja 4 artiklat soveltuvat rikosprosessissa.¹⁷⁰ EIS 13 artiklassa turvataan lisäksi oikeus tehokkaiseen oikeussuojakeinoihin jokaiselle, jonka EIS:n mukaisia oikeuksia on loukattu. Myös EU:n perusoikeuskehitykseen on kuulunut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksen sisällyttäminen POK:aan. Oikeudenkäyntiä koskee erityisesti 47 artikla *oikeudesta tehokkaiseen oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen*¹⁷¹. POK 47 artikla perustuu olennaisesti EIS 6 ja 13 artikloihin, ja sen mukaan:

Jokaisella, jonka unionin oikeudessa taattuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava tässä artiklassa määrättyjen edellytysten mukaisesti käytettävissään tehokkaat oikeussuojakeinot tuomioistuimessa.

Jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa, joka on etukäteen laillisesti perustettu. Jokaisella on oltava mahdollisuus saada neuvoja ja antaa toisen henkilön puolustaa ja edustaa itseään.

---

¹⁶⁶ HE 46/2014, s. 17. Ks. myös Ervo 2005, s. 382. Myös julkisasiamies on todennut, että jäsenvaltioiden asiana on päättää todistelua koskevista säännöistä, ks. ratkaisuehdotus asiassa *Puškár* (C-73/16), kohta 78.

¹⁶⁷ Ks. yleisesti Lappalainen & Rautio 2017, s. 639-642.

¹⁶⁸ Ks. myös Paisley 2018, s. 882, jossa pidetään niin ikään perusteltuna tarkastella asianosaisen *vapaaehtoisesti* suorittamaa tietojen käsittelyä todisteluun liittyen.

¹⁶⁹ Riekkinen 2019, s. 63.

¹⁷⁰ Oikeudenkäyntiä koskevia vastaavia YK:n ihmisoikeusmääräyksiä ei käsitellä.

¹⁷¹ Oikeudenkäyntiä koskevat myös 48-50 artiklat, mutta ne koskevat rikosprosessia. POK 47 artikla liittyy myös läheisesti ns. EU-oikeuden tehokkuusperiaatteeseen, mutta EUT on alkanut viitata tehokkuuden sijasta suoraan POK 47 artiklaan, ks. julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa *Puškár* (C-73/16), kohta 49.

Maksutonta oikeusapua annetaan vähävaraisille, jos tällainen apu on tarpeen, jotta asianomainen voisi tehokkaasti käyttää oikeutta saattaa asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Vaikka oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin turvataan nykyisin sitovassa POK:ssa, on huomattava, että oikeutta pidetään vakiintuneesti myös EU-oikeuteen kuuluvana *yleisenä oikeusperiaatteena*¹⁷². Unionissa perusoikeuksien suojaaminen käynnistyi nimenomaan turvaamalla perusoikeudet unionin oikeuteen kuuluvina yleisinä oikeusperiaatteina. POK:n nykyinen asema ei poista yleisten oikeusperiaatteiden asemaa osana unionin oikeutta.¹⁷³ Ojanen mukaan ”[m]ahdollisuus tukeutua perusoikeuskirjan ohella perusoikeuksiin yleisinä oikeusperiaatteina ennen muuta rikastuttaa perusoikeuksien suojaa EU-oikeudessa” ja EUT onkin soveltanut rinnakkain POK:n oikeuksia ja niitä vastaavia yleisiin oikeusperiaatteisiin kuuluvia perusoikeuksia tulkittaessaan EU-oikeutta perusoikeusmyönteisesti¹⁷⁴.

Kansallisesti vastaavat oikeudet turvataan *oikeusturvaksi* otsikoidussa PL 21 §:ssä, jonka mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi (21.1 §). 21.2 §:n mukaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet kuten käsittelyn julkisuus ja oikeus tulla kuulluksi turvataan lailla.

2.3.2.2 Todistelu osana oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin osatekijöitä tarkasteltaessa havaitaan selvä yhteys todistelua koskeviin kysymyksiin. Tässä ei tarkastella oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kaikkia elementtejä, vaan tarkasteluun nostetaan juuri todisteluun liittyvät osatekijät¹⁷⁵. Todistelun vapauden perusoikeudellinen perusta näyttääkin selvältä. Lappalainen ja Rautio ovat todenneet, että silloinkin, kun asiasta ei vielä nimenomaisesti säädetty OK:ssa, asianosaisella on ollut oikeus näytön esittämiseen. Heidän mukaansa ”[o]ikeuden olemassaolo on - - selviö ja kiistaton taustalähtökohta OK 17 luvussa, jossa näytön esittäminen tarkemmin säännellään. Kyse on prosessuaalisesta perusoikeudesta”¹⁷⁶. Myös EUT on todennut, että mm. se, että tuomioistuin ei hyväksy todistetta, merkitsee POK 47 artiklan rajoitusta¹⁷⁷.

¹⁷² Ks. *Johnston*-tuomio (222/84), kohdat 18-19.

¹⁷³ Rosas 2011, s. 200-202.

¹⁷⁴ Ojanen 2016, s. 175. Näin esim. EUT:n ratkaisussa *Promusicae* (C-275/06), ks. kohta 62 viitteineen.

¹⁷⁵ Ks. Hallberg 2001, s. 58: EIS 6 artikla on tilastollisesti useimmiten sovellettu sopimusmääräys, jota koskeva oikeuskäytäntö laajentuu jatkuvasti. Tässä yhteydessä rajallinen tarkastelu on siten perusteltu.

¹⁷⁶ Lappalainen 2012, s. 616.

¹⁷⁷ Pušár (C-73/16), kohta 82.

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin keskeisenä elementtinä voidaan ensinnäkin mainita oikeus saada pääsy tuomioistuimeen (*access to court*). Käsitellyissä perus- ja ihmisoikeusmääräyksissä sitä ilmentää erityisesti ilmaisu ”*oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin*” sekä ”*oikeus saada asiansa käsiteltyksi*”. Sekä EIS 6 artiklassa, POK 47 artiklassa että PL 21 §:ssä tarkoitetut suojat sisältävät oikeuden saada pääsy tuomioistuimeen.¹⁷⁸ Erityisesti riidan kantaja arvioi jo ennen varsinaista oikeudenkäyntiä, mitä mahdollisia todisteita asiassa olisi esitettävissä sen arvioimiseksi, kannattaako oikeudenkäyntiin ryhtyä¹⁷⁹. Jos todistelun valmistelulle ja esittämiselle asetetaan tiukkoja rajoitteita, voidaan tämän ajatella rajoittavan tehokasta oikeutta saada pääsy tuomioistuimeen. Näin voisi olla, jos todistelun valmistelu vaikeutuu sen vuoksi, ettei asianosaisella ole oikeutta todistelun laatimisen edellyttämään henkilötietojen käsittelyyn (esim. oikeutta luovuttaa henkilötietoja asiamiehelle).

Todistelun kannalta keskeisempänä voidaan kuitenkin pitää oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluvaa oikeutta tulla kuulluksi eli ns. *kontradiktorista periaatetta* (*audiatur et altera pars* tai *equality of arms*). Sen mukaan asiaa ei saa ”*ratkaista ennen kuin asianosaisia on kuultu eli heille on varattu tilaisuus ajaa asiaansa eli esittää oma kanteensa ja vastata toistensa esityksiin*”¹⁸⁰. Ervo on kuvannut kontradiktorisuutta oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ytimenä¹⁸¹ ja se sisältyy PL:n, EIS:n ja POK:n mukaiseen turvaan¹⁸². Todistelussa kontradiktorisuus edellyttää *asianosaisen riittävää mahdollisuutta esittää näyttöä* ja kommentoida toisten näyttöä¹⁸³. Myös Jokela on todennut, että oikeus esittää näyttöä kuuluu kontradiktorseen periaatteeseen, joka on prosessia koskeva ehdoton oikeusperiaate¹⁸⁴. Laissa todistelun kontradiktorisuudesta säädetään OK 17 luvun 1.1 §:ssä. On selvää, että tietosuojaperiaatteiden tiukka soveltaminen ja mm. todisteena käsiteltävään aineistoon sisältyvien kaikkien henkilötietojen poistaminen voisi muodostua asianosaiselle työlääksi. Tämä voisi rajoittaa asianosaisen oikeutta esittää tehokkaasti haluamansa näyttö asiassa. Henkilötietojen käsittely on usein välttämätöntä todisteiden esittämiseksi oikeudenkäynnissä¹⁸⁵.

---

¹⁷⁸Aalto et al. 2014, s. 1206 sekä Virolainen & Vuorenpää 2017, s. 228. Tuomioistuimeen pääsyn lisäksi edellytetään myös oikeuksiin pääsyä (*access to justice*), ks. tarkemmin esim. Ervo 2005, s. 117-118. Ks. myös Wei 2008, s. 608, jonka mukaan oikeusnormien olemassaolon ohella yhtä tärkeää on tehokas mahdollisuus päästä tuomioistuimeen normien rikkomistilanteissa.

¹⁷⁹ Leppänen 1998, s. 227-228 ja Lappalainen & Hupli 2017, s. 981.

¹⁸⁰ Virolainen & Vuorenpää 2017, s. 125.

¹⁸¹ Ervo 2005, s. 61. Ks. myös HE 46/2014, s. 159.

¹⁸² Virolainen & Vuorenpää 2017, s. 126. POK:n osalta, ks. *Otis ym.* (C-199/11), tuomion kohta 71.

¹⁸³ Virolainen & Vuorenpää 2017, s. 133. Todistelun kontradiktorisuudesta, ks. erit. Ervo 2008, s. 225 ss.

¹⁸⁴ Jokela 2016, s. 78-81. Myös Pölösen väitöskirjassa todisteiden esittämisen oikeus kytkeytyy kontradiktorseen periaatteen kautta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, ks. Pölönen 2003, s. 82-84.

¹⁸⁵ Voigt & von dem Bussche 2017, s. 114.

2.3.2.3 Oikeudenkäyntiä koskevien perusoikeussäännösten merkitys TSA:n soveltamisessa

Kuten edellä todettiin, TSA:n tulkinnassa huomioidaan erityisesti POK:ssa turvatut oikeudet ja siten myös POK 47 artikla. Sen soveltuvuus näyttää kuitenkin hieman epäselvältä tämän työn tutkimusasetelmassa.¹⁸⁶ POK 47.1 artiklan sanamuodon mukaan säännös koskee vain *EU-oikeudessa taattujen oikeuksien tai vapauksien* tehokasta oikeussuojaa. POK 47 artiklan soveltaminen edellyttää siten myös toisen EU-oikeuteen kuuluvan oikeuden käsillä oloa.¹⁸⁷ Tämän työn tutkimusasetelmassa siviiliprosessi, jota varten tietoja käsitellään, ei välttämättä liity EU-oikeuteen eli todistelulla ei välttämättä pyritä juuri EU-oikeudessa taatun oikeuden toteuttamiseen (esim. yrityksen riita viivästyneen tavarantoimittajan kanssa). POK 47 artiklan merkitys näyttäisi rajautuvan EU-oikeudessa taattujen, erityisesti sekundaarioikeudessa säänneltyjen oikeuksien ja vapauksien tehokkaaseen oikeussuojaan.¹⁸⁸

Toisaalta tässä tarkastellaan TSA:n vaatimuksia, joiden tulkinnassa on edellä esitetyllä tavalla huomioitava POK:ssa taatut oikeudet. POK 47 artiklan näennäisesti rajatumpaa soveltamisalaa ei tulekaan erottaa POK 51 artiklan mukaisesta POK:n soveltamisalasta: kun POK soveltuu johonkin asiaan, on POK 47 artiklan mukaisen oikeuden turvaaminen varmistettava¹⁸⁹. Kun TSA:n 4 johdantokappaleenkin mukaan asetuksessa kunnioitetaan mm. oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, on TSA:n vaatimusten tulkinnassa huomioitava kyseinen perusoikeus. On myös huomattava kuten edellä, että oikeudenmukainen oikeudenkäynti kuuluu unionin oikeuteen kuuluviin yleisiin oikeusperiaatteisiin, joihin viitataan POK:n määräysten rinnalla¹⁹⁰. Näiden periaatteiden määrittämiseen johtoa saa SEU 6(3) artiklan mukaan kansallisten valtiosääntöjen sisällöstä (esim. Suomen PL 21 §). EIS:n määräykset ovat niin ikään keskeisiä yleisten periaatteiden määrittämisessä.¹⁹¹ EIS:n keskeisen aseman vuoksi on selvää, ettei TSA:n soveltaminen voi johtaa siihen, että EIS 6 artiklan mukaista oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin loukataan.

¹⁸⁶ Myös Puumalainen on kiinnittänyt huomiota perusoikeusmyönteisen tulkinnan oikeuslähteen epäselvyyteen EU-oikeudessa, ks. Puumalainen 2018, s. 307-308.

¹⁸⁷ Artiklan 2 ja 3 kohdissa ei mainita nimenomaisesti, että kyse olisi oltava EU-oikeuteen perustuvan oikeuden turvaamisesta, mutta koko artiklan soveltamisalan on katsottu rajautuvan EU-oikeuteen kuuluvia oikeuksia tai vapauksia koskeviin asioihin, ks. Aalto et al. 2014, s. 1210-1211.

¹⁸⁸ Tästä oli kyse mm. EUT:n ratkaisussa *Promusicae* (C-275/06), jossa tasapainotettiin henkilötietojen suojaa ja EU-oikeudessa taatun oikeuden (tekijänoikeuden) tehokasta oikeussuojaa punniten perusoikeuksien tasolla POK 7 ja 8 artiklaa POK 47 artiklan kanssa, ks. ratkaisun kohdat 61-68.

¹⁸⁹ Aalto et al. 2014, s. 1199 ja 1211.

¹⁹⁰ Rosas 2011, s. 200-202 ja Ojanen 2016, s. 175.

¹⁹¹ Ks. myös Husa 2001, s. 51, jonka mukaan viime kädessä EIT voisi puuttua EU-oikeuden soveltamisesta seuraaviin EIS:n loukkauksiin. Ks. myös Rosas 2011, s. 205.

2.3.3 Todistelua koskeva tehtävänjako siviiliprosessissa

Prosessuaalisten perusoikeuksien ohella on huomioitava *prosessioikeuden keskeiset periaatteet*. Erityisesti on huomioitava siviiliprosessin rooliperiaatteet, jotka määrittävät muun ohella sitä, kenen tehtävänä todistusaineiston esittäminen on¹⁹². Siviiliprosessissa noudetaan *käsittelymenetelmää eli asianosaiset vastaavat tarpeellisen todistelun hankkimisesta*.¹⁹³ Todistelun hankkiminen on osoitettu kantajan ja vastaajan tehtäväksi OK 17:7:ssä, jossa tuomioistuimelle on annettu erittäin rajattu aloitevalta todisteiden hankkimiseen riita-asiassa.¹⁹⁴ Käytännössä tärkeämpi onkin tuomioistuimen OK 17:8:n mukainen velvollisuus evätä asianosaisten esittämä tarpeeton näyttö, jota pidetään ongelmallisena ilmiönä¹⁹⁵. Todistelun luonnetta asianosaisen tehtävänä korostaa myös *todistustaakka* (OK 17:2.1). Sen mukaan riita-asiassa asianosaisen on näytettävä ne seikat, joihin hänen vaatimuksensa tai vastustamisensa perustuu. 2 momentissa säädetään *näyttökynnyksestä*: seikan asettaminen tuomion perustaksi edellyttää, että asianosainen on esittänyt siitä uskottavan näytön.¹⁹⁶

Tietosuoja-oikeudellisessa arvioinnissa näitä näkökohtia on painotettu mm. entisen TSLK:n käytännössä. Kahdessa ratkaisussa vuodelta 1995 lautakunta arvioi myymälänäpistyksestä epäiltyjen henkilöiden henkilötiedoista koostuvan rekisterin silloisen henkilörekisterilain (471/1987) mukaisuutta. Katsoessaan rekisterit lain mukaisiksi lautakunta korosti mm. sitä, että myymälöillä oli mahdollisissa vahingonkorvausoikeudenkäynneissä riita-asian asianosaisina OK 17:1:n mukaan *tehtävä ja oikeus näyttää toteen* seikat, joihin niiden vaatimukset perustuivat.¹⁹⁷ Myös TSA:n tulkinnassa tulee olla merkitystä sillä, että tietoja käsitellään lakiin perustuvaan menettelyyn liittyen. Osoituksena tällaisesta *rule of reason* -ajattelusta on julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa *Rīgas satiksme*, jossa kaupungin johdinautoyritys yritti saada Latvian poliisilta henkilötietoja johdinautoa vahingoittaneen henkilön tunnistamiseksi ja siviilioikeudellisen kanteen nostamiseksi. Asiassa oli arvioitavana, oliko henkilö-

---

¹⁹² Prosessia koskevista periaatteista myös mm. varmuus- ja aineellisen totuuden periaate tukevat mahdollisimman kattavan ja täydellisen todistusaineiston saatavuutta ja esittämistä oikeudenkäynnissä, ks. tarkemmin esim. Virolainen & Vuorenpää 2017, s. 120 ja Riekkinen 2019, s. 76.

¹⁹³ Ks. tarkemmin Jokela 2016, s. 80, 166-170 ja Lappalainen 2001b, s. 159-162.

¹⁹⁴ OK 17:7:n mukaan tuomioistuin voi siviiliasianssa päättää hankittavaksi vain asiantuntijalausunnon, ja vain indispositiivissa asioissa muuta todistelua (*in fine*). Ennen tuomioistuimella oli oikeus omasta aloitteestaan hankkia näyttöä harkitessaan sen tarpeelliseksi. Tuomioistuimen laajan aloitevallan katsottiin olevan vastoin todistelussa noudatettavaa tehtävänjakoa, ks. OK 17 luvun uudistuksen perustelut HE 46/2014, s. 21 ja 53-54. Aloitevaltaa oli Jokelan mukaan käytetty harvoin dispositiivisissa asioissa (Jokela 2015, s. 201).

¹⁹⁵ Lappalainen & Rautio 2017, s. 621 ja 638 sekä Laatuhanke 2008, s. 10.

¹⁹⁶ Todistustaakasta ei tulisi kuitenkaan puhua *näyttövelvollisuutena*. Taakan laiminlyönnistä ei seuraa sanktiota vaan asianosainen kärsii tappion, jos näyttö on riittämätön, ks. Saranpää 2011, s. 507. Tämä on tärkeä huomio, sillä tässä ei tarkastella asianosaisten velvollisuuksia todisteiden esittämiseen kuten edellä todettiin.

¹⁹⁷ Ks. TSLK 8/1995 ja 9/1995.

tietojen käsittely (henkilötietojen luovutus johdinautoyritykselle) laillista henkilötietodirektiivin valossa. Julkisasiamies alleviivasi EU:n tietosuojasääntelyn tarkoituksia¹⁹⁸. Julkisasiamies korosti, että EU:n tietosuojasääntelyn alkuperäisenä tarkoituksena on ”mekaanisin ja automaattisin keinoin toteutetun laajamittaisen tiedonkeruun sääntely”. Niissä tilanteissa, joissa on puolestaan kyse yksittäisistä tiedoista ja ”joissa on olemassa lainsäädännön tavanomaisesta toiminnasta johtuva selkeä ja täysin laillinen tarkoitus”, tulisi noudattaa huomattavasti kevyempää lähestymistapaa tietosuojavaatimusten soveltamisessa. Vaikka tietosuojasääntely soveltuu lähes kaikenlaisiin tilanteisiin, sääntelyn liian pitkälle menevä ja abso-luuttinen soveltaminen kaikissa tilanteissa saattoi julkisasiamiehen mukaan viedä pohjan sääntelyn tärkeiltä ja legitimeiltä alkuperäisiltä tarkoituksilta.¹⁹⁹ Nämä näkökohdat liittyvät EU-oikeuden tulkinnassa tärkeään teleologiseen tulkintaperiaatteeseen²⁰⁰.

2.3.4 Vapaa todistusteoria

2.3.4.1 Vapaa todistelu ja sen rajoitukset oikeudenkäymiskaassa

Suomalaisessa oikeudenkäynnissä noudatettavan OK 17 luvun todistelusääntely noudattaa ns. *vapaata todistusteoriaa*, joka on keskeisin todistelua ohjaava periaate²⁰¹. Se sisältää kaksi osaa: *vapaan todistelun* ja *vapaan todistusharkinnan*. Vapaan todistelun mukaan asianosaisella on oikeus esittää haluamansa näyttö vapaasti ja vapaamuotoisesti, mikä ilmenee OK 17:1.1:sta²⁰². OK 17:1.2:sta ilmenevä vapaa todistusharkinta koskee tuomioistuinta ja sen mukaan tuomioistuin arvioi todisteiden näyttöarvoa ja riittävyyttä vapaan harkintansa mukaan eikä muodollisin kriteerein.²⁰³ Asianosaisen todistelutoimien kannalta keskeinen on erityisesti vapaan todistelun periaate. Vastaavasti kuin edellä todettiin todistelua koskevasta tehtävänjaosta, on todisteluun liittyvässä TSA:n vaatimusten tulkinnassa annettava merkitystä myös sille, että asianosaisen tulee (prosessi)lain mukaisen pääsäännön mukaan voida vapaasti esittää näyttönä sen käytettävissä olevia asiakirjoja ja muita aineistoja. Kuten on todettu, EU:n tietosuojasääntelyn tarkoituksena ei ole estää yksittäisten tietojen käsittelyä, joka liittyy selvästi lainmukaiseen toimintaan. On sitä paitsi huomattava, että TSA:n tavoitteena on henkilötietojen suojan ohella turvata henkilötietojen vapaa liikkuvuus²⁰⁴.

¹⁹⁸ Ratkaisussa sovellettiin vielä henkilötietodirektiiviä, mutta siinä tiedostettiin TSA:n voimaantulo, ks. julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa *Rīgas satiksme* (C-13/16), kohta 15.

¹⁹⁹ Edellisessä alaviitteessä mainittu ratkaisuehdotus, kohdat 95, 96 ja 98.

²⁰⁰ Ojanen 2016, s. 52.

²⁰¹ Pölönen & Tapanila 2015, s. 35 ja Riekkinen 2019, s. 74.

²⁰² Ks. HE 46/2014, s. 45: vapaan todistelun sääntö oli voimassa ilman nimenomaista säännöstä.

²⁰³ Lappalainen & Rautio 2017, s. 612 ja Riekkinen 2019, s. 74-75.

²⁰⁴ TSA:n kaksoistavoitteesta ja siihen liittyvästä EUT:n käytännöstä ks. mm. Kelleher & Murray 2018, s. 13.

Todistelun vapaus ei kuitenkaan ole rajoittamaton. Selvimpiä rajoituksia edustavat ns. todistamiskiellot²⁰⁵. Todistamiskielloihin viitataan OK 17 luvussa velvollisuuksina tai oikeuksina kieltäytyä todistamasta. Vaikka ne viittaavat henkilötodisteluun, ns. *todistamiskeinoneutraliteetin* mukaan niitä sovelletaan myös muihin todistuskeinoihin kuten asiakirjatodisteluun (OK 17:9.2). Niissä on kyse määrättyihin salassapitointresseihin perustuvista rajoituksista, joissa salassapitointressin on katsottu ylittävän tarpeen vapaaseen todisteiden esittämiseen.²⁰⁶ Todistamiskielloja lähellä ovat *hyödyntämiskiellot*, jotka puolestaan rajoittavat tuomioistuimen vapaata todistusharkintaa. Niistä säädetään OK 17:25:ssä, jonka mukaan tuomioistuin ei saa hyödyntää kiduttamalla saatua todistetta eikä rikosprosessissa itsekriminointisuoja loukkaavia todisteita (1 ja 2 mom.). 17:25.3:n mukaan tuomioistuin saa hyödyntää *muutoin lainvastaisesti hankittua todistetta*, jollei hyödyntäminen vaaranna oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista ottaen huomioon säännöksessä mainitut olosuhteet.

2.3.4.2 Henkilötietojen suoja todistelusäännösten valossa

Tässä vaiheessa on arvioitava, mikä merkitys henkilötietojen suojalla on vapaata todistelua rajoittavissa säännöksissä: asettavatko prosessuaaliset todistamiskiellot estettä esittää todisteita, joiden käsittelyssä ei ole noudatettu TSA:n eli aineellisen oikeuden vaatimuksia? Todistamiskiellot osoittavat vapaan todistelun vahvan pääsäännön: kiellot ovat sisällöllisesti ja henkilöllisesti rajattuja²⁰⁷. Yksityiselämään liittyviä intressejä koskevat lähinnä virkasalaisuuksia (17:12), asianajosalaisuutta (17:13) ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä (17:14) koskevat todistamiskiellot. Säännösten henkilöllisten rajausten takia säännökset eivät ole relevantteja tämän työn asetelmassa. *Näin ollen henkilötietojen käsittelyä koskevien vaatimusten noudattamatta jättäminen ei prosessisääntelyn valossa estä asianosaista esittämästä tietoja ja aineistoja oikeudenkäynnissä*. Vertailua voi hakea mm. liikesalaisuuksista, joiden osalta on oikeus olla todistamatta (OK 17:19), mutta *aineellisen oikeuden* kieltä esittää tietoja julkisesti ei estä tietojen esittämistä oikeudenkäynnissä *prosessioikeuden* valossa.²⁰⁸

On myös katsottava, etteivät tuomioistuinta koskevat hyödyntämiskiellot estä tietosuoja sääntelyn vastaisesti esitetyn näytön hyödyntämistä. Sanamuotonsa perusteella relevantti

---

²⁰⁵ Pölönen 2003, s. 145.

²⁰⁶ Vapaata todistelua rajoittavat käytännössä myös todistelun menettelyä ja aikarajoja määrittävät säännökset (erit. *prekluusio*), ks. tarkemmin Pölönen 2003, s. 144-145 ja HE 46/2014, s. 45. OK:ssa on myös todistelun luotettavuuteen (mm. etukäteen laaditut todistajan kertomukset) ja prosessiekonomiaan (mm. tarpeeton todistelu) perustuvia todistelun rajoitteita, ks. Lappalainen & Rautio 2017, s. 614-615.

²⁰⁷ Riekkinen 2019, s. 75.

²⁰⁸ Lappalainen & Rautio 2017, s. 662-663. Ulkoprosessuaalisten säännösten ulottuvuudesta oikeudenkäynnissä, ks. tarkemmin Viljanen 2012, s. 626.

on OK 17:25.3:ssa tarkoitettu lainvastaisesti hankittujen todisteiden hyödyntämiskielto. Säännöksen perustelujen mukaan *lainvastaisuus* ymmärretään laajasti ja kyseeseen tulee prosessuaalisessa tai aineellisessa sääntelyssä kielletty menettely siitä riippumatta, onko menettely sanktioitu. Hyödyntämiskielto edellyttää kuitenkin painavaa syytä ja pääsääntönä on vapaan todistelun mukaisesti todisteen hyödynnettävyys.²⁰⁹ Vaikka hyödyntämiskielto siinänsä soveltuu siviiliprosessissa, ko. säännös soveltuu erityisesti esitutkintaviranomaisen rikoksesta epäillyn yksityisyyttä loukaten hankkimiin todisteisiin²¹⁰. Hyödyntämiskielto koskee johdonmukaisesti laissa säädetyn todistamiskiellon vastaisesti esitettyjä todisteita. Todistamiskieltoja sovelletaankin yleensä hyödyntämiskieltojen sijaan²¹¹.

On siis katsottava, etteivät OK:n todistamis- ja hyödyntämiskiellot estä nimenomaan tietosuojasääntelyn vastaisesti hankittujen ja esitettyjen aineistojen käyttämistä näyttönä oikeudenkäynnissä vapaan todistelun vahvuuden vuoksi.²¹² Tästä seuraa tämän työn kannalta kaksi tärkeää huomiota. Ensinnäkin havainto perustelee jälleen sen, että todistelun tietosuojavaatimukset seuraavat juuri TSA:sta, eikä prosessisäännöksistä johdu tietosuojaan liittyviä esteitä todistelulle²¹³. Toiseksi voidaan päätellä, että tämän työn keskiössä olevien todistelun tietosuojavaatimusten loukkaus tulisi arvioitavaksi eri menettelyssä kuin siinä oikeudenkäynnissä, jossa todistelu on (mahdollisesti TSA:n vastaisesti) esitetty. Liikesalaisuuksien osalta on vastaavasti niin, että liikesalaisuuksia koskeva vaitiolovelvollisuus ei estä tietojen ilmaisua todistelussa, mutta ilmaisemisen merkitys arvioidaan erikseen ilmaisijan ja liikesalaisuuden haltijan välillä yksityisoikeudellisten sääntöjen mukaan.²¹⁴ Vastaavasti erikseen – mm. TSV:lle tehdyn valituksen johdosta – arvioidaisiin, onko esim. työntekijän henkilötietojen käsittely todistelussa ollut vastoin TSA:n vaatimuksia.²¹⁵

---

²⁰⁹ HE 46/2014, s. 92-94.

²¹⁰ Pölönen & Tapanila 2015, s. 255-257. Ks. myös HE 46/2014, s. 87 ja erit. s. 92, jonka mukaan kielto ”*koskee niin riita- kuin rikosasioitakin, joskin suurempi merkitys säännöksellä on todennäköisesti rikosasioissa*”.

²¹¹ HE 46/2014, s. 92.

²¹² Vrt. de Hert 2019, s. 9-10 ja 29-32: Myös Belgiassa lähtökohtana on henkilötietojen suojan loukkauksesta riippumaton oikeus käyttää todisteita, mitä voidaan de Hertin mukaan kritisoida perusoikeuksien kannalta. Sääntö perustuu vuoden 2003 ns. *Antigone*-rikosoikeudenkäyntiin, josta se on levinnyt siviiliasioihin (ainakin työriitoihin) (Mougenot 2011, s. 246-248). Lainvastaisten todisteiden käyttökieltoa puolletaan sillä, että hyödynnettävyys voi kannustaa lainvastaiseen näytön hankintaan (Keane 1996, s. 46). Jos taas ajatellaan, että ”*va-hinko on jo tapahtunut*” eikä se syvene todistelulla, puolletaan yleensä todistelun vapautta (HE 46/2014, s. 94).

²¹³ Tässä ei arvioida YTJulkL:n mukaista oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuutta koskevaa tuomioistuimen päätöksentekoa, jossa määrätty arkaluonteiset henkilötiedot voivat tulla rajatuiksi pois julkisesta oikeudenkäyntiaineistosta. Tästä sääntelystä ei seuraa rajoitteita asianosaisen toimesta tapahtuvalle henkilötietojen käsittelylle.

²¹⁴ LaVM 19/2014, s. 15-16.

²¹⁵ Myös Virolainen ja Pölönen ovat viittaneet siihen, että todisteen hyödynnettävyydestä riippumatta lainvastaisesti todisteen hankkineen virkamiehen virkavastuu tulee mahdollisesti esille erillisessä prosessissa, ks. Virolainen & Pölönen 2004, s. 279.

2.4 Todistelun tietosuojavaatimusten tulkinnassa huomioitava normipohja

Tässä luvussa on paikannettu merkitykselliset normit ja periaatteet, kun tulkitaan todistelulle asetettavia henkilötietojen suojan vaatimuksia. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen on näin vastattu ja voidaan todeta, että todistelun valmistelemissa ja esittämisessä noudatettavat tietosuojavaatimukset kumpuavat erityisesti TSA:n yleisistä vaatimuksista, joiden tulkintaan vaikuttavat henkilötietojen suojaa koskevat perus- ja ihmisoikeudet (POK 8 ja EIS 8 artiklat). Niin ikään tulkintaan vaikuttavat todistelua koskevat oikeudet ja keskeiset periaatteet sekä perusoikeuksien että tavallisen lain tasolla. Tämä normipohja on huomioitava kaikkien seuraavissa luvuissa tarkasteltavien tietosuojaperiaatteiden tulkinnassa²¹⁶. Muutama täsmentävä huomio on paikallaan ennen näiden periaatteiden tarkastelua.

Tarkasteltava perusoikeuskollisio. On ensinnäkin huomattava, että normipohjasta johtuen on tunnistettu *kollisio henkilötietojen suojaa ja oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevien perusoikeuksien välillä*. Ranskan korkein oikeus arvioi tuoreessa ratkaisussaan juuri henkilötietojen ja yksityiselämän suojaa sekä oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä, kun se tuomitsi työnantajan sakkoihin työntekijöidensä palkkatietojen tarpeettomasta käytöstä todisteena oikeudenkäynnissä²¹⁷. Vaikka tässä työssä perusoikeuksien kollisio on paikannettu juuri henkilötietojen suojan ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin väliseksi, on huomattava, että arvioinnissa voisivat tulla sovellettavaksi myös muut perusoikeudet. Mm. EUT:n *Promusicae*-tuomio osoittaa, että henkilötietojen suojan ohella arvioitavaksi tulee usein *sähköisen viestinnän tietosuoja* taikka luottamuksellisuus, jota tässä ei kuitenkaan ole mahdollista tarkastella²¹⁸. Oikeus esittää näyttöä voisi nähdäkseni olla relevantti myös *sananvapauden* kannalta²¹⁹. Siihen kuuluvat mm. oikeus ilmaista, julkistaa ja levittää tietoja²²⁰. Sananvapaus on väline- ja sisältöneutraali oikeus²²¹ ja tulee siten arvioitavaksi myös oikeudenkäyntiin liittyvässä tiedon ilmaisemisessa. Mm. EIT:n *Nikula v. Suomi* -tapauksessa oikeudenkäyntiavustaja oli tuomittu herjauksesta tämän moitittua oikeudenkäynnissä syyttäjää lainvastaisesta menettelystä. EIT katsoi, että puuttuminen rikosoikeudellisin keinoin oikeudenkäyntiavustajan menettelyyn tämän edustaessa päämiestään loukkasi oikeudenkäyn-

---

²¹⁶ Oikeudenkäyntiin liittyviä oikeuksia ja periaatteita on arvioitava mm. oikeutetun edun käsittelyperusteeseen kuuluvassa tasapainotestissä (ks. *Rīgas satiksme* (C-13/16)) sekä arvioitaessa todistelua varten suoritettavaa henkilötietojen käsittelyltä vaadittavaa läpinäkyvyyttä (ks. WP 158, s. 11-12).

²¹⁷ Cour de Cassation, 7.11.2018.

²¹⁸ Ks. EUT:n tuomio asiassa *Promusicae* (C-275/06).

²¹⁹ Sananvapaus turvataan PL 12 §:ssä, POK 11 artiklassa ja EIS 10 artiklassa.

²²⁰ Manninen 2011, s. 460-462.

²²¹ HE 309/1993, s. 56 ja Tiilikka 2007, s. 121-122.

tiavustajan sananvapautta. Tässä työssä on kuitenkin perusteltua painottaa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevia oikeuksia, jotka myös EIT otti ratkaisussaan huomioon.²²²

Perusoikeuspunninta. EU:n tietosuojasääntelyn tulkinnalle ominaiset perusoikeuksien kolliot on pyrittävä ratkaisemaan *punninnalla, jossa pyritään asianmukaiseen/harmoniseen tasapainoon* kilpailevien oikeuksien välillä²²³. Molempien kilpailevien oikeuksien rajoitukset on POK 50(1) artiklasta ilmenevällä tavalla perustuttava lakiin ja rajoittamisen on oltava välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa (suhteellisuusperiaate)²²⁴. Tämän työn tutkimusasetelmassa rajoittaminen ilmenee siinä, että yhtäältä tietosuojaperiaatteiden tiukka soveltaminen voi rajoittaa oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluvia oikeuksia²²⁵ ja toisaalta henkilötietojen käsittely todistelussa merkitsee henkilötietojen suojan rajoitusta²²⁶. Tässä tarkastellaan TSA:n mukaista käsittelyä, joten laillisuuden vaatimusta ei ole arvioitava. Suhteellisuusperiaate on sitä vastoin keskeisessä roolissa tulkinnassa ja perusoikeuksien punninnassa: TSA:n tulkinnassa on varmistettava tietosuojavaatimusten oikeasuhteinen soveltaminen, joka on pysyttävä välttämättömän rajoissa henkilötietojen suojan turvaamiseksi²²⁷. Vastaavasti todisteluun liittyvät oikeudet eivät voi saada suhteetonta painoarvoa yli henkilötietojen suojan. TSA:n periaatteiden voidaan myös katsoa itsessään muodostavan suhteellisuustestin, joka tasapainottaa henkilötietojen käsittelystä yksilöille aiheutuvia riskejä ja käsittelyllä tavoiteltuja intressejä²²⁸.

Teleologinen tulkinta. Katson edellä esitetyllä tavalla, että todistelua koskevat periaatteet (mm. todistustaakka ja vapaa todistelu) tulee myös huomioida. Mainittuja periaatteita nou-

---

²²² Ks. EIT:n tuomio *Nikula v. Suomi* 21.3.2002, kohta 49. Myös Ervo painotti tuomiota koskevassa kommentaarissaan oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä ja oikeutta puolustautua tehokkaasti, ks. Ervo 2002, s. 815.

²²³ Ratkaisuehdotus asiassa *Satamedia* (C-73/07), kohta 37 ja 44 ja tuomion kohta 56. Ks. myös *Lindqvist* (C-101/01), kohta 86, *Promusicae* (C-275/06), kohta 68 ja *Scarlett Extended* (C-70/10), kohta 45.

²²⁴ Vastaavasti julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa *Satamedia* (C-73/07), kohta 42.

²²⁵ Vaikka tietosuojasääntelyn vastaisuus ei estä todistelua oikeudenkäynnissä, myös se, että henkilötietojen käsittely todistelussa voisi tulla arvioitavaksi ja sanktioiden kohteeksi erillisessä menettelyssä, voi rajoittaa todisteluun liittyviä perusoikeuksia. Mm. sananvapauden osalta katsotaan vakiintuneesti, että oikeuden etukäteen rajoittamisen lisäksi sananvapautta rajoittaa myös jälkikäteen puuttuminen sananvapauden käyttöön, ks. esim. Tiilikka 2007, s. 123-124. Ks. myös EIT:n tuomio *Nikula v. Suomi* 21.3.2011, kohta 54.

²²⁶ Ojanen 2010, s. 299. Vrt. de Hert & Gutwirth 2009, s. 3 ja González Fuster & Gellert 2012, s. 80, joiden mukaan tietosuojasääntelyn ehtojen mukainen käsittely ei itseasiassa rajoita henkilötietojen suojaa. EUT näyttää kuitenkin painottavan tietosuojan "rajoitettavaa" näkemystä, jossa henkilötietojen käsittely nähdään henkilötietojen suojan rajoituksena, ks. González Fuster & Gutwirth 2013, s. 538. On huomattava, ettei henkilötietojen suojan aktualisoituminen edellytä mitään konkreettista uhkaa tai haittaa yksilölle, vaan suojalla on menettelyllinen luonne sikäli, että sitä on noudatettava sen taustalla olevien arvojen ja potentiaalisten uhkien vuoksi. Tämä onkin yhteistä tietosuojalle ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusoikeudelle. Ks. tarkemmin McDermott 2017, s. 2 ja Tzanou 2013, s. 90.

²²⁷ *Lindqvist* (C-101/01), kohdat 87-89 ja *Promusicae* (C-275/06), kohta 68. Purtovan mukaan EUT lieventää tietosuojasääntelyn laajaa sovellettavuutta suhteellisuusperiaatetta soveltamalla (Purtova 2018b, s. 62).

²²⁸ Gellert 2015, s. 9.

dattavassa todistelussa on kyse lainsäädännön tavanomaisesta toiminnasta, johon liittyvään henkilötietojen käsittelyyn tulisi suhtautua ns. *rule of reason* -periaatteen mukaisesti lievemmin eikä tietosuojan tulisi estää aiheellisia toimia. Julkisasiamies Bobekin mukaan EU:n tietosuojasääntelyn tarkoituksena on pikemminkin uusien digitaalisten massaluonteisten tiedonkäsittelytoimien sääntely.²²⁹ EUT onkin yleisemmin todennut, että EU-säädöksiä tulee tulkita säädöksen tavoite ja sen mukainen järjestelmä huomioiden²³⁰, mikä ilmentää EU-oikeuden teleologista ja sitä täydentävää systemaattista tulkintaa²³¹. On todettava, että teleologinen tulkinta ja perusoikeuspunninta koskevat TSA:n *tulkintaa*, eli tulkinnanvaraisten säännösten merkityksen selvittämistä. Tässä ei väitetä, että perusoikeuteen vedoten jätettäisiin TSA:n vaatimuksia noudattamatta. TSA:n säännöksiin sisältyy tulkinnanvaraa, jonka selvittämisessä perusoikeuksien tasapaino ja TSA:n tavoitteet on huomioitava.

3 Todistelua varten suoritettavan käsittelyn sallittavuus

3.1 Aluksi

Intuiitiivisesti tuntuu selvältä, että henkilötietojen käsittelyn on oltava sallittua todistelua ja oikeudenkäyntiin valmistautumista varten. Onkin selvää, että ”*tietosuoja ei voi estää rekisterinpitäjää tai kolmatta tahoa toteuttamasta lainmukaisia oikeuksiaan tai puolustautumasta mahdollisesti lainvastaisia vaatimuksia vastaan*”²³². Tarkempi analyysi kuitenkin osoittaa, että kaikenlainen todisteluun liittyvä henkilötietojen käsittely ei ilman muuta ole TSA:n mukaista. Arvioitaessa po. käsittelyn sallittavuutta on tarkasteltava TSA 5(1) artiklan mukaisia käsittelyperiaatteita²³³. Lisäksi vaikka käsittely olisi tietosuojaperiaatteiden valossa sallittua, on olennaista, että periaatteiden arviointi on suoritettu. Tämä seuraa erityisesti ns. *osoitusvelvollisuudesta*, joka on kaikkia TSA 5(1) artiklan käsittelyperiaatteita koskeva ja niitä täydentävä periaate. Siitä säädetään erillään TSA 5(2) artiklassa, jonka mukaan rekisterinpitäjä vastaa siitä, ja sen on pystyttävä osoittamaan, että henkilötietojen käsittelyssä on noudatettu 5(1) artiklan periaatteita.²³⁴ Osoitusvelvollisuutta täydentää TSA 24 artikla *rekisterinpitäjän vastuusta*, jonka mukaan rekisterinpitäjän on voitava osoittaa teknisin ja organisatorisin toimenpitein, että sen käsittely on asetuksen mukaista. Rekisterinpitäjällä on siten ikään kuin

---

²²⁹ Ratkaisuehdotus asiassa *Rīgas satiksme* (C-13/16), kohdat 95-99.

²³⁰ *Satamedia* (C-73/07), kohta 51.

²³¹ Talus & Penttinen 2016, s. 16-17.

²³² Korpisaari et al. 2018, s. 237.

²³³ WP29:n mukaan henkilötietojen luovuttaminen oikeudenkäyntiin *discovery*-menettelyssä on oltava normaaliin tapaan lainmukaista ja sillä on siten oltava oikeusperuste, ks. WP 158, s. 8.

²³⁴ Ks. tarkemmin Kelleher & Murray 2018, s. 243, jonka mukaan osoitusvelvollisuutta voidaan pitää keskeisimpinä TSA:n tuomista uusista vaatimuksista henkilötietodirektiiviin nähden.

"todistustaakka" taikka "tilivelvollisuus" käsittelyperiaatteiden noudattamisesta²³⁵.

Tässä luvussa tarkastellaan todistelua varten suoritettua käsittelyn sallittavuutta erityisesti TSA 5(1) artiklan mukaisten lainmukaisuuden ja käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteiden kannalta sen arvioimiseksi, onko käsittely ylipäänsä sallittua TSA:n valossa. Näin haetaan vastausta toisen tutkimuskysymyksen ensimmäiseen osaan. Kuten todettu, vaatimusten noudattaminen on *rekisterinpitäjän* vastuulla. Rekisterinpitäjän tunnistaminen ensin on siten olennaista, sillä rekisterinpitäjä vastaa, että sen itsensä sekä sen lukuun toimivan *henkilötietojen käsittelijän* (TSA 4 artiklan 8 kohta) käsittelyssä noudatetaan asetusta, kuten myös johdantokappaleesta 74 ilmenee. Lisäksi käsittelyperiaatteet usein kytkeytyvät rekisterinpitäjän käsitteeseen (esim. *rekisterinpitäjän* oikeutettu etu tai lakisääteinen velvoite), minkä vuoksi rekisterinpitäjän tunnistaminen kulloinkin on tärkeää.²³⁶

TSA 4 artiklan 7 kohdan mukaisesti rekisterinpitäjän asema perustuu henkilötietojen käsittelyn *tarkoitusten ja keinojen määrittämiseen* yksin tai yhdessä toisten kanssa. Keskeistä on tosiasiallinen määräysvalta, jonka arvioinnissa tärkeää on mm. se, kuka käsittelyn on käynnistänyt ja miksi tietoja käsitellään²³⁷. Kun asianosaisena oleva oikeushenkilö käsittelee sillä olevia aineistoja ja niihin sisältyviä henkilötietoja ajakseen kannetta tai puolustautuakseen kanteelta oikeudenkäynnissä, on varsin selvää, että se määrittää tämän käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Asianosainen on siten rekisterinpitäjä tämän käsittelyn suhteen.²³⁸

Tämä ei tarkoita, etteikö myös toista toimijaa voitaisi pitää rekisterinpitäjänä, vaan rekisterinpitäjiä voi määritelmällisesti olla useampia. Erityisesti EUT:n tuoreen oikeuskäytännön valossa rekisterinpitäjän käsitettä olisi tulkittava laajasti rekisteröityjen tehokkaan ja kattavan suojelun takaamiseksi²³⁹. Oikeudenkäyntikontekstissa asianosaista yleensä edustaa toimemksiannon perusteella asiamies, joka myös osallistuu tietojen käsittelemiseen. WP29 on katsonut, että asianajajia olisi niiden toiminnan luonteen vuoksi pidettävä *itsenäisinä rekisterinpitäjinä* niiden edustaessa päämiehiään²⁴⁰. Kuten todettu, tässä tarkastellaan henkilötietojen käsittelyä vain asianosaisen näkökulmasta eikä voida paneutua asiamiesorganisaatiota

---

²³⁵ Voigt & von dem Bussche 2017, s. 31-32. Mm. arvioitaessa, täyttyykö oikeutetun edun käsittelyperuste käsittelyssä, tulisi tähän liittyvä arviointi laatia kirjallisena, ks. Korpisaari et al. 2018, s. 122.

²³⁶ WP 169, s. 5. TSA ei juuri muuttanut rekisterinpitäjän käsitettä, ks. Mahieu et al. 2019, s. 87.

²³⁷ Ks. tarkemmin WP 169, s. 8-9.

²³⁸ Vastaavasti Paisley 2018, s. 894.

²³⁹ *Jehovan todistajat* (C-25/17), kohta 66, *Wirtschaftsakademie* (C-210/16), kohta 28 ja *Fashion ID* (C-40/17), kohta 66. Ks. myös ratkaisuehdotus asiassa *Fashion ID*, erit. kohta 61: ”*Rekisterinpitäjän käsite voi siten koskea useita toimijoita, jotka osallistuvat henkilötietojen käsittelyyn, - - ja sitä olisi tulkittava laajasti*”.

²⁴⁰ WP 169, s. 28.

ja muita toimijoita koskeviin näkökohtiin. Tässä on siten riittävää todeta, että *asianosainen käsittelee todistelua varten henkilötietoja rekisterinpitäjänä, jota TSA:n velvollisuudet pääasiassa koskevat*. On kuitenkin aiheellista huomauttaa, että olisi käytännössä tarpeellista arvioida myös asianosaisen ja mahdollisten muiden rekisterinpitäjien keskinäistä suhdetta. Eri-tyisesti olisi arvioitava, ovatko ne kukin itsenäisiä rekisterinpitäjiä (kuten asianajajia koskevassa WP29:n kannanotossa) vai ovatko ne yhteisrekisterinpitäjiä.²⁴¹ Yhteisrekisterinpitäjistä säädetään TSA 26 artiklassa, mutta käsite on muodostunut jo direktiiviä koskeneissa WP29:n lausunnoissa ja EUT:n oikeuskäytännössä²⁴².

3.2 Käsittelyn lainmukaisuus – erityisesti käsittelyn oikeusperusteesta

3.2.1 Yleistä

TSA 5(1)(a) artiklan mukaan henkilötietoja on käsiteltävä lainmukaisesti²⁴³. Periaate ei olennaisesti muuttunut siirryttäessä direktiivistä asetukseen²⁴⁴. TSA:n johdantokappaleen 40 mukaan lainmukaisuus edellyttää, että henkilötietojen käsittely perustuu asianomaisen rekisteröidyn suostumukseen tai muuhun oikeutettuun perusteeseen, josta säädetään lainsäädännössä²⁴⁵. TSA 6(1) artikla täsmentää lainmukaisuuden vaatimusta: käsittely on lainmukaista ainoastaan, jos ja vain siltä osin kuin vähintään yksi kohdassa luetelluista edellytyksistä (ns. *käsittelyn oikeusperusteet* taikka *käsittelyperusteet*) täyttyvät. Lainmukaisuuden vaatimus usein rinnastetaankin käsittelyperusteen olemassaoloon, mihin TSA 5(1)(a) ja 6 artikloiden

²⁴¹ WP29 on vuoden 2010 lausunnossaan kytkenyt yhteisrekisterinpitäjyyden jossain määrin yhteisiin käsittelyn tarkoituksiin ja keinoihin. Jos rekisterinpitäjillä ei tällaisia ole, ne ovat itsenäisiä rekisterinpitäjiä omien käyttötarkoituksiensa suhteen (WP 169, s. 19-20). EUT on omaksunut laajan tulkinnan yhteisrekisterinpitäjyydestä mm. tuomioissaan *Wirtschaftsakademie* (C-210/16), *Jehovan todistajat* (C-25/17) ja *Fashion ID* (C-40/17), joissa se on siten todennut rekisterinpitäjillä olevan yhteisvastuu käsittelystä. Rekisterinpitäjyyttä ja yhteisvastuuta tietyn käsittelyn osalta ei mm. estä se, ettei kaikilla rekisterinpitäjillä ole pääsyä tai täydellistä määräysvaltaa tietoihin (*Wirtschaftsakademie*, kohta 38, *Jehovan todistajat*, kohta 69 ja *Fashion ID*, kohta 69). EUT on kuitenkin korostanut, että yhteisrekisterinpitäjyys on rajattava siihen käsittelytoimintoon, jonka osalta toimija todella määrittelee käsittelyn tarkoituksia ja keinoja toisten kanssa. Lisäksi yhteisvastuu ei merkitse *samaa vastuuta*, vaan on huomioitava rekisterinpitäjien eri vaiheissa tapahtuva ja eriasteinen osallistuminen käsittelyyn (*Wirtschaftsakademie*, kohta 43 ja *Fashion ID*, kohdat 70 ja 74). Ks. aiheesta myös Mahieu et al. 2019. On selvää, että asianajajan ja päämiehen käsittelyn tarkoitukset ovat jossain määrin limittyvät. Kun yhteisrekisterinpitäjyydelle riittävää näyttää olevan tarkoitusten yhtenäisyys (ratkaisuehdotus asiassa *Fashion ID*, kohta 105), voi asianosaisen ja asiamiesorganisaation yhteisrekisterinpitäjyys olla mahdollinen ainakin joidenkin käsittelytoimintojen osalta.

²⁴² Julkisasiamiehen mukaan TSA 26 artiklan tulkinnassa olisi noudatettava direktiivin aikaista oikeuskäytäntöä yhteisrekisterinpitäjistä. Vaikka näistä ei säädetty nimenomaisesti direktiivissä, käsite seurasi ”*loogisesti*” direktiivin säännöksistä, ks. ratkaisuehdotus asiassa *Fashion ID* (C-40/17), kohdat 87 ja 100.

²⁴³ Samassa kohdassa edellytetään myös käsittelyn kohtuullisuutta ja läpinäkyvyyttä. Läpinäkyvyyttä käsitellään jäljempänä. Kohtuullisuutta ei käsitellä erikseen. Se on yleinen ja kaikkien käsittelyä koskevien vaatimusten taustalla oleva näkökohta, jolla Nyyssölä ei katso olevan itsenäistä merkitystä, ks. Nyyssölä 2018, s. 72-73. Kohtuullisuuden epätasällisesta luonteesta, ks. myös Kelleher & Murray 2018, s. 138. Carey ja Dehon yhdistävät kohtuullisuuden kieltoon kerätä tietoja harhaanjohtavalla tavalla, ks. Carey & Dehon 2018, s. 43.

²⁴⁴ De Hert & Papakonstantinou 2016, s. 186.

²⁴⁵ Vastaava periaate ilmaistaan POK 8 artiklassa.

sanamuodot kieltämättä viittaavat²⁴⁶. De Hertin ja Papakonstantinoun mukaan lainmukaisuus sisältää kuitenkin paitsi käsittelyperusteen vaatimuksen myös sen, että kaikki 5(1) artiklan periaatteet täyttyvät²⁴⁷. Vertailuksi on huomattava, että käyttötarkoitussidonnaisuuteen (TSA 5(1)(b) artikla) kuuluu vaatimus tietojen keräämisestä *laillisiin tarkoituksiin*, mikä WP29:n mukaan ei pelkisty käsittelyperusteen vaatimukseen, vaan laillisuus käsittää laajemmin lakien noudattamisen henkilötietojen käsittelyssä²⁴⁸. TSA 6(1) artiklan mukainen *käsittelyperusteen vaatimus on siis itseasiassa yksi 5(1)(a) artiklan mukaisen lainmukaisuuden periaatteen osatekijöistä*, joka otetaankin tässä lähempään tarkasteluun.

Henkilötietojen käsittely ilman käsittelyperustetta on kielletty²⁴⁹. Käsittelylle on siten oltava vähintään yksi käsittelyperuste kaikissa henkilötietojen käsittelyn vaiheissa²⁵⁰. TSA 6 artikla sisältää kuusi käsittelyperustetta, joista oikeudenkäyntiin liittyvän käsittelyn kannalta relevantteja ovat rekisteröidyn *suostumus* (6(1) artiklan a alakohta), *rekisterinpitäjän lakisääteinen velvoite* (c alakohta) sekä *rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutetut edut* (f alakohta)²⁵¹. Tosin tässä työssä rekisterinpitäjän lakisääteinen velvoite ei vaikuta soveltuvalla käsittelyperusteella. Kuten edellä (jaksossa 2.3.1) on todettu, tässä tarkastellaan asianosaisen *vapaaehtoisesti* esittämää todistelua eikä tilanteita, joissa asianosainen velvoitetaan luovuttamaan jokin todiste (editio). Lisäksi on huomattava, että vaikka asianosaista koskee oikeudenkäynnissä *todistustaakka*, kyse ei ole *näyttövelvollisuudesta*, jonka laiminlyönti olisi sanktioitu. Todistustaakka merkitsee vain sitä, että asianosainen kärsii tappion, jos sen esittämä näyttö on riittämätön.²⁵² Todistelua varten suoritettavan henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteeksi näyttää siten soveltuvan lähinnä suostumus ja oikeutettu etu.²⁵³

Tässä ei paneuduta ns. *erityisiin henkilötietoryhmiin* eli mm. tietoihin henkilön rodusta, etnisestä alkuperästä, eräistä vakaumuksista, ammattiliiton jäsenyydestä sekä eräisiin terveyttä ja seksuaalisuutta koskeviin tietoihin (ns. *arkaluonteiset henkilötiedot*). Ko. tietojen käsittely edellyttää 6(1) artiklan mukaisen käsittelyperusteen *lisäksi* 9(2) artiklan mukaista perus-

---

²⁴⁶ Feiler et al. 2018, s. 18 ja Korpisaari et al. 2018, s. 89.

²⁴⁷ Ks. de Hert & Papakonstantinou 2016, s. 187, jonka mukaan olisi ollut toivottavaa, että asiaa olisi selvennetty TSA:n johdannossa. Ks. myös Carey & Dehon 2018, s. 59 ja Kelleher & Murray 2018, s. 137-138, joiden mukaan lainmukaisuus vaatii, että tietoja käsitellään myös muun lainsäädännön kuin TSA:n mukaisesti.

²⁴⁸ WP 203, s. 19-20.

²⁴⁹ Feiler et al. 2018, s. 19.

²⁵⁰ WP 203, s. 19.

²⁵¹ WP29 piti valmisteluasiakirjassaan WP 158 (s. 8) direktiivin vastaavia käsittelyperusteita relevantteina ”oikeudenkäyntiin liittyvässä henkilötietojen käsittelyssä”. Muut perusteet eivät ole tässä relevantteja.

²⁵² Saranpää 2011, s. 507.

²⁵³ Eri asia on, mikä on alkuperäinen peruste kerätessä ja käsiteltäessä tietoja mm. asiakas- tai työsuhteessa.

tetta²⁵⁴. Mm. työnantajat käsittelevät työntekijöiden terveystietoja ja ammattiliittotietoja työsuhteessa.²⁵⁵ On silti epätodennäköistä, että rekisterinpitäjän ja muun vastapuolen kuin rekisteröidyn välisessä riidassa (esim. työnantaja ja sen tavarantoimittaja) olisi tarpeen käsitellä työntekijöiden erityisiä henkilötietoryhmiä²⁵⁶. Paisley näyttää katsovan, että näiden tietojen käsittely osana riidanratkaisua olisi mahdollista, sillä 9(2) artiklan mukaisesti edellytyksiin sisältyy käsittely oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi²⁵⁷. Tätä ei kuitenkaan voi pitää säännöksen tarkoituksena²⁵⁸. Ko. tietojen käsittely rekisteröityyn suoraan liittymättömässä riidassa olisi kaiketi tarpeettomana TSA:n vastaista ja tiedot tulisi ainakin poistaa aineistosta, jota todistelussa lopulta käytetään (ks. jakso 4.2).²⁵⁹

3.2.2 Tarve oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi

Käsittelyperusteissa ei nimenomaisesti mainita oikeudenkäyntiin liittyviä tarpeita²⁶⁰. TSA sisältää kuitenkin useita poikkeuksia sen vaatimuksiin, kun *käsittely on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi*. Poikkeukset koskevat erityisten henkilötietoryhmien käsittelyä (9 artikla), oikeutta tietojen poistamiseen ja käsittelyn rajoittamiseen (17 ja 18 artikla), vastustamisoikeutta (21 artikla) ja henkilötietojen kansainvälisiä siirtoja (49 artikla). Kansainvälisten siirtojen osalta EDPB on todennut, että oikeusvaateita koskeva poikkeus *voi soveltua*, kun tietoja luovutetaan siviilioikeudenkäyntiin ns. *discovery*-menettelyssä²⁶¹. Kun asianosainen käsittelee henkilötietoja *todistelua* varten, on todennäköistä, että mainitut poikkeussäännökset soveltuvat ottaen huomioon, kuinka keskeinen merkitys todistelulla ja sen vapaudella on prosessiperiaatteiden ja -perusoikeuksien valossa.

²⁵⁴ Ks. HE 9/2018, s. 38-41 ja Kelleher & Murray 2018, s. 186. Myös WP29 näyttää ymmärtäneen erityisten henkilötietoryhmien kohdalla yleiset käsittelyperusteet ja erityisten henkilötietoryhmien käsittelyedellytykset *kumulatiivisina vaatimuksina*, joskin kysymys ei ole täysin selvä, ks. WP 217, s. 14-15.

²⁵⁵ Nyssölä 2018, s. 107-109.

²⁵⁶ Ks. Allen & Overy 2019, s. 4: "*Sensitive data (or 'special category data') needs to be handled with even greater care than personal data but is probably less likely to be present in standard commercial disputes*". Edellä on toki todettu, että todistelussa voidaan tarvita palkkatietoja, joihin voi puolestaan liittyä työntekijöiden terveydentilatietoja (esim. sairausajan palkka). Ottaen huomioon terveydentilatietojen käsittelyn tiukat vaatimukset YksTL 5 §:ssä (mm. säilyttäminen erillään), ei terveydentilatietoja ole relevanttia käsitellä, kun esim. koostetaan työntekijöiden ylityöpalkkatietoja työnantajan tavarantoimittajan viivästyksen liittyen.

²⁵⁷ Paisley 2018, s. 872.

²⁵⁸ Vastaavan HetiL:n säännöksen osalta, ks. Raatikainen 2002, s. 194: "*HetiL:n tarkoitus huomioon ottaen säännöstä tulee tulkita - - siten, ettei työnantaja käytä mahdollisuutta luovuttaa kenelle tahansa arkaluonteisia henkilötietoja asiassa, jossa työnantaja ei ole kantajana tai vastaajana*". Ks. myös Voigt & von dem Bussche 2017, s. 113: arkaluonteisten tietojen käsittelyn tarve oikeusvaateisiin liittyen on punnittava tarkasti.

²⁵⁹ Myöskään TSA 10 artiklassa tarkoitettuja tietoja ei tarkastella.

²⁶⁰ Paisley 2018, s. 873-874.

²⁶¹ EDPB 2/2018, s. 11. Vastaavasti WP 158, s. 10. Vrt. Patzak et al. 2011, s. 133, jonka mukaan aineistojen luovuttamisen on oltava aidosti "*tarpeen*" oikeusvaateen kannalta eikä esim. *discovery*-menettelyn pyrkimys antaa osapuolille pääsy relevantteihin todisteisiin merkitse sitä, että tietojen luovuttaminen olisi ilman muuta "*tarpeen*" oikeusvaateen kannalta EU:n tietosuojasäntelyn valossa.

Mainittuja TSA:n poikkeussäännöksiä ei tutkita tässä tutkielmassa. Käsittelyperusteiden tulkinnassa on kuitenkin syytä arvioida, mikä merkitys on sillä, että henkilötietoja käsitellään tarkoitukseen, jonka osalta TSA sisältää merkittäviä poikkeuksia sen vaatimuksiin.

EDPB on sivunnut kysymystä suuntaviivoissaan henkilötietojen kansainvälisiä siirtoja koskevista poikkeuksista. Se korosti, että vaikka käsittelyyn soveltuisi jokin poikkeussäännös TSA:n vaatimuksista, tuli tuon käsittelyn normaaliin tapaan vastata myös asetuksen yleisiä käsittelyperiaatteita. Siten ”[o]n sovellettava kaksivaiheista testiä: ensinnäkin tietojenkäsittelylle on sinänsä oltava oikeusperusta sen ohella, että kaikkia yleisen tietosuojasetuksen asiaan liittyviä säännöksiä on sovellettava tietojenkäsittelyyn, ja toiseksi on noudatettava V luvun säännöksiä”²⁶². Poikkeuksen soveltuvuudella ei siten voida ohittaa yleisten käsittelyperiaatteiden ml. käsittelyperusteen vaatimuksen arviointia ja noudattamista²⁶³.

Oikeusvaateisiin liittyvän käsittelyn asema TSA:ssa näyttää silti saavan jonkinasteista merkitystä myös käsittelyperusteiden arvioinnissa. EUT arvioi asiassa *Rīgas satiksme*, oliko henkilötietojen käsittely (luovutus) siviilioikeudellisen kanteen nostamiseksi tarpeen henkilötietodirektiivissä tarkoitetun *oikeutetun intressin toteuttamiseksi*. Ko. käsittelyperustetta vastaa TSA:n mukainen oikeutettu etu (6(1)(f) artikla). EUT katsoi, että luovutusta siviilioikeudellisen kanteen nostamiseksi voitiin pitää oikeutettuna intressinä, ja tätä analyysiä tuki EUT:n mukaan se, että mm. direktiivin 8(2)(e) artiklan mukaan arkaluonteisten henkilötietojen käsittely oli sallittua oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi ja puolustamiseksi²⁶⁴.

3.2.3 Suostumus

3.2.3.1 Käsittelyperusteen merkitys ja edellytykset

Suostumusta pidetään keskeisenä henkilötietojen käsittelyperusteena, joka turvaa erityisesti yksilön tiedollista itsemääräämisoikeutta²⁶⁵. Sen asemaa korostaa sen nimenomainen maininta henkilötietojen suojaa koskevassa POK 8(2) artiklassa²⁶⁶. Suostumuksen käyttö on kuitenkin osoittautunut yhä vaikeammaksi nykyaikaisessa tietojenkäsittelyssä suostumuksen

²⁶² EDPB 2/2018, s. 3. Vastaavasti WP 114, s. 8.

²⁶³ Ks. vastaavasti TSA 9 artiklan osalta Kelleher & Murray 2018, s. 185: "A data processing operation that fits within one of the derogations set out in article 9(2) cannot be assumed to have a valid legal basis or to comply with the principles of data processing simply because it benefits from such a derogation".

²⁶⁴ *Rīgas satiksme* (C-13/16), tuomion kohta 29. Ks. myös julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotus samassa asiassa, kohta 80: "Jos oikeudellisen vaatimuksen esittäminen voi 8 artiklan nojalla olla perusteena arkaluonteisten tietojen käsittelylle, mielestäni sen on sitäkin suuremmalla syyllä oltava 7 artiklan f alakohdassa tarkoitettu oikeutettu intressi, johon muun kuin arkaluonteisen tiedon käsittely perustuu". Arkaluonteisista henkilötiedoista käytetään henkilötietodirektiivissä ja TSA:ssa käsitettä *erityiset (henkilö)tietoryhmät*.

²⁶⁵ De Hert & Papakonstantinou 2016, s.187, WP 259, s.3, WP 217, s.14 ja Marriott & Robinson 2017, s. 64.

²⁶⁶ WP 187, s. 5-6.

käytön tiukkojen edellytysten vuoksi²⁶⁷. Lisäksi käsittelyperusteiden välillä ei ole etusijajärjestystä siten, että suostumus olisi jollain tavoin ylemmän asteinen muihin käsittelyperusteisiin nähden²⁶⁸. EUT onkin ratkaisussa *Schwarz* katsonut, ettei rekisteröity voi suostumuksensa pidättämällä estää henkilötietojensa käsittelyä, jolle on laissa säädetty peruste²⁶⁹.

TSA asettaa suostumuksen pätevyydelle monia vaatimuksia. TSA 4 artiklan mukaan suostumuksella tarkoitetaan ”*mitä tahansa vapaaehtoista, yksilöityä, tietoista ja yksiselitteistä tahdonilmaisua, jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojensa käsittelyn antamalla suostumusta ilmaisevan lausuman tai toteuttamalla selkeästi suostumusta ilmaisevan toimen*”. Pätevyys edellyttää siis, että suostumus on vapaaehtoinen, yksilöity, tietoinen ja yksiselitteinen²⁷⁰. Myös TSA 7 artiklassa asetetaan lisävaatimuksia suostumuksen käytölle edellyttämällä, että rekisterinpitäjän on voitava osoittaa suostumuksen antaminen. Artikla sisältää lisäksi vaatimuksia suostumuksen pyytämiseksi kirjallisessa ilmoituksessa, joka koskee myös muita asioita sekä eräitä suostumuksen vapaaehtoisuuden arviointikriteereitä. Erityisesti 7(3) artiklan mukaan suostumus on voitava milloin tahansa peruuttaa.²⁷¹

3.2.3.2 Suostumuksen haasteista tutkimusasetelmassa

Suostumukseen ja sen pätevyyden edellytyksiin liittyy monia haasteita, kun tietoja käsitellään todistelun laatimiseen liittyen. On ensinnäkin huomattava, että keskeinen rekisteröityjen ryhmä, jota käsiteltävät henkilötiedot voivat koskea, on asianosaisen työntekijät. Näiden rekisteröityjen osalta erityisesti suostumuksen *vapaaehtoisuus* voidaan asettaa kyseenalaiseksi työsuhteelle ominaisen hierarkkisen rakenteen vuoksi. Usein on katsottu, että työntekijä voi alisteisen asemansa vuoksi harvoin antaa aidosti vapaaehtoisena pidettävän suostumuksen henkilötietojensa käsittelyyn²⁷². Työntekijällä tulisi olla täysi vapaus päättää suostumuksesta ilman, että tähän vaikuttaa minkäänlainen työnantajan painostus²⁷³. TSA:ssa on omaksuttu vastaava lähestymistapa: johdanto-osan 43 kohdan mukaan vapaaehtoisuuden varmistamiseksi ”*suostumuksen ei pitäisi olla pätevä oikeudellinen peruste henkilötietojen käsittelylle sellaisessa erityistilanteessa, jossa rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välillä on*

²⁶⁷ De Hert & Papakonstantinou 2016, s. 187. Vastaavasti myös Meriani 2017, s. 94 sekä Purtova 2014, s. 21.

²⁶⁸ Kelleher & Murray 2018, s. 153. Vastaavasti mm. WP 217, s. 11.

²⁶⁹ *Schwarz* (C-291/12), erit. tuomion kohdat 32 ja 66. Asiassa henkilö oli vastustanut sormenjälkiensä ottamista passia varten. Sormenjälkien ottaminen perustui asetukseen 2252/2004.

²⁷⁰ WP29 on täsmentänyt kunkin edellytyksen sisältöä, ks. WP 259, s. 5-18.

²⁷¹ Oikeus peruuttaa suostumus sisältyy myös TSA 13 ja 14 artiklan mukaiseen informointivelvollisuuteen. Suostumuksen edellytyksiä täsmennetään myös johdanto-osan kappaleissa 32, 33, 42 ja 43.

²⁷² Raatikainen 2002, s. 63. Vastaavasti myös WP 114, s. 11 sekä WP 249, s. 3, 6 ja 7.

²⁷³ Pesonen 2008, s. 47.

*selkeä epäsuhta*²⁷⁴. Johdannossa mainitaan esimerkkinä viranomaisrekisterinpitäjät, mutta työntekijän alisteinen asema työnantajaan nähden johtaa vastaaviin epäsuhtiin²⁷⁵.

Vapaaehtoisuuden keskeisenä elementtinä on lisäksi *oikeus peruuttaa suostumus*, joka on haastava vaatimus siitä riippumatta, onko kyseessä työntekijöiden vai jonkun muun henkilötiedot. TSA:n johdantokappaleen 42 mukaan suostumus ei ole vapaaehtoinen, ellei rekisteröity ”*voi myöhemmin kieltäytyä suostumuksen antamisesta tai peruuttaa sitä ilman, että siitä aiheutuu hänelle haittaa*”. Tosin TSA 7(3) artiklan mukaan peruuttaminen ei vaikuta ennen peruuttamista suoritettujen käsittelyjen lainmukaisuuteen. Olisi kuitenkin hyvin ongelmallista, että riidan asianosaisen pitäisi varautua suostumusten peruuttamiseen, kun se on alkanut käsitellä henkilötietoja oikeudenkäyntiin valmistautumiseksi²⁷⁶.

Lisäksi suostumuksen peruuttamista koskevan TSA:n sääntelyn laajempikin tarkastelu osoittaa, ettei ainakaan yksinomaan suostumukseen perustuva henkilötietojen käsittely oikeudenkäyntiin liittyen vastaa TSA:n logiikkaa. Jos rekisteröity peruuttaa suostumuksensa, rekisteröity voi 17(1)(b) artiklan mukaan vaatia tietojensa poistamista. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan 17(3)(e) artiklan mukaan ole, jos käsittely on tarpeen oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi. Suostumuksen peruuttamisesta huolimatta TSA siis sallii rekisterinpitäjän olla poistamatta tietoja, jotta tietoja voidaan käsitellä oikeudellisia vaateita varten. Tästä voidaan päätellä, että oikeudenkäyntiä varten suoritettavalle käsittelylle on olemassa jokin muu luontevampi käsittelyperuste, joka ikään kuin ”*jää jäljelle*”, vaikka suostumus peruutetaan.

Myös WP29 on suhtautunut kriittisesti suostumuksen käyttöön oikeudenkäyntiin liittyvässä henkilötietojen käsittelyssä. Sen mukaan on epätodennäköistä, että rekisterinpitäjä hankkisi rekisteröidyltä aidosti tietoisuuden suostumuksen henkilötietojen käsittelyyn oikeudenkäyntitarkoituksia varten, kun rekisteröity on riitaan nähden ulkopuolinen osapuoli²⁷⁷. Tämän taustalla on suostumuksen *yksilöidyn* ja *tietoisuuden* luonteen korkeat vaatimukset. Jotta suostumus olisi yksilöity, sen on oltava annettu juuri kyseessä olevaan oikeudenkäyntiin liittyvään tietojen käsittelyyn²⁷⁸. Tähän tiiviisti liittyvä tietoisuuden vaatimus edellyttää, että rekisteröidylle annetaan kattavat ja selkeät tiedot kyseisestä tietojen käsittelystä²⁷⁹. Suostumuksen

²⁷⁴ Ks. myös johdantokappale 42: vapaaehtoisuus edellyttää ”*todellista vapaan valinnan mahdollisuutta*”.

²⁷⁵ WP 259, s. 7.

²⁷⁶ Reyes 2009, s. 378-379. Myös WP29 pitää suostumuksen peruutettavuutta haastavana oikeudenkäyntiin liittyvän henkilötietojen käsittelyn kohdalla, ks. WP 158, s. 9.

²⁷⁷ WP 158, s. 8-9.

²⁷⁸ Vastaavasti henkilötietojen kansainvälisten siirtojen osalta EDPB 2/2018, s. 7.

²⁷⁹ Ks. WP 259, s. 11-13 ja WP 187, s. 19-20. Tämä on yhteydessä käsittelyn *läpinäkyvyyteen* (ks. jakso 4.3)

on siten liittyttävä hyvin määriteltyn ja konkreettiseen tilanteeseen²⁸⁰. Näin ollen mm. asiakas- tai työsuhteen alussa pyydetty etukäteinen ja yleinen suostumus mahdollisiin tuleviin oikeudenkäynteihin liittyen ei täyttäisi näitä edellytyksiä. Sitä vastoin asiakkaiden tai työntekijöiden yksilöityjen ja tietoisten suostumusten pyytäminen riidan realisoituessa siten, että näille annettaisiin tietoja alkavasta oikeudenkäynnistä, olisi vaikeasti sovitettavissa yhteen asianosaisena olevan rekisterinpitäjän intressien kanssa. Alkava tai vireillä oleva riita mielletään usein yrityksen kannalta asiaksi, josta ei mielellään keskustella muulle kuin välttämättömälle henkilöpiirille. Autio on yritysten riidanratkaisua koskevassa empiirisessä väitöstutkimuksessaan todennut, että ”[y]lipäättään jo se, että oikeudenkäynti on vireillä, koetaan negatiiviseksi julkisuudeksi”²⁸¹. Näihin näkökohtiin palataan tarkemmin jäljempänä käsittelyn läpinäkyvyyttä koskevassa jaksossa (4.3.2).

Lopuksi on kiinnitettävä huomiota myös siihen reaaliseen argumenttiin, että erityisesti, jos rekisteröityjen lukumäärä on suuri, oikeudenkäyntiin valmistauduttaessa olisi käytännössä hankalaa hankkia ja hallita kaikkien yksittäisten rekisteröityjen suostumuksia käsittelyyn liittyen²⁸². Käytännön mahdollisuudet ylipäänsä saada suostumusta voi lisäksi vaihdella rekisteröityjen mukaan. Voinee olettaa, että asianosaisen työntekijä voisi olla halukas suostumaan henkilötietojensa käsittelyyn, joka on työnantajan etujen mukaista (joskin tällöin on perusteltua arvioida työnantajan painostuksen mahdollisuutta ja vaikutuksia suostumuksen vapaaehtoisuuteen). Vaikuttaa kuitenkin epätodennäköiseltä, että asiakkaalta, jolla ei ole mitään kytkentää riitaan, voitaisiin saada tehokkaasti suostumus käsittelyyn²⁸³.

3.2.3.3 Suostumuksen käytettävyyden ala

Johtopäätöksenä voidaan yhtyä WP29:n päätelmään, jonka mukaan suostumus soveltuu hankalasti oikeusperusteeksi, kun tietoja käsitellään oikeudenkäyntiä varten. Tämä johtuu erityisesti sen pätevyyden edellytyksistä mutta myös käytännön syistä. WP29 on kuitenkin tunnistanut rajattuja tilanteita, joissa suostumus voi olla perusteena oikeudenkäyntiin liittyvälle henkilötietojen käsittelylle: *“The Working Party does recognise that there may be situations where the individual is aware of or even involved in the litigation process and his consent may properly be relied upon as a ground for processing”*²⁸⁴.

---

²⁸⁰ WP 187, s. 18 viitteineen.

²⁸¹ Autio 2014, s. 177.

²⁸² Argumentaatiota kehittävä lainoppi ottaa virikkeitä myös *reaalisista argumenteista*, ks. Pönkä 2008, s. 17. Zanfirin mukaan (2014, s. 239) juuri ei-oikeudelliset tekijät heikentävät suostumuksen käytettävyyttä.

²⁸³ WP29 viittasi *discovery*-menettelyn osalta nimenomaan riitaan nähden ulkopuolisiin *asiakkaisiin* rekisteröityinä, joiden osalta suostumuksen hankkiminen on epätodennäköistä, ks. WP 158, s. 9.

²⁸⁴ WP 158, s. 9.

Suostumus voi olla käyttökelpoinen käsittelyperuste sellaisten rekisteröityjen osalta, joilla on jossain määrin läheinen liityntä oikeudenkäynnin kohteena olevaan riitaan. Tällaisia rekisteröityjä voivat olla mm. asianosaisena olevassa *yrityksessä johtavassa asemassa toimivat henkilöt, jotka ovat olleet mukana riidan kohteena olevassa tapahtumassa*²⁸⁵. Näiden henkilöiden kohdalla ei liene myöskään samanlaisia alisteisesta asemasta johtuvia haasteita suostumuksen vapaaehtoisuudelle²⁸⁶. Näiden henkilöiden voi myös olettaa olevan jossain määrin mukana oikeudenkäyntiin liittyvässä asianosaisen organisaation sisäisessä päätöksenteossa ja valmistelussa²⁸⁷, joten suostumuksen hankkimiseen osana tätä toimintaa ei kaiki liittyisi samanlaisia käytännön haasteita kuten edellä esitettiin. Kuitenkin myös po. henkilöiden suostumukseen liittyy mm. peruutettavuuden haasteita ja kuten seuraavasta ilmenee, oikeutettu etu osoittautunee yleensä sopivammaksi oikeusperusteeksi. Paisley näyttääkin suositavan suostumuksen käyttöä lähinnä muiden käsittelyperusteiden rinnalla²⁸⁸. Käsittelyllä voi TSA 6 artiklan sanamuodon mukaan olla yksi tai useampi oikeusperuste.

3.2.4 Todistelu oikeutettuna etuna

3.2.4.1 Käsittelyperusteen luonnehdinta

TSA 6(1)(f) artiklan mukaan käsittely on lainmukaista, jos *käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettujen etujen toteuttamiseksi, paitsi milloin henkilötietojen suoja edellyttävät rekisteröidyn edut tai perusoikeudet ja -vapaudet syrjäyttävät tällaiset edut, erityisesti jos rekisteröity on lapsi*²⁸⁹. Tässä tarkastellaan asianosaisena olevan rekisterinpitäjän oikeutettuja etuja. Käsittelyperuste luo joustavuutta, sillä se mahdollistaa käsittelyn rekisterinpitäjän intressien turvaamiseksi silloinkin, kun rekisteröidyllä ei ole hankittu suostumusta eikä muutenkaan oikeusperustetta ole²⁹⁰. Siihen viitataan usein oi-

²⁸⁵ Ks. Paisley 2018, s. 874 ja 887, jossa näitä henkilöitä kuvataan termillä ”key players in a dispute”.

²⁸⁶ Tosin lausunnossaan työpaikan tietojenkäsittelystä (WP 249) WP29 korosti suostumuksen sopimattomuutta oikeusperusteena (s. 3, 6 ja 7) ja totesi myös (s. 4), että lausunto koski kaikkia työsuhteita riippumatta siitä, perustuiko suhde työsopimukseen. Myös johtohenkilöiden suostumuksen pätevyys on arvioitava huolellisesti.

²⁸⁷ Yrityksen päätöksentekotahoista riidanratkaisuun liittyen, ks. Autio 2014, s. 199-200.

²⁸⁸ Ks. Paisley 2018, s. 887: suostumus voi muun käsittelyperusteen rinnalla edesauttaa muiden tietosuojaperiaatteiden noudattamista. Paisley viitanee siihen, että tietoisien suostumuksen pyytämällä voidaan mm. edistää TSA 5(1)(a) artiklan mukaista läpinäkyvyyttä. Lisäksi arvioitaessa sekä oikeutetun edun käsittelyperustetta että käyttötarkoitussidonnaisuuden edellyttämää yhteensopivuutta on huomioitava rekisteröidyn kohtuulliset odotukset (TSA:n johdantokappaleet 47 ja 50), joihin voidaan vaikuttaa suostumusta pyytämällä.

²⁸⁹ Direktiivin vastaavaa käsittelyperustetta (7(f) artikla) koskevat kannanotot ovat edelleen relevantteja. TSA:n uusi säännös on hyvin samanlainen ja myös komissio on sen tulkinnassa viitannut direktiiviä koskevaan WP29:n lausuntoon. Suomenkielisessä direktiivissä käytettiin tosin termiä ”oikeutetut intressit”. Sen sijaan HetiL:ssa lueteltiin säädöstekstissä erikseen käsittelyn sallivat oikeutetut edut, minkä lisäksi tietosuojalautakunta saattoi myöntää luvan käsittelyyn oikeutetun edun perusteella, ks. Korpisaari et al. 2018, s. 116.

²⁹⁰ WP 217, s. 12 ja Korpisaari et al. 2018, s. 117. Purtova katsoo, että suostumuksen edellytysten tiukentuminen ja oikeutetun edun helpompi täyttyminen johtanee jälkimmäisen suosimiseen käsittelyperusteena, mikä puolestaan heikentää rekisteröityjen tiedollista itsemääräämisoikeutta, ks. Purtova 2014, s. 21.

keusperusteiden "yleislausekkeena"²⁹¹, jonka arvioinnista vastaa rekisterinpitäjä itse²⁹².

Asianosaisena olevalla rekisterinpitäjällä on edellä kuvatulla tavalla perusteltuja intressejä esittää todistelua ja käsitellä tätä varten henkilötietoja, mitä tietosuojan ei tule suhteettomasti rajoittaa. Tällaiset *subjektiiviset päämäärät* tulevat arvioiduiksi juuri tulkittaessa oikeutettujen etujen käsillä oloa.²⁹³ Oikeutettujen etujen arviointi ilmentää myös vahvasti edellä kuvattua perusoikeuspunnintaa. Julkisasiamies Jääskisen mukaan EU:n tietosuojasääntelyn tarkoituksena on taata henkilöiden perusoikeuksien ja intressien tasapaino, joka saavutetaan erityisesti tarkastelemalla käsittelyn oikeuttamista *oikeutettujen etujen* perusteella. Tietosuojasääntelyn soveltamisen epäsuotuisat vaikutukset rekisterinpitäjän intresseihin jäävät vähäisiksi, jos nämä intressit ovat sääntelyssä tarkoitettujen oikeutettujen etujen mukaisia²⁹⁴.

Asianosaisen todisteluun liittyvät intressit voivat *prima facie* vaikuttaa täyttävän TSA 6(1)(f) artiklan vaatimukset. Kysymys on kuitenkin aina ratkaistava tapauskohtaisella harkinnalla. Mm. WP29 on *discovery*-menettelyn osalta todennut, että "*oikeudenkäyntimenettelyn vaatimusten noudattamista voi olla mahdollista pitää tarpeellisena oikeutettujen etujen toteuttamiseksi*". Vaikka oikeutettujen etujen olemassaolo vaikutti tuossa todennäköiseltä, WP29 pidättäytyi antamasta asiasta kategorista toteamusta ja korosti tapauskohtaisen intressivertailun tarvetta.²⁹⁵ Myös TSA:n johdantokappaleen 47 mukaan oikeutettujen etujen olemassaoloa on joka tapauksessa arvioitava huolellisesti. Tuomiossa *Rīgas satiksme* EUT käytti oikeutettujen etujen arvioinnissa kolmivaiheista testiä, jota hyödynnetään myös tässä jaksossa: (i) ensin varmistetaan, että käsittely tapahtuu oikeutettujen etujen toteuttamiseksi (oikeutettujen etujen käsite); (ii) toiseksi arvioidaan, onko käsittely *tarpeen* oikeutettujen etujen toteuttamiseksi (tarpeellisuustesti); (iii) kolmanneksi suoritetaan säännöksen edellyttämä intressivertailu (tasapainotesti).²⁹⁶

3.2.4.2 Oikeutettujen etujen käsite ja olemassaolo

WP29 on henkilötietodirektiivin osalta kuvannut oikeutetun edun käsitettä. Käsite voi WP29:n mukaan sisältää "*hyvin erilaisia, sekä triviaaleja että erittäin pakottavia, yksinker-*

---

²⁹¹ Von Grafenstein s. 79-80 ja Voigt & von dem Bussche 2017, s. 103. Ks. de Hert & Gutwirth 2006, s. 78: "[legitimate interests] can obviously 'make data processing legitimate' for every thinkable business interest".

²⁹² Purtova 2014, s. 18.

²⁹³ Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa *Ryneš* (C-212/13), kohdat 44-47. Julkisasiamiehen mukaan subjektiivisilla tarkoituksilla ei puolestaan tulisi ratkaista EU:n tietosuojasääntelyn soveltuvuutta.

²⁹⁴ Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa *Ryneš* (C-212/13), kohdat 61-67.

²⁹⁵ WP 158, s. 9.

²⁹⁶ *Rīgas satiksme* (C-13/16), tuomion kohta 28. Ratkaisu koski henkilötietodirektiiviä. Ottaen huomioon TSA:n ja direktiivin ko. käsittelyperusteen samanlaisuus ja se, että ratkaisussa tiedostettiin TSA:n voimaantulo (ks. asian ratkaisuehdotus, kohta 15), arviointitapaa voidaan pitää perusteltuna myös TSA:n osalta.

taisia ja myös kiistanalaisia intressejä". Erotuksena perusteettomasta edusta oikeutettu etu edellyttää, että etu on lainmukainen, riittävän selvästi ilmaistu, jotta sen tasapainoa suhteessa rekisteröidyn intresseihin ja perusoikeuksiin voidaan arvioida, ja sen on edustettava todellista ja välitöntä intressiä (se ei saa olla spekulatiivinen).²⁹⁷ Voigtin ja von dem Busschen mukaan etu voi olla oikeudellinen, taloudellinen, ideologinen tai muunlainen²⁹⁸. Kun kyse on todisteluun liittyvästä henkilötietojen käsittelystä, asian luonteesta johtuu, että edut ovat mm. suhteellisen selvästi ilmaistuja. Todisteluun kuuluva *todistusteemojen määrittely* ja oikeudenkäyntiin liittyvä päämäärätietoisuus johtavat siihen, että käsittelyllä lienee selkeät eikä vain spekulatiiviset tavoitteet. Oikeudenkäynnissä on kyse lainmukaisten oikeuksien toteuttamiseen pyrkivästä menettelystä, joten asianosaisten todistelulla tavoiteltuja etuja on pidettävä lähtökohtaisesti lainmukaisina²⁹⁹. TSA:n johdanto-osassa on esimerkkejä oikeutuista eduista, joskin niistä ei ole välitöntä tulkinta-apua tämän työn aiheen kannalta.³⁰⁰

Johtoa voidaan saada puolestaan EUT:n tuomiosta *Rīgas satiksme*. Siinä EUT piti *intressiä saada henkilötiedot siviilioikeudellisen kanteen nostamiseksi* selvästi oikeutettuna etuna. Analyysiä tuki se, että direktiivin mukaan arkaluonteisten henkilötietojen käsittely oli sallittua oikeusvaateiden laatimiseksi, esittämiseksi ja puolustamiseksi.³⁰¹ Tässä tutkielmassa on edellä kuvattu todistelun esittämisen merkitystä asianosaisen oikeuksien kannalta. Todistelun jäädessä riittämättömäksi jokin seikka voi jäädä näyttämättä. Erityisesti asianosaisen vaatimuksille välttämättömien *oikeustositseikkojen* osalta tämä voi merkitä asian ratkaisemista asianosaisen vahingoksi. Todistelun intressejä voidaan siten perustellusti verrata intressiin saada siviilioikeudellinen kanne nostetuksi ja voidaan perustellusti viitata EUT:n johtopäätökseen asiassa *Rīgas satiksme*. Jos kanteen nostaminen on oikeutettu etu, on tällaisena pidettävä myös tuon kanteen tueksi esitettävää todistelua.

WP29 totesi niin ikään *discovery*-menettelyn osalta, että "*olisi selvästi oikeudenmukaisuuden vaatimusten vastaista, että tarpeettomasti rajoitettaisiin organisaation mahdollisuuksia toimia laillisen oikeuden ajamiseksi tai puolustamiseksi*" viitaten nimenomaan kanteen tai

---

²⁹⁷ WP 217, s. 24-25.

²⁹⁸ Voigt & von dem Bussche 2017, s. 103.

²⁹⁹ Selvästi perusteeton eli lakiin perustumaton kanne on hylättävä jo haastehakemuksen käsittelyvaiheessa OK 5:6.2:n nojalla, ks. tarkemmin Lappalainen & Hupli 2017, s. 987-988.

³⁰⁰ Toisaalta johdantokappaleessa 47 mainittua suoramarkkinointia voidaan pitää melko triviaalina esimerkkinä (Korpisaari et al. 2018, s. 118), mihin nähden todistelu vaikuttaa tärkeämmältä edulta.

³⁰¹ *Rīgas satiksme* (C-13/16), tuomion kohta 29. Voidaan myös viitata tuomioon asiassa *Ryneš*, jossa EUT totesi, että oikeutettujen etujen piiriin saattoi kuulua henkilötietojen toimittaminen viranomaisille rikosoikeudellisen menettelyn yhteydessä, ks. *Ryneš* (C-212/13), kohta 34. Ks. myös tuon asian ratkaisuehdotus, kohdat 63-65. Tosin näissä asioissa oikeutettujen etujen mukaisuus saattoi olla selvempää, sillä rekisteröidyt olivat riidan vastapuolina.

siltä puolustautumisen kannalta tarpeellisiin tietoihin ja todisteisiin³⁰². Myös EU-jäsenvaltioiden kansallisesta ratkaisukäytännöstä on saatavissa tukea sille, että tietojen käsittely todistelua varten on oikeutettujen etujen mukaista³⁰³. Lisäksi voidaan jälleen viitata tietynlaiseen TSA:n sisäiseen logiikkaan tämän tueksi. Kun tietoja käsitellään oikeutetun edun perusteella, rekisteröidyllä on TSA 21(1) artiklan perusteella yleensä oikeus vastustaa käsittelyä. Myös tämän osalta poikkeuksena ovat tilanteet, joissa käsittely on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi. Säännöstä voidaan siten lukea niin, että rekisteröidyllä on oikeus vastustaa oikeutettuun etuun perustuvaa käsittelyä paitsi, milloin tuo oikeutettu etu on oikeusvaateeseen liittyvä tarve. Oikeusvaateeseen ja siten myös todisteluun liittyvää tarvetta on näin ollen syytä pitää oikeutettuna etuna³⁰⁴.

3.2.4.3 Tarpeellisuustesti

Oikeutetun edun olemassaolo ei ole riittävää, vaan käsittelyn on oltava *tarpeellista* näiden etujen toteuttamisen kannalta³⁰⁵. Tarpeellisuus on EU-oikeuden itsenäinen käsite, jota on tulkittava yhtenäisesti³⁰⁶. EUT:n mukaan käsitteen tulkinnassa on huomattava, että henkilötietojen suojan poikkeukset ja rajoitukset tulee toteuttaa täysin välttämättömän rajoissa³⁰⁷. Tiedot eivät siten saa määrällisesti tai laadullisesti ylittää sitä, mikä on tarpeen soveltuvan oikeutetun edun toteuttamiseksi³⁰⁸. Käsittelyperusteen edellyttämä tarpeellisuus edellyttää henkilötietojen keskeistä ja väistämätöntä roolia käsittelyperusteen sisällön kannalta eikä ainoastaan tietojen hyödyllisyys ole riittävää³⁰⁹. On näin ollen selvää, ettei rekisteröityjen kaikenlaisten henkilötietojen käsittely todisteluun liittyen ole ilman muuta tarpeellista, vaan asianosaisen tulisi aidosti arvioida henkilötietojen merkitystä todistelun tavoitteen eli erityisesti *todistusteemojen* kannalta.

---

³⁰² WP 158, s. 9.

³⁰³ Mm. Kreikan tietosuojaviranomainen on katsonut (HDPa 98/2015), että sairaala saattoi luovuttaa potilaan tietoja potilaan vastapuolena oikeudenkäynnissä olevan asianosaisen asiamiehelle. Vastapuolella oli oikeutettu etu saada tiedot potilaan kanteelta puolustautumiseksi. Kreikkalaiset ratkaisut eivät voi määrätä suomalaisen viranomaisen tulkintaa ja mm. potilastietojen osalta Suomessa on voimassa tiukkaa sääntelyä. Toisaalta Kreikassa annettu ratkaisu antaa viitteitä oikeudenkäyntiin liittyvien intressien painavuudesta tietosuojaoikeudellisessa arvioinnissa. Lisäksi myös TSV on viitannut nimenomaan HDPa:n ratkaisuihin (TSV:n selitys tietosuojalautakunnan asiaan 4/2010, ks. TSLK 4/2010). Lisäksi Ranskan CNIL on antanut vuonna 2016 ratkaisun asianosaisen suorittamasta henkilötietojen käsittelystä oikeudenkäyntiä varten, jossa se katsoi tähän olevan oikeutettu intressi, mutta täsmensi tällaisen käsittelyn sallittavuuden reunaehdoja (CNIL 2016-005).

³⁰⁴ Ks. myös Voigt & von dem Bussche 2017, s. 104, jossa mahdollisten oikeutettujen etujen esimerkkiluettelossa mainitaan "*storage of data for purposes of proof*".

³⁰⁵ Zuiderveen Borgesius 2015, s. 168.

³⁰⁶ EUT:n tuomio asiassa *Huber* (C-524/06), kohta 52.

³⁰⁷ *Rīgas satiksme* (C-13/16), tuomion kohta 30 oikeuskäytäntöviitteineen.

³⁰⁸ Julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotus asiassa *Rīgas satiksme* (C-13/16), kohdat 70-71.

³⁰⁹ Zuiderveen Borgesius 2015, s. 166-167.

Tarpeellisuuden vaatimus liittyy TSA 5(1)(c) artiklan mukaiseen tietojen minimoinnin periaatteeseen³¹⁰. Tuota periaatetta tarkastellaan kattavammin jaksossa 4.2, jossa on myös perusteltua arvioida kattavammin tarpeellisuuden sisältöä. On kuitenkin muistettava, että oikeutettujen etujen käsittelyperusteeseen ja tietojen minimointiin sisältyvillä tarpeellisuusvaatimuksilla on eri kohde. TSA 6(1)(f) artikla edellyttää *tarpeellisuutta suhteessa oikeutettuun etuun*. Tietojen minimoinnin periaate edellyttää *tarpeellisuutta suhteessa käsittelyn tarkoituksiin*. WP29:n mukaan käsittelyllä tavoiteltu etu ja käsittelyn tarkoitus liittyvät toisiinsa, mutta ovat erillisiä käsitteitä. Tarkoitus on tietojen käsittelyn "*erityinen syy*" eli käsittelyn tavoite tai päämäärä. Etu on taas rekisterinpitäjän "*laajempi panos*" käsittelyssä tai käsittelystä saatava hyöty.³¹¹ On kuitenkin hankala konkreettisesti erottaa todistelua varten suoritettavan käsittelyn tavoitteita taikka päämääriä (tarkoitus) ja tuolla käsittelyllä toteutettavia etuja. Tämän tutkimuksen asetelmassa lähdetäänkin siitä, että TSA 6(1)(f) sekä TSA 5(1)(c) artikloiden mukainen *tarpeellisuus merkitsee käytännössä henkilötietojen riittävää relevanssia kanteen tai siltä puolustautumisen kannalta*³¹². Lienee käytännössä epätodennäköistä, että tarpeellisuutta arvioidessaan asianosaisena oleva rekisterinpitäjä erottelisi tarkasti etuja ja toisaalta tarkoituksia koskevan tarpeellisuuden³¹³.

3.2.4.4 Tasapainotesti

Oikeutettuihin etuihin vetoaminen edellyttää viimeiseksi rekisterinpitäjän oikeutettujen etujen sekä rekisteröidyn etujen ja perusoikeuksien ja -vapauksien vertailua. Tämä ns. tasapainotesti on tapauskohtainen arvio, joka edellyttää kunkin tapauksen konkreettisten olosuhteiden huomioimista ja perusoikeuspunnintaa³¹⁴. Vertailussa merkityksellisinä pidetään WP29:n omaksumia tasapainotestin arviointikriteerejä, joista tässä tarkastellaan seuraavia:

- (i) rekisterinpitäjän oikeutetun edun luonne ja perusta;
- (ii) rekisteröityihin kohdistuvat vaikutukset; ja
- (iii) rekisterinpitäjän soveltamat suojatoimet³¹⁵

WP29 laati kriteerit henkilötietodirektiivin aikana, mutta niillä voidaan katsoa olevan mer-

---

³¹⁰ Julkisasiamies Bobekin mukaan oikeutettuun etuun sisältyvä tarpeellisuusvaatimus "*seuraa*" tietojen minimoinnin periaatteesta, ks. ratkaisuehdotus asiassa *Rīgas satiksme* (C-13/16), kohta 73. Ks. myös WP 217, s. 29.

³¹¹ WP 217, s. 24.

³¹² Ks. WP 158, s. 9-10, jossa WP29 viittaa sekä oikeutetun edun että tietojen minimoinnin periaatteen mukaisen tarpeellisuuden osalta tarpeeseen tunnistaa riidan kannalta relevantti informaatio ("*relevant to the litigation/case*").

³¹³ Julkisasiamies Bobekin mukaan tarpeellisuuden kriteerin arviointi ei saa muodostua kohtuuttoman työlääksi, ks. ratkaisuehdotus asiassa *Rīgas satiksme* (C-13/16), kohta 75.

³¹⁴ *ASNEF ja FECEMD* -ratkaisu (C-468/10 ja C-469/10), kohdat 40-44 ja *Breyer* (C-582/14), kohta 62.

³¹⁵ WP 217, s. 33-43.

kitystä myös TSA:n tulkinnassa³¹⁶. Toisaalta TSA:n säännökseen on lisätty juuri tasapainotestiin täsmennys, jonka mukaan rekisterinpitäjän etuja verrataan rekisteröidyn "*henkilötietojen suoja edellyttäviin*" etuihin ja perusoikeuksiin ja -vapauksiin. Purtovan mukaan tuo raja voi johtaa rekisterinpitäjän etujen suosimiseen³¹⁷. Kun TSA 1(2) artiklan mukaan asetuksen tarkoituksena on suojella perusoikeuksia ja -vapauksia ja kun EU-säädöksiä tulkitaan niiden tavoitteen ja järjestelmän mukaisesti, on vaikea katsoa, että nykyisessä säännöksessä noudatettaisiin olennaisesti erilaista (rekisterinpitäjää enemmän suosivaa) lähestymistapaa³¹⁸. WP29:n omaksumat kriteerit ovat siten edelleen relevantteja, ja niitä on lisäksi sisällytetty myös TSA 6(1)(f) artiklaa täsmentäviin asetuksen johdantokappaleisiin 47-50.

(i) *Rekisterinpitäjän oikeutetun edun luonne ja perusta*. Jos rekisterinpitäjän etu on merkittävä tai pakottava, voidaan puoltaa suurempaa puuttumista rekisteröidyn etuihin. Vähäiset edut voivat harvoin syrjäyttää rekisteröidyn edut³¹⁹. WP29:n mukaan rekisterinpitäjän etua voi pitää merkittävänä erityisesti, jos käsittely on tarpeen *perusoikeuden toteuttamiseksi*. WP29 mainitsi mm. POK 47 ja EIS 6 artikloissa turvatu *oikeuden tehokkaiksi oikeussuojakeinoihin*³²⁰. Tämä on todistelua koskevan käsittelyn kannalta huomionarvoista: edellä jaksossa 2.3.2.2 osoitettiin, että todistelulla on keskeinen merkitys tuon prosessuaalisen perusoikeuden toteutumiselle. WP29 on niin ikään korostanut rekisterinpitäjän etujen merkittävyyttä *discovery*-menettelyssä. Edun merkittävyyden osalta ryhmä totesi, että *discovery*-menettelyn tavoitteena on tietojen hankkiminen kanteen tai siltä puolustautumisen tueksi, mikä puolestaan tukee oikeudenkäynnin menettelyn ja lopputuloksen *oikeudenmukaisuutta*³²¹. Samaa voidaan sanoa todistelusta myös, kun kyse ei ole *discovery*-menettelystä. Rekisterinpitäjällä oikeudenkäynnin asianosaisena olevat oikeudet ja intressit saavat siis keskeisen roolin vertailussa, ja rekisterinpitäjän etua voidaan perustellusti pitää merkittävänä silloin, kun kyse on todistelua varten suoritettavasta käsittelystä. Etuja on kuitenkin aina punnittava rekisteröidyn perusoikeuksien, erityisesti henkilötietojen suojan kanssa³²².

WP29:n mukaan merkityksellistä rekisterinpitäjän edun painoarvolle on myös käsittelyllä tavoiteltujen intressien oikeudellinen ja yhteiskunnallinen legitimiys. Tällä tarkoitetaan ti-

---

³¹⁶ Carey & Dehon 2018, s. 58.

³¹⁷ Ks. Purtova 2014, s. 18. Säännökseen on lisätty myös lapsia koskeva maininta, johon ei paneuduta tässä.

³¹⁸ Ks. Carey & Dehon 2018, s. 58, jonka mukaan asetuksen tarkoitus ja rekisteröityjen perusoikeuksien merkitys huomioon ottaen tuomioistuimet ja lainsäätäjät todennäköisesti painottavat rekisteröityjen intressejä.

³¹⁹ WP 217, s. 30.

³²⁰ WP 217, s. 34.

³²¹ WP 158, s. 9.

³²² Punninnasta *ASNEF ja FECEMD* (C-468/10 ja C-469/10), tuomion kohdat 41 ja 43-44.

lanteita, joissa lainsäädännössä nimenomaisesti sallitaan toimenpiteet kyseessä olevan intressin toteuttamiseksi.³²³ Todistelun osalta on selvää, että kyse on lainsäädännössä määriteltyn ja säänneltyyn menettelyyn liittyvistä toimenpiteistä. Voidaan viitata julkisasiamiehen toteamukseen käsittelystä siviilioikeudellisen kanteen nostamiseksi, jossa hän luonnehti oikeudenkäyntiin liittyvää käsittelyä tilanteena, jossa tietojen käsittelylle on "*olemassa lainsäädännön tavanomaisesta toiminnasta johtuva selkeä ja täysin laillinen tarkoitus*"³²⁴.

(ii) *Rekisteröityihin kohdistuvat vaikutukset.* Rekisteröityihin kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa WP29:n lausunnossa ja TSA:n johdanto-osassa korostetaan erityisesti *rekisteröidyn kohtuullisia odotuksia*, jotka perustuvat rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän väliseen suhteeseen³²⁵. Henkilötietojen käsittely voi olla TSA:n johdantokappaleen 47 mukaan kohtuullisten odotusten mukaista erityisesti merkityksellisissä ja asianmukaisissa suhteissa esim., kun rekisteröity on rekisterinpitäjän asiakas tai tämän palveluksessa. Tässä työssä tarkastellaan mm. juuri työntekijöitä ja asiakkaita. Rekisteröidyn odotukset kohdistuvat kuitenkin erityisesti tuon asiakas- tai palvelussuhteen hoitamiseen: esim. asiakas voi perustellusti odottaa, että hänen nimeään ja eräitä yhteystietojaan käsitellään asiakassuhteen hoitamista varten. Todistelua ja oikeudenkäyntiä varten suoritettavassa henkilötietojen käsittelyssä on sitä vastoin säännönmukaisesti kyse henkilötietojen *jatkokäsittelystä* muuhun tarkoitukseen kuin, mihin henkilötiedot on alun perin kerätty³²⁶.

Tällainen jatkokäsittely onkin rekisteröidyn odotusten ja vaikutusten kannalta haastavaa ja vaatii rekisteröityjen intressien painottamista vertailussa. TSA:n johdannon mukaan "[e]tenkin rekisteröidyn edut ja perusoikeudet voisivat syrjäyttää rekisterinpitäjän edun, jos henkilötietoja käsitellään olosuhteissa, joissa rekisteröity ei voi kohtuudella odottaa jatkokäsittelyä"³²⁷. Olennaista on se, mihin järkevä henkilö rekisteröidyn asemassa olettaisi henkilötietoja käsiteltävän henkilötietojen keräämiseen liittyvien olosuhteiden perusteella³²⁸. Tähän on syytä kiinnittää huomiota erityisesti tämän työn tutkimusasetelmassa, jossa työntekijä tai asiakas, jonka henkilötietoja käsitellään, on oikeudenkäyntiin nähden ulkopuolinen. *Discovery*-menettelyyn liittyen WP29 korosti tasapainotestin osalta, että rekisteröidyn intressit korostuvat, jos rekisteröidyllä ei ole suoraa liityntää riitaan ja hänen henkilötietojensa käsittely

---

³²³ WP 217, s. 36.

³²⁴ Ratkaisuehdotus asiassa *Rīgas satiksme* (C-13/16), kohta 98.

³²⁵ WP 217, s. 40 ja TSA:n johdantokappale 47.

³²⁶ Paisley 2018, s. 884.

³²⁷ TSA:n johdantokappale 47.

³²⁸ WP 203, s. 24.

johtuu yksinomaan siitä, että riidan asianosainen sattuu käsittelemään hänestä henkilötietoja, jotka osoittautuvat sittemmin riidan kannalta relevanteiksi³²⁹.

On silti perusteltua huomioda, kenestä rekisteröidystä on kyse. WP29:n mukaan odotuksiin nimittäin vaikuttavat rekisterinpitäjän ja rekisteröidyn asemat, tuotettujen palveluiden tai suhteen luonne ja suhteeseen soveltuvat oikeudelliset velvoitteet³³⁰. Jos kyse on rekisterinpitäjän työntekijöistä, näiden rekisteröityjen voidaan olettaa jossain määrin odottavan henkilötietojensa jatkokäsittelyä oikeudenkäynteihin liittyen. Esim. jos työntekijä on ollut mukana riidan kohteena olevissa liiketoimissa, hän ei voi pitää poissuljettuna, että hänen henkilötietojaan sisältyisi riidan kannalta relevanttiin todistusaineistoon, jota olisi käsiteltävä oikeudenkäyntiä varten. Jos kyse on puolestaan yksittäisluonteisen palvelun rekisterinpitäjältä hankkineesta asiakkaasta, ei vastaava henkilötietojen jatkokäsittely ole yhtä lailla odotettavaa, mutta tämä riippuu luonnollisesti tapauskohtaisista olosuhteista.

Oikeutettuihin etuihin perustuva jatkokäsittely uusiin tarkoituksiin näyttää edellyttävän rekisterinpitäjän edulta erityistä painavuutta. TSA:n johdannossa esimerkkinä oikeutetusta edusta jatkokäsittelyn perusteena mainitaan tarve ilmoittaa toimivaltaisille viranomaisille "*rikollisista teoista tai yleiseen turvallisuuteen kohdistuvista uhkista*"³³¹. Toisaalta EUT katsoi tuomiossa *Breyer*, että verkkomediapalveluntarjoajalla saattoi olla oikeutettu etu käsitellä palvelujen käyttäjien henkilötietoja myös palvelusivustojensa toiminnan jatkuvuuden takaamiseksi itse palvelun käyttöön ja laskutukseen liittyvän käsittelyn lisäksi³³². TSA:n johdantokappaleen esimerkki ei siis ole kynnys, jonka jatkokäsittelyyn liittyvän edun on aina vähintään saavutettava. Lisäksi edellä on osoitettu, että rekisterinpitäjän todisteluun liittyviä etuja voidaan joka tapauksessa pitää perusoikeuskytkennän vuoksi painavina.

Rekisteröityyn kohdistuvien vaikutusten kannalta merkittävää on myös se, *mitä tietoja käsitellään ja mihin tarkoitukseen*. Mm. tietojen arkaluonteisuus painottaa rekisteröidyn intressejä³³³. Oikeudenkäyntiin liittyvän käsittelyn osalta on erityisesti syytä huomata, että kun henkilötietoja sisältävä todiste toimitetaan tuomioistuimelle, siitä tulee oikeudenkäyntiasiakirja, joka on YTJulkL 7 ja 8 §:n mukaan lähtökohtaisesti julkinen eli jokaisella on oikeus

---

³²⁹ WP 158, s. 9.

³³⁰ WP 217, s. 40.

³³¹ TSA:n johdantokappale 50.

³³² *Breyer* (C-582/14), kohta 60.

³³³ WP 217, s. 38-39. Erityisten henkilötietoryhmien käsittely ei voi perustua ainoastaan oikeutettuun etuun, vaan se edellyttää TSA 9 artiklan mukaista poikkeusperustetta (Zuiderveen Borgesius 2015, s. 169).

saada siitä tieto³³⁴. "*Julkiseksi tulolla*" on epäilemättä vaikutusta rekisteröidyn intresseihin³³⁵. Käsittelyn vaikutukset rekisteröityyn ovat kääntäen olleet EUT:n mukaan vähäisempiä, jos henkilötiedot ovat jo olleet "*yleisön saatavilla olevassa lähteessä*"³³⁶. Henkilötietojen julkiseksi tuloa ei tule kuitenkaan ylikorostaa. Esim. Suomessa KKO on yksityiselämää loukkaavaa tiedonlevittämistä koskevissa ratkaisuisaan korostanut, että vaikka jokin tieto sisältyisi sinänsä julkiseen lähteeseen, ei tämä tarkoita, että tieto olisi vapaasti levitettävissä edelleen³³⁷. Julkiseen asiakirjaan sisältyvä tieto on sitä paitsi käytännössä vain sellaisten henkilöiden saatavilla, jotka ymmärtävät pyytää tällaista asiakirjaa ja osaavat esittää riittävästi yksilöidyn asiakirjapyynnön³³⁸. Julkisuus ei siis suoraan merkitse tiedon joutumista suuren joukon tietoisuuteen³³⁹. Myös julkisasiamies on huomauttanut, että rekisteröityyn kohdistuva vaikutus on pienempi, kun henkilötietojen käsittely (esim. luovutus) ei itsessään aiheuta olennaisia seurauksia, vaan seuraukset edellyttävät vielä lisätoimenpiteitä³⁴⁰.

(iii) *Rekisterinpitäjän soveltamat suojatoimet*. Vaikka vertailu em. kriteerien valossa osoitaisi siihen, että rekisteröidyn edut syrjäyttäisivät rekisterinpitäjän edut, tasapainon voi vielä kääntää rekisterinpitäjän soveltamat suojatoimet. Näillä viitataan henkilötietojen suojaa parantaviin tekniikoihin, erityisesti tietojen anonymisointiin tai pseudonymisointiin.³⁴¹ *Discovery*-menettelyn osalta WP29 onkin suosittanut henkilötietojen "*suodattamista*" käsiteltävistä tiedoista³⁴². Tämä ei ole kuitenkaan ongelmaton vaatimus. Käsiteltävien henkilötietojen rajoittamista koskeviin näkökohtiin paneudutaan tarkemmin jäljempänä jaksossa 4.2.

3.2.4.5 Yhteenvedoa oikeutettuihin etuihin vetoamisesta

Edellä on osoitettu, että kun tietoja käsitellään oikeudenkäyntiä ja todistelun laatimista varten, käsittelyn oikeusperusteeksi näyttää sopivan parhaiten TSA 6(1)(f) artiklan mukaiset rekisterinpitäjän oikeutetut edut. Seikkaperäinen tarkastelu kuitenkin osoittaa, että mainitun

³³⁴ Virolainen & Vuorenpää 2017, s. 148-149. Julkisuus koskee asiakirjatodisteita sekä katselmuskohteita.

³³⁵ Vrt. *discovery*-menettelystä Patzak et al. 2011, s. 132: "*it is quite problematic from a European privacy law perspective, [that] in US discovery proceedings the produced documents are accessible to the public*".

³³⁶ *ASNEF ja FECEMD* (C-468/10 ja C-469/10), kohta 44.

³³⁷ KKO 2005:136 ja KKO 2018:51. Tiedon lähteen julkisuuteen on Korpisaaren (ent. Tiilikka) mukaan kuitenkin usein viitattu perusteluna sille, ettei kyseessä voisi olla mm. yksityiselämän loukkaus (Tiilikka 2003, s. 111). Myös EIT on ratkaisussa *Selistö v. Suomi* antanut painoa tietojen lähteen julkisuudelle.

³³⁸ Asiakirjapyynnön ajallisesta, asiallisesta ja alueellisesta yksilöinnistä, ks. Mäenpää 2016, s. 260-263.

³³⁹ Tiilikka 2003, s. 112.

³⁴⁰ Ks. ratkaisuehdotus asiassa *Rīgas satiksme* (C-13/16), kohta 81: Julkisasiamiehen arvioidessa henkilötietojen luovuttamista siviilioikeudellisen kanteen nostamiseksi rekisteröityä vastaan, hän huomautti, että tietojen luovuttaminen merkitsisi "*ainoastaan mahdollisuutta panna oikeusmenettely vireille siviilituomioistuimessa. Tietojen julkaiseminen ei siis edes vaikuttaisi välittömästi rekisteröidyn oikeudelliseen tilanteeseen*".

³⁴¹ WP 217, s. 30-31 ja 42-43.

³⁴² WP 158, s. 10.

artiklan mukaiset kumulatiiviset edellytykset (oikeutetun edun olemassaolo, tarpeellisuus ja tasapainotesti) edellyttävät tapauskohtaista ja kokonaisvaltaista harkintaa rekisterinpitäjältä. Oikeutettujen etujen olemassaolo vaikuttaa suhteellisen selvältä. Käsiteltävien tietojen tarpeellisuus edellyttää harkintaa ja tietojen arviointia, joskin tarpeellisuuden vaatimus ei saa muodostua kohtuuttoman työlääksi³⁴³. Erityisesti tasapainotesti edellyttää kulloinkin monien seikkojen huomioon ottamista. Punninnassa asianosaisena olevan rekisterinpitäjän etu näytetään merkittävänä, mutta rekisteröitynä olevasta henkilöstä riippuu, voidaanko tämän katsoa kohtuudella odottavan jatkokäsittelyä todistelua varten. Riitaan nähden erityisen etäisten rekisteröityjen osalta perusteltua voi olla henkilötietojen rajaaminen pois todistelua varten jatkokäsiteltävästä aineistosta³⁴⁴. Oikeutettua etua koskeva arviointi on perusteltua dokumentoida, ja ottaen huomioon arvioinnin moniulotteisuus voi olla perusteltua suorittaa arviointi TSA 35 artiklan mukaisen tietosuojaa koskevan vaikutustenarvioinnin muodossa³⁴⁵. Näin voisi olla mm. oikeudenkäynneissä, joissa asianosaisen on todistelua varten käsiteltävä laajamittaisesti sen tietojärjestelmiä ja rekistereitä.

3.3 Erityisesti työntekijän henkilötietojen käsittelystä

Työnantajan käsitellessä työntekijöidensä henkilötietoja, on huomioitava myös YksTL:n sääntely, joka täsmentää TSA:n vaatimuksia työsuhteiden osalta. TSA sisältää kuitenkin myös työsuhteiden osalta tärkeimmän henkilötietojen käsittelyn sääntelyn ja YksTL:a on tulkittava yhdenmukaisesti TSA:n kanssa.³⁴⁶ YksTL:ssa säädetään tietyistä työelämän henkilötietojen käsittelytilanteista³⁴⁷. Näitä ovat erityisesti huumausainetestit sekä eräät muut testit ja tarkastukset. Näitä ei pidetä tässä keskeisinä, sillä säännöksiin liittyviä henkilötietoja ei todennäköisesti käsitellä eikä voitaisi käsitellä todisteluun liittyen, kun rekisteröity on oikeudenkäyntiin nähden kolmas osapuoli³⁴⁸. Lain tärkeä sääntelykohde on myös työnantajalle kuuluvien sähköpostiviestien hakeminen ja avaaminen. Vaikka sähköinen viestintä voi olla todistelun kannalta merkittävää, po. säännökset koskevat lähinnä niitä erityistilanteita, joissa työnantaja pyrkii saamaan työntekijällä olevia ja työnantajalle kuuluvia sähköposteja työntekijän poissa ollessa. Nämä tilanteet eivät ole tässä tarkasteltavana.³⁴⁹

---

³⁴³ Ratkaisuehdotus asiassa *Rīgas satiksme* (C-13/16), kohta 75.

³⁴⁴ WP 158, s. 10.

³⁴⁵ Kelleher & Murray 2018, s. 175.

³⁴⁶ Nyssölä 2018, s. 35.

³⁴⁷ HE 97/2018, s. 10.

³⁴⁸ Tältä osin voidaan viitata edellä jaksossa 3.2.1 erityisistä henkilötietoryhmistä sanottuun. Samaa voidaan sanoa YksTL:ssa säänneltyjen terveydentil tietojen (5 §) ja henkilöluottotietojen käsittelyn (5a §) osalta.

³⁴⁹ Ko. säännökset liittyvät muutoinkin vahvemmin luottamuksellisen viestin kuin henkilötietojen suojaan. Myöskään TSL:n työelämän kannalta merkityksellisiä säännöksiä ei ole arvioitava tämän tutkielman aiheen

Laajempaa merkitystä on sen sijaan YksTL:n henkilötietojen käsittelyn yleisiä edellytyksiä koskevilla säännöksillä. Näitä ovat lain 3 §:n mukainen *tarpeellisuusvaatimus* sekä 4 §:n mukaiset *henkilötietojen keräämisen yleiset edellytykset*. YksTL 3 §:n mukaan työnantaja saa käsitellä säännöksessä tarkemmin kuvatulla tavalla vain *välittömästi työntekijän työsuhteen kannalta tarpeellisia henkilötietoja*. 4 §:ssä säädetään muun ohella siitä, että työntekijän henkilötiedot on kerättävä ensi sijassa työntekijältä itseltään ja tietojen hankkimiseen muualta on saatava työntekijän suostumus. Säännökset määrittelevät sen, mitä tietoja työsuhteessa voidaan ylipäänsä kerätä ja miten. Oikeudenkäyntiin liittyvässä käsittelyssä on puolestaan säännönmukaisesti kyse työnantajan jo keräämien tietojen arvioinnista ja *jatkokäsittelystä* kuten edellä todettiin. Olisi kaikei epätodennäköistä, että työnantaja keräisi työntekijään liittymättömässä riidassa uusia henkilötietoja, joiden osalta olisi arvioitava, ovatko ne YksTL 3 §:ssä tarkoitetulla tavalla työsuhteen kannalta välittömästi tarpeellisia ja kerätty 4 §:n mukaisesti työntekijältä itseltään³⁵⁰.

Niissä rajatuissa tapauksissa, joissa kerätään todistelua varten uusia henkilötietoja, olisi toki huomioitava YksTL 3 ja 4 §. Työntekijään liittymätöntä riitaa varten kerättyjä tietoja voitaisiin tuskin pitää 3 §:ssä tarkoitetulla tavalla *välittömästi työntekijän työsuhteen kannalta tarpeellisina*. On huomattava, että *tarpeellisuuden kriteerissä* tulisi kuitenkin nojata TSA 5(1)(c) artiklan tietojen minimoinnin mukaiseen tarpeellisuuteen. Vaikka YksTL 3 §:ssä puhutaan "*välittömästä tarpeellisuudesta*" ja TSA 5(1)(c) artiklassa vain "*tarpeellisuudesta*", Nyssölän mukaan näillä käsitteillä on katsottava olevan sama sisältö³⁵¹. Tietojen minimoinnin periaatetta tarkastellaan jäljempänä. YksTL:n vaatimukset eivät lopulta näytä tuovan olennaisia lisäedellytyksiä oikeudenkäyntitarkoituksessa suoritettulle käsittelylle, vaan vaatimukset koskevat lähinnä alkuperäistä henkilötietojen käsittelyä työsuhteessa³⁵².

---

kannalta. Näitä ovat arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä koskevat TSL 6 § 2 kohta (rekisterinpitäjän laissa säädetty tehtävä), 3 kohta (ammattiliittoon kuulumista koskeva tieto) sekä 7 kohta (tilastointi), ks. HE 97/2018, s. 10. Nyssölän mukaan TSL:n merkitys työsuhteessa ei ole erityisen suuri (Nyssölä 2018, s. 36).

³⁵⁰ Esim. em. ylityöpalkkaselvitysten osalta on selvää, että työnantaja on jo kerännyt työaikatiedot alun perin palkkahallinnon tarkoituksiin.

³⁵¹ Ks. tarkemmin Nyssölä 2018, s. 36 ja 76.

³⁵² On huomattava, että työnantajan ja sen vastapuolen riidassa voisi sinänsä olla aiheellista vedota näyttönä työnantajan kiinteistön *kameravalvontamateriaaliin*. Kameravalvontaa työpaikalla koskee YksTL:n 5 luku, jossa kuitenkin säännellään lähinnä kameravalvonnan käyttöönoton sallittavuutta, mistä ei ole kyse todistelutilanteissa. Tosin YksTL 17 § 4 kohdan mukaan tallenteita saadaan käyttää vain, niihin tarkoituksiin, joita varten tarkailu on suoritettu. Säännös on huomioitava, jos tallenteita halutaan käyttää näyttönä työnantajan riidassa. Säännös ei asettane kuitenkaan esteitä todistelukäytölle, sillä 16 §:n mukaan kameravalvonnan tarkoituksina voivat nimenomaan olla omaisuuden suojaaminen ja tuotantoprosessien valvominen sekä vaarantavien tilanteiden selvittäminen. Todistelussa on selvästi kyse näiden tarkoitusten mukaisesta toiminnasta.

3.4 Käyttötarkoitussidonnaisuus – todistelu ”muuna tarkoituksena”

3.4.1 Periaatteen sisältö todistelun kannalta

TSA 5(1)(b) artiklan mukaan *”henkilötiedot on kerättävä tiettyjä, nimenomaisia ja laillisia tarkoituksia varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla”*³⁵³. Säännös ilmaisee käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen, jota voidaan pitää henkilötietojen suojan keskeisimpänä elementtinä³⁵⁴, joka ilmaistaan myös POK 8 artiklassa. Periaatetta voidaan hyvällä syyllä pitää myös yhtenä kiistanalaisimpana tietosuojaperiaatteena, jonka sisältö on tulkinnanvarainen³⁵⁵. Periaate on jo sen ensimmäisistä ilmaisuista saakka jakautunut kahteen vaatimukseen³⁵⁶: (i) henkilötietoja voidaan kerätä vain tiettyihin tarkoituksiin, jotka ovat nimenomaisia ja laillisia (*purpose specification*); ja (ii) tietojen myöhempi käsittely ei saa olla yhteensopimatonta niiden tarkoitusten kanssa, joita varten tiedot kerättiin (*compatible use* taikka *use limitation*). Myöhemmästä käsittelystä käytetään myös termiä *jatkokäsittely*³⁵⁷.

Ensimmäinen vaatimus kohdistuu henkilötietojen keräämiseen³⁵⁸. Henkilötietoja ei voida kerätä mm. vain pelkästä mielenkiinnosta taikka abstrakteja tarkoituksia varten, vaan rekisterinpitäjän on määriteltävä tarkoitukset riittävällä tarkkuudella viimeistään keräämisajankohtaan mennessä³⁵⁹. Tässä kuitenkin oletetaan, että rekisterinpitäjä on alun perin kerännyt henkilötiedot tiettyihin, nimenomaisiin ja laillisiin tarkoituksiin, ja keskitytään periaatteen toiseen, yhteensopivuutta koskevaan vaatimukseen, joka koskee *myöhempää käsittelyä*.

Myöhempää käsittelyä on tietojen keräämisen jälkeinen käsittely eli myös mm. keräämistä välittömästi seuraava tietojen säilyttäminen³⁶⁰. Henkilötietojen käsittely todistelua varten on ilmiselvästi myöhempää käsittelyä, joka tapahtuu lisäksi muuhun tarkoitukseen kuin, mihin tiedot on kerätty. Asianosaisena oleva rekisterinpitäjä nimittäin käsittelee todistelussa mm. asiakkaidensa ja työntekijöidensä tietoja, joita se on jo aiemmin kerännyt ja käsitellyt asiakas- tai palvelussuhteen tarkoituksia varten (esim. nimi, yhteystiedot, palkka- ja muita tie-

³⁵³ On perusteltua lukea säännöstä englanninkielisen version tapaan niin, että tarkoituksista puhutaan monikossa. Henkilötietoja voidaan kerätä useampaan tarkoitukseen (WP 203, s. 16).

³⁵⁴ Zanfir 2014, s. 250 ja Colonna 2014, s. 304. Vastaavasti WP 203, s. 15.

³⁵⁵ Von Grafensteinin tuore väitöstutkimus käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteesta tuo esiin periaatteen haasteet nykyaikaisessa tiedonkäsittelyssä, jolle on ominaista tietojen käsittely uusiin tarkoituksiin, joita ei vielä tietoja kerätessä tunneta, ks. von Grafenstein 2018. Ks. myös mm. Colonna 2014 ja Forgó et al. 2017.

³⁵⁶ Jasserand 2018, s. 154.

³⁵⁷ Ks. esim. TSA:n johdantokappaleet 47 ja 61, joissa käytetään molempia termejä.

³⁵⁸ WP 203, s. 15.

³⁵⁹ WP 203, s. 15-18 ja Nyssölä 2018, s. 73-74.

³⁶⁰ WP 203, s. 203. Ks. myös Forgó et al. 2017, s. 29.

toja)³⁶¹. Todistelua on siten pidettävä muuna tarkoituksena, kuin mihin tiedot on kerätty³⁶². Ei ole perusteltua arvioida sellaisia rajattuja tapauksia, joissa uusia tietoja kerättäisiin juuri todistelua varten eli tarkoitus on alun perinkin ollut käsitellä asiakkaan tai työntekijän tietoja riidassa, joihin nähden nämä ovat kolmansia³⁶³. Osoituksena siitä, että oikeudenkäyntiin liittyvä käsittely merkitsee yleensä käsittelyn tarkoituksen muutosta, on myös, että Irlannin TSA:ta täydentävään kansalliseen tietosuojalakiin otettiin nimenomaiset säännökset siitä, että henkilötietoja voidaan käsitellä uuteen tarkoitukseen yhteensopivuudesta riippumatta, kun tietoja käsitellään oikeusvaateisiin ja oikeudenkäynteihin liittyen³⁶⁴.

Edellä sanotun vuoksi tässä tarkastellaan lähinnä *use limitation* -periaatetta. Periaate edellyttää, että kun tietoja myöhemmin käsitellään todistelussa muuta kuin sitä tarkoitusta varten, jonka vuoksi tiedot on kerätty ("*alkuperäinen tarkoitus*"), rekisterinpitäjän on arvioitava, onko käsittely yhteensopivaa tietojen keräämisen tarkoitusten kanssa³⁶⁵. Tästä huolimatta *purpose specification* -periaate ei ole merkityksetön. Jatkokäsittelyn yhteensopivuuden arviointi suoritetaan nimenomaan suhteessa tietoja kerätessä määriteltyihin tarkoituksiin.³⁶⁶

3.4.2 Käsittely uusiin tarkoituksiin – yhteensopimattomuuden arviointi

3.4.2.1 Yhteensopivuustestin soveltaminen

Kun henkilötietoja käsitellään uusiin tarkoituksiin, rekisterinpitäjän on siis TSA 5(1)(b) artiklan mukaan varmistettava, ettei myöhempi käsittely ole yhteensopimatonta alkuperäisten tarkoitusten kanssa³⁶⁷. On huomattava, ettei käyttötarkoitussidonnaisuus siis estä henkilötietojen käsittelyä uusiin tarkoituksiin, vaan sallii sen, kunhan tällainen käsittely ei ole yhteensopimatonta alkuperäisten tarkoitusten kanssa³⁶⁸. Niin ikään on huomattava, ettei TSA

---

³⁶¹ Paisley 2018, s. 884. Vrt. rikosprosessista Jasserand 2018, s. 156: luovutettaessa henkilötietoja lainvalvontaelimille on kyse väistämättä uudesta tarkoituksesta tietojen keräämisen alkuperäisiin kaupallisiin, hallinnollisiin tai toiminnallisiin tarkoituksiin nähden. Vrt. prosessioikeuden puolella Lappalaisen ja Raution (2017, s. 638) mukaan todisteina esitettävät asiakirjat on usein laadittu alun perin muuta tarkoitusta varten.

³⁶² Ks. kuitenkin *Deutsche Telekom* (C-543/09), tuomion kohta 65: tietojen luovuttaminen uudelle rekisterinpitäjälle ei merkitse tarkoituksen muuttumista, jos uusi rekisterinpitäjä käsittelee tietoja samoihin tarkoituksiin.

³⁶³ Olisi edellä kuvatun YksTL 3 §:n mukaisen tarpeellisuusvaatimuksen vastaista kerätä työntekijältä vain todistelua varten tietoja. On toki mahdollista, että palvelus- tai asiakassuhteessa jo tietoja kerätessä määriteltäisiin yhdeksi tarkoitukseksi käsittely mahdollisissa rekisterinpitäjän oikeudenkäynneissä. Tällaiset yleiset ilmaisut mahdollisista tarkoituksista olisivat kuitenkin *purpose specification* -periaatteen vastaisia (Forgó et al. 2017, s. 27).

³⁶⁴ Ireland Data Protection Act 2018, pykälät 41 ja 47.

³⁶⁵ TSA:n yhteensopivuuden vaatimus koskee itseasiassa kaikkea keräämisen jälkeistä *myöhempää käsittelyä*, joten se koskee myös alkuperäisten tarkoitusten mukaista henkilötietojen käsittelyä. Tällöin yhteensopivuus on kuitenkin ilmeistä eikä se edellytä erillistä arviointia, ks. WP 203, s. 21-22.

³⁶⁶ Henkilötietojen keräämisen tarkoitus on myös kiinteässä yhteydessä rekisteröidyn suostumuksen ulottuvuuden arviointiin ja informointivelvollisuuksiin (Zanfir 2014, s. 251 ja Kelleher & Murray 2018, s. 139).

³⁶⁷ Ks. Dimitrova 2017, s. 421, jonka mukaan edellä käsitellyssä asiassa *Rīgas satiksme* (C-13/16) olisi ollut perusteltua arvioida käyttötarkoitussidonnaisuutta.

³⁶⁸ Carey 2018, s. 34.

5(1)(b) artikla edellyttää jatkokäsittelyltä *yhteensopivuutta*, vaan kieltää *yhteensopimattomuuden*. Tämän kaksoisnegaation ("*käsittelyn on oltava ei-yhteensopimatonta*") on katsottu ilmentävän lainsäätäjän tietoista valintaa tuoda jatkokäsittelyn sääntelyyn joustavuutta³⁶⁹. Toisaalta on harhaanjohtavaa, että toisin kuin direktiivissä TSA:ssa toisaalla puhutaan nimittäin *yhteensopivuuden varmistamisesta* (TSA 6(4) artikla sekä johdantokappale 50).

TSA 6(4) artikla sisältää luettelon seikoista, jotka on otettava huomioon arvioitaessa jatkokäsittelyn yhteensopivuutta alkuperäisten tarkoitusten kanssa³⁷⁰. Rekisterinpitäjän tulee suorittaa huolellinen ja säännöksessä mainittuihin seikkoihin tukeutuva arviointi yhteensopivuudesta. WP29 on korostanut tapauskohtaista ja aineellista arviota muodollisen arvion sijaan³⁷¹. Tässäkin arvioinnissa on noudatettava TSA 5(2) artiklan mukaista osoitusvelvollisuutta eli arviointi on perusteltua dokumentoida³⁷². TSA 5(1)(b) artiklan mukaan yhteensopivuuden arviointi ei kuitenkaan ole tarpeen, kun kyse on käsittelystä "*yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia taikka tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten*" (ns. *privileging rule*). Käsittely tällaisiin tarkoituksiin ei ole yhteensopimatonta eikä edellytä tarkempaa arviota³⁷³. Poikkeus ei kuitenkaan vaikuta relevantilta todistelun kannalta³⁷⁴. On myös huomattava, että TSA 6(4) artiklan mukaan yhteensopivuustestiä ei sovelleta, kun käsittely perustuu suostumukseen tai EU:n tai jäsenvaltion lainsäädäntöön. Kelleherin ja Murrayn mukaan suostumukseen perustuvan käsittelyn tarkoituksen muutos edellyttää uuden suostumuksen hankkimista ja lakiin perustuvan käsittelyn osalta laissa on säädettävä tarkoituksen muuttumisen ehdoista³⁷⁵. Lakiin tai suostumukseen perustuvaan tarkoituksen muutokseen palataan jäljempänä.

3.4.2.2 Arviointikriteereiden tarkastelu ja yhteys tasapainotestiin

TSA 6(4) artiklan mukaan rekisterinpitäjän on otettava huomioon seuraavat asiat varmistukseen, että uuteen tarkoitukseen tapahtuva käsittely on yhteensopivaa alkuperäisen tarkoituksen kanssa: (i) tietojen keruun tarkoitusten ja myöhemmän käsittelyn tarkoitusten väliset yhteydet; (ii) tietojen keruun asiayhteys (erityisesti rekisterinpitäjän ja rekisteröidyn

---

³⁶⁹ WP 203, s. 21. WP29 ei perustellut väitettään joustavuudesta, mutta von Grafensteinin mukaan joustavuutta luonee se, että rekisterinpitäjän on helpompi osoitusvelvollisuuden mukaisesti näyttää, ettei käsittely ole yhteensopimatonta, kuin positiivisesti todistaa yhteensopivuus, ks. von Grafenstein 2018, s. 433.

³⁷⁰ Ks. de Hert & Papakonstantinou 2016, s. 186: TSA 6(4):n sisältö olisi voitu sisällyttää 5 artiklaan.

³⁷¹ WP 203, s. 21-22.

³⁷² Forgó et al. 2017, s. 30.

³⁷³ European Commission: *Can we use data for another purpose?*

³⁷⁴ Jos näyttönä esitettäisiin *palkkatilasto*, lienee mahdollista vedota poikkeukseen. Tilastointia tulkitaan laajasti ja se voi kattaa yksityisten kaupallisiin tarkoituksiin liittyvän tilastoinnin, ks. Forgó et al. 2017, s. 36.

³⁷⁵ Kelleher & Murray 2018, s. 141. Ks. myös European Commission: *Can we use data for another purpose?*

suhde); (iii) henkilötietojen luonne; (iv) aiotun myöhemmän käsittelyn mahdolliset seuraukset rekisteröidylle; sekä (v) asianmukaisten suojatoimien (kuten salaamisen tai pseudonymisoinnin) olemassaolo. TSA:n johdantokappaleen 50 mukaan tietojen keruun asiayhteyden osalta on erityisesti arvioitava rekisteröidyn kohtuullisia odotuksia, jotka perustuvat hänen ja rekisterinpitäjän väliseen suhteeseen. TSA:n kriteerit sisältyivät WP29:n käyttötarkoitussidonnaisuutta koskevaan lausuntoon henkilötietodirektiivin ajalta (WP 203). WP29:n lausuntoa voidaan siten käyttää tulkinta-apuna arvioinnissa myös TSA:n aikana³⁷⁶.

TSA 6(4) artiklassa arvioitavat seikat vastaavat pitkälti oikeutetun edun käsittelyperusteen edellyttämän tasapainotestin mukaisia arviointikriteereitä³⁷⁷. Kuten edellä jaksossa 3.2.4.4 esitettiin, oikeutettua etua koskevassa 6(1)(f) artiklassa edellytetään intressivertailua, jossa tulee WP29:n mukaan huomioida muun ohella asianmukaisten suojatoimien olemassaolo sekä käsittelyn vaikutukset rekisteröidylle ja näihin vaikutuksiin liittyen rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän suhde, tietojen keräämisen asiayhteys, rekisteröidyn kohtuulliset odotukset ja henkilötietojen luonne. Kuten tasapainotestissä myös yhteensopivuuden arvioinnissa olisi siis erityisesti arvioitava alkuperäisen käsittelysuhteen näkökulmasta, onko myöhempi käsittely todistelua varten rekisteröidylle kohtuudella odotettavaa. Olisi arvioitava, onko myöhempi käsittely jossain määrin pääteltävissä alkuperäisistä tarkoituksista.³⁷⁸ Tässäkin arvioinnissa olisi tehtävä ero työntekijöiden ja asiakkaiden välillä. Työntekijä osallistuu työseen työnantajansa liiketoimiin, jotka saattavat myöhemmin tulla käsiteltäväksi työnantajan ja tämän vastapuolen välisessä riidassa. Jatkokäsittelyn ennakoitavuus riippuu työntekijän roolista ja siitä, miten työntekijää on informoitu³⁷⁹. Sitä vastoin kertaluontoisen asiakkaan suhde rekisterinpitäjään ei anna yhtä lailla ymmärtää, että asiakkaan henkilötietoja tullaan käsittelemään myöhemmissä rekisterinpitäjän riidoissa.

Toiston välttämiseksi yhteensopivuustestin kriteereiden osalta voidaan viitata pitkälti siihen, mitä edellä lausuttiin tasapainotestin osalta. Onkin arvioitava, mikä merkitys on sillä, että TSA 6(4) artikla ja TSA 6(1)(f) artikla sisältävät pitkälti päällekkäiset testit. Kun todistelussa jatkokäsittelyn perusteeksi valikoituu oikeutettu etu, voitaisiinko tuon edun käsillä oloon ja suoritettuun tasapainotestiin vedoten todeta, että myös yhteensopivuustesti on "läpäisty"?

---

³⁷⁶ Von Grafenstein 2018, s. 431.

³⁷⁷ Ks. von Grafenstein 2018, s. 44: "*The question of whether or not the later processing was compatible with the original purpose - - depended, indeed, on a bundle of criteria which was very similar, if not identical, to the balancing test*".

³⁷⁸ WP 203, s. 24.

³⁷⁹ Paisley 2018, s. 885.

Tämä ei vaikuta perustellulta, eikä oikeutetun edun käsillä olo osoita yhteensopivuutta. Tasapainotestissä vertaillaan intressejä kun taas yhteensopivuustestissä käsittelyjen tarkoituksia. Vaatimukset käsittelyn oikeusperusteesta ja yhteensopivuudesta ovat lisäksi kumulatiivisia³⁸⁰. WP29:n mukaan oikeutettuun etuun perustuvassa jatkokäsittelyssä on ensin tehtävä oikeutetun edun ja tasapainon arviointi, minkä jälkeen arvioidaan jatkokäsittelyä käyttötarkoitussidonnaisuuden valossa³⁸¹. WP29:n mukaan jatkokäsittelyn oikeusperuste on kuitenkin yhteensopivuustestissä huomioitava, yhteensopivuutta puoltava ja yhteensopimattomuutta "*kompensoi*va" seikka³⁸². On myös selvää, että rekisterinpitäjän voi olla käytännöllistä suorittaa TSA 6(4) ja 6(1)(f) artikloiden mukaiset testit jossain määrin samassa yhteydessä ja saman dokumentoidun arvioinnin puitteissa³⁸³. Rekisterinpitäjän eduksi osoittautunut tasapainotesti voi siis puoltaa yhteensopivuutta, mutta ei sitä suoraan osoita³⁸⁴.

Tilannetta mutkistaa TSA:n johdantokappale 50, jonka mukaan silloin, kun käsittely on yhteensopivaa, "*henkilötietojen keruun oikeuttaneen käsittelyn oikeusperusteen lisäksi ei edellytetä muuta erillistä käsittelyn oikeusperustetta*". Edellä jaksossa 3.2.4 kuvatun oikeutetun edun tai muun oikeusperusteen arviointi olisi näin ollen jatkokäsittelyn kohdalla tarpeetonta, kun riittävää olisi käsittelyn yhteensopivuus. Oikeusohje on vastoin vaatimusta, että henkilötietojen käsittelyllä tulisi olla kaikissa vaiheissa oikeusperuste. Feiler ym. ovat todenneet, että johdantokappaleen ko. osan kirjaimellinen tulkinta olisi vastoin lainmukaisuuden periaatetta ja von Grafenstein on todennut, ettei sitä tulekaan tulkita kirjaimellisesti³⁸⁵.

3.4.3 Entä jos todistelu on yhteensopimatonta?

Yhteensopimattomuuden arviointi on tapauskohtaista, joten tässä ei voida antaa lopullista toteamusta todisteluun liittyvän käsittelyn yhteensopivuudesta. Kattava analyysi edellyttää siten myös sen arvioimista, miten menetellä, jos todisteluun liittyvä käsittely katsotaan yhteensopimattomaksi. TSA 6(4) artiklasta sekä johdantokappaleesta 50 ilmenee, että myöhempi käsittely on yhteensopivuudesta riippumatta sallittava, jos sille saadaan rekisteröidyn suostumus tai jos käsittely perustuu unionin tai jäsenvaltion oikeuteen. Siten käsittely uusiin

---

³⁸⁰ WP 203, s. 27 ja 36.

³⁸¹ WP 223, s. 14-16 ja IAPP 2015.

³⁸² WP 203, s. 27.

³⁸³ IAPP 2015.

³⁸⁴ TSA:n valmisteluversiossa jatkokäsittely olisi sitä vastoin ollut yhteensopimattomuudesta riippumatta sallittua, jos se oli rekisterinpitäjän oikeutettujen etujen mukaista, jotka syrjäyttävät rekisteröidyn edut, ks. Euroopan unionin neuvosto 2015, s. 85.

³⁸⁵ Feiler et al. 2018, s. 86 ja von Grafenstein 2018, s. 580. Cersosimo (2018, s. 41) toi ansiokkaasti pro gradu -työssään esiin, että johdantokappale 50 liittyy TSA:n valmisteluversioon eikä johdantokappaletta nähtävästi muokattu asianmukaisesti lopulliseen asetusversioon.

tarkoituksiin onkin itseasiassa mahdollista kolmella vaihtoehtoisella tavalla:

- (i) Jatkokäsittely on TSA 6(4) artiklan mukaan arvioituna yhteensopivaa
- (ii) Käsittelyn tarkoituksen muutos perustuu EU:n tai jäsenvaltion lainsäädäntöön
- (iii) Jatkokäsittelylle saadaan rekisteröidyn suostumus³⁸⁶

Lakiperusteisen muutoksen osalta kyse on oltava TSA 6(4) artiklan mukaan sääntelystä, joka muodostaa demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömän ja oikeasuhteisen toimenpiteen 23(1) artiklassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Oikeudenkäynnin asianosaisen suorittaman käsittelyn osalta Suomessa ei ole tällaista sääntelyä. Mm. Irlannin tietosuojalaissa puolestaan sallitaan yhteensopivuudesta riippumatta käsittely uusiin tarkoituksiin, kun käsittely liittyy oikeudenkäyntiin tai esim. oikeudellisen neuvonnan hankkimiseen³⁸⁷.

Jatkokäsittely voidaan oikeuttaa myös suostumuksella. On huomattava, ettei yleisesti pelkää uuden TSA 6 artiklan mukaisen käsittelyperusteen tunnistaminen mahdollista yhteensopimatonta jatkokäsittelyä. Näin voisi kylläkin luulla. Kuten todettu, TSA:n kiistanalaisen johdantokappaleen 50 mukaan silloin, kun käsittely uuteen tarkoitukseen *on yhteensopivaa, jatkokäsittelylle ei tarvita erillistä oikeusperustetta*. Tästä on tehtävissä vastakohtaispäätelmä, jonka mukaan käsittelyn *ollessa yhteensopimatonta, jatkokäsittely voitaisiin oikeuttaa erillisellä oikeusperusteella*. Tämä päätelmä on kuitenkin väärä.³⁸⁸ Vaatimukset oikeusperusteesta ja käsittelyn yhteensopivuudesta ovat kumulatiiviset. Uudella oikeusperusteella ei voida suoraan osoittaa yhteensopivuutta kuten edellisessä jaksossa todettiin eikä sen enempää oikeuttaa yhteensopimatonta käsittelyä³⁸⁹. WP29 korosti tätä käyttötarkoitussidonnaisuutta koskevassa lausunnossaan ja myös TSA:ssa omaksuttiin tämä kanta³⁹⁰.

Tähän nähden onkin erikoista, että suostumus, joka on nimenomaan käsittelyperuste, voi oikeuttaa jatkokäsittelyn yhteensopimattomuudesta huolimatta. Ikään kuin käsittelyperusteen ja yhteensopivuuden vaatimusten kumulatiivisuus ei pätsisi, kun jatkokäsittely perustetaan suostumukselle. Von Grafenstein perustelee tätä käyttötarkoitussidonnaisuuden tarkoituksella antaa rekisteröidylle mahdollisuus ennakoida henkilötietojensa käsittelyä. Silloin

---

³⁸⁶ Vastaavasti Voigt & von dem Bussche 2017, s. 89 ja s. 108-109 sekä ICO: *Principle (b): Purpose limitation*. Kuten edellä todettiin, silloin kun käsittely on alun perin perustunut vain suostumukseen tai lakiin, tarkoituksen muutos on mahdollinen vain, jos vastaavasti hankitaan uusi suostumus tai muutos perustuu lakiin.

³⁸⁷ Ireland Data Protection Act 2018 pykälät 41 ja 47.

³⁸⁸ Von Grafenstein 2018, s. 580.

³⁸⁹ Von Grafenstein 2018, s. 443.

³⁹⁰ WP 203, s. 36. TSA:n ehdotuksen (Komission ehdotus 2012) 6(4) artiklan mukaan yhteensopimaton käsittely olisi puolestaan ollut sallittua, jos sille oli oikeusperuste pois lukien oikeutettu etu. Tästä lisäyksestä luovuttiin lopullisessa säännöksessä WP29:n suosituksen mukaisesti.

kun rekisteröidyltä pyydetään (tietoinen ja informoitu) suostumus jatkokäsittelyyn, tämä tarkoitus täyttyy. Olisi sitä vastoin tämän tarkoituksen ja rekisteröidyn itsemääräämisoikeuden vastaista kieltää jatkokäsittely suostumuksesta huolimatta.³⁹¹ Yhteensopimaton käsittely on siis sallittua, jos sille saadaan rekisteröidyn suostumus³⁹², kun taas muihin käsittelyperusteisiin tukeutuminen ei yksinään oikeuta yhteensopimatonta käsittelyä³⁹³. Suostumus todisteluun liittyvän käsittelyn perusteena on kuitenkin ongelmallinen, kuten edellä jaksossa 3.2.3.2 osoitettiin. Sen käytettävyys rajautuu lähinnä asianosaisen organisaatiossa johtavassa asemassa oleviin henkilöihin, jotka liittyvät läheisesti riitaan ja sen ratkaisuprosessiin.

Siltä osin kuin todisteluun liittyvä henkilötietojen jatkokäsittely todetaan yhteensopimattomaksi eikä suostumus niin ikään käy jatkokäsittelyn perusteeksi, vaihtoehdoksi näyttää jäävän tietojen *anonymisointi*. Jos tietoja ei voida yhdistää henkilöön, TSA ja käyttötarkoitussidonnaisuus eivät sovellu käsittelyyn³⁹⁴. Tehokas anonymisointi on teknologisen kehityksen myötä osoittautunut tosin haastavaksi³⁹⁵. Toisaalta vaikka anonymisointitoimet eivät johtaisi täydelliseen ja kiistattomaan tunnistamattomuuteen, anonymisoinnin olemassaolo jatkokäsittelyssä on yhteensopivuutta puoltava arviointikriteeri. Anonymisointi on siis eri asteissa käyttökelpoinen tapa vähentää jatkokäsittelyn yhteensopimattomuuteen liittyviä riskejä.³⁹⁶ Anonymisointia koskeviin kysymyksiin palataan tarkemmin jaksossa 4.2.

3.4.4 Johtopäätöksiä

Jotta mm. työntekijöiden tai asiakkaiden henkilötietoja voidaan käsitellä rekisterinpitäjän todisteluun liittyen, on kiinnitettävä erityistä huomiota tällaisen käsittelyn yhteensopivuuteen käyttötarkoitussidonnaisuuden valossa. Arviointi on perusteltua dokumentoida ja käytännössä kannattavaa voi olla yhteensopivuuden arvioinnin ja oikeutetun edun tasapainotestien yhdistäminen jossain määrin. Yhteensopimattomuuden riskejä voi vähentää arvioimalla suostumuksen ja anonymisoinnin mahdollisuuksia. Jatkokäsittelyn yhteensopivuudesta riippumatta, rekisteröityjä on informoitava uudesta tarkoituksesta³⁹⁷.

³⁹¹ Von Grafenstein 2018, s. 443-444.

³⁹² Asia voidaan ilmaista niinkin, että suostumus *otetaan huomioon yhteensopivuuden arvioinnissa*, ja suostumuksen saaminen puoltaa vahvasti jatkokäsittelyn yhteensopivuutta. Suostumus onkin WP29:n mukaan yhteensopivuuden arvioinnissa huomioon otettava "*suojatoimi*" (WP 203, s. 26).

³⁹³ On kuitenkin muistutettava, että jos jatkokäsittelyn perusteena on oikeutettu etu, tämän käsittelyperusteen edellyttämä tasapainotesti vastaa pitkälti TSA 6(4) artiklan mukaista yhteensopivuuden arviointia.

³⁹⁴ Colonna 2014, s. 314 ja Elliot et al. 2018, s. 5. Anonymisointi on tosin itsessään henkilötietojen jatkokäsittelyä, jonka on oltava käyttötarkoitussidonnaista. WP29 onkin katsonut, että anonymisointia on pidettävä yhteensopivana jatkokäsittelynä olettaen, että se voi uskottavasti tuottaa anonymisoitua tietoa (WP 216, s. 7).

³⁹⁵ Von Grafenstein 2018, s. 519.

³⁹⁶ WP 203, s. 26 ja 66-67. Ks. yleisemmin myös WP 216, s. 5.

³⁹⁷ Ks. myös TSA:n johdantokappale 50 sekä Feiler et al. 2018, s. 86. Informointia tarkastellaan jaksossa 4.3.

4 Henkilötietojen käsittelyyn kohdistuvista vaatimuksista

4.1 Käsittelyä ja käsiteltäviä tietoja koskevat vaatimukset

Edellisessä luvussa on käsitelty todisteluun liittyvän käsittelyn yleistä sallittavuutta toisen tutkimuskysymyksen a-osan mukaisesti. Tuo analyysi osoitti, että sallittavuus edellyttää tapauskohtaista (erityisesti rekisteröidyn aseman) arviointia, ja varsinkin lisätakeiden soveltaminen tukee käsittelyn sallittavuutta (esim. suostumus ja pseudonymisointi tai anonyymisointi). Vaikka kategorista toteamusta ei voida antaa, *todisteluun liittyvien intressien tärkeys ja perusoikeudellinen tausta puoltavat todisteluun liittyvän käsittelyn sallittavuutta oikeutettujen etujen ja käyttötarkoitussidonnaisuuden valossa erityisesti työntekijöiden kohdalla, kunhan asianmukaiset lisätakeet toteutetaan*. Kun on arvioitu käsittelyn lähtökohtaista sallittavuutta, siirrytään arvioimaan tarkemmin todisteluun liittyvän käsittelyn laadullisia vaatimuksia. Toisen tutkimuskysymyksen b-osan mukaisesti haetaan siis vastausta siihen, miten todisteluun liittyvä käsittely on tarkemmin toteutettava, jotta se olisi TSA:n mukaista. Tältä osin tarkastellaan rekisterinpitäjän velvollisuuksia rajata käsiteltävien tietojen piiriä tietojen minimoinnin periaatteen mukaisesti sekä velvollisuutta informoida rekisteröityjä käsittelyn läpinäkyvyyden varmistamiseksi.³⁹⁸

4.2 Tietojen minimointi

4.2.1 Periaatteen luonnehdinta

TSA 5(1)(c) artiklassa säädetään tietojen minimoinnin periaatteesta. Sen mukaan *"henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään"*. TSA:n johdantokappaleen 39 mukaan *tietojen tulee rajoittua siihen, mikä on välttämätöntä käsittelyn tarkoitusten kannalta*.³⁹⁹ Minimointi ilmentää selvästi POK 8 artiklan merkitystä: henkilötietojen käsittely koskee säännöksessä turvattua henkilötietojen suojaa, joten suhteellisuusperiaatteen mukaan siinä ei voida ylittää sitä, mikä on käsittelyn päämäärän kannalta täysin välttämätöntä⁴⁰⁰. Periaatteella on kytköksiä myös muihin TSA:n säännöksiin. Mm. käyttötarkoitussidonnaisuudella ja tietojen minimoinnilla on selvä yhteys, sillä molemmat kytkeytyvät käsittelyn

³⁹⁸ Kyseessä on esitystekninen ratkaisu. Mitään TSA:n tietosuojaperiaatetta ei tulkita eristyksissä toisista, vaan periaatteet vaikuttavat toisiinsa (Kelleher & Murray 2018, s. 137). 3. luvussa mm. osoitettiin, että tasapaino- ja yhteensopivuustesteissä vaikuttavat rekisteröidyn kohtuulliset odotukset, joihin voi vaikuttaa tässä tarkasteltavalla informoinnilla. Tässä käsiteltävällä pseudonymisoinnilla on myös merkitystä testeissä.

³⁹⁹ Periaatteen asema vahvistui TSA:ssa. Direktiivin mukaan henkilötiedot eivät saaneet olla *"liian laajoja siihen tarkoitukseen, mihin ne on kerätty ja missä niitä myöhemmin käsitellään"*. TSA:n periaate on tiukempi, sillä se edellyttää tarpeellisuutta taikka välttämättömyyttä, ks. Carey 2018, s. 35 ja Jay et al. 2017b, s. 87.

⁴⁰⁰ *Digital Rights Ireland* (C-293/12 ja C-594/12), erit. kohdat 38 ja 65. Ks. myös WP 211, s. 4.

tarkoituksiin: ensimmäinen rajoittaa henkilötietojen *käsittelyn ulottuvuutta* ja jälkimmäinen *käsiteltäviä henkilötietoja* käsittelyn tarkoituksiin nähden.⁴⁰¹ Tietojen minimointia täsmentää sisäänrakennettua ja oletusarvoista tietosuojaa koskeva TSA 25 artikla, jossa tietojen minimointiin viitaten edellytetään, että rekisterinpitäjä toteuttaa asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet periaatteen täytäntöönpanoa varten käsittelyssä ja jotta oletusarvoisesti käsitellään vain kunkin käsittelyn tarkoituksen kannalta tarpeellisia henkilötietoja⁴⁰². Periaatteen edellyttämää tarpeellisuutta ilmentää myös TSA 6(1)(f) artiklan mukaisen oikeutetun edun käsittelyperusteen edellyttämä tarpeellisuus kuten edellä todettiin⁴⁰³.

Tietojen minimoinnin ydinsisältönä pidetään sitä, että *kerättävien henkilötietojen* määrä minimoidaan siihen, mikä on aiotun käsittelyn tarkoituksen toteuttamiseksi välttämätöntä⁴⁰⁴. Todistelun osalta tarkastellaan kuitenkin henkilötietojen *keräämisen jälkeistä jatkokäsittelyä*, kuten edellä on osoitettu. Tietojen minimoinnin merkitys ei pelkistyäkään tietojen keräämiseen, vaan soveltuu kaikkeen henkilötietojen käsittelyyn⁴⁰⁵. *Siten käsiteltäessä henkilötietoja todistelua varten, TSA 5(1)(c) artikla edellyttää, että tuolloin käsitellään vain sellaisia henkilötietoja, jotka ovat todistelun kannalta tarpeellisia*. Tietojen minimoinnin kannalta onkin haastavaa, että asianosaiset pyrkivät usein esittämään runsaasti todistelua – jopa "*tapauksissa, joissa asiaan poikkeuksellisesti ei liity lainkaan näyttökysymyksiä*"⁴⁰⁶. Toisaalta minimoinnin korostamisessa riskinä on, ettei hyödyllisiä todisteita hankita⁴⁰⁷.

4.2.2 Mitä on tarpeellisuus todistelun osalta?

Tarpeellisuus käsittelyn tarkoitusten kannalta merkitsee siis sitä, etteivät tietojen määrä ja laatu ylitä sitä, mikä on välttämätöntä tarkoitusten saavuttamiseksi. Lisäksi tietoja ei tule käsittelyn tarkoitukseen liittyen käsitellä suurempi joukko henkilöitä, kuin on tarpeen.⁴⁰⁸ Tarpeellisuus edellyttää sekä toissijaisuuden että suhteellisuuden arviointia. Toissijaisuuden osalta on arvioitava, voisiko käsittelyn tarkoitus olla saavutettavissa vähemmän henkilötietojen suojaan puuttuvalla tavalla. Tähän liittyen TSA:n johdantokappaleen 39 mukaan henkilötietoja tulee käsitellä "*vain, jos käsittelyn tarkoitusta ei voida kohtuullisesti toteuttaa muilla keinoin*". Vaikka tarkoituksen toteuttaminen edellyttäisi henkilötietojen käsittelyä,

---

⁴⁰¹ Jasmontaite et al. 2018, s. 186.

⁴⁰² Kelleher & Murray 2018, s. 142 ja Voigt & von dem Bussche 2017, s. 91.

⁴⁰³ WP 217, s. 29.

⁴⁰⁴ Handbook on European data protection law 2018, s. 125 ja Voigt & von dem Bussche 2017, s. 90.

⁴⁰⁵ Carey 2018, s. 36.

⁴⁰⁶ Laatuhanke 2008, s. 10. Ks. myös WP 158, s. 10.

⁴⁰⁷ Riekkinen 2019, s. 149.

⁴⁰⁸ Carey 2018, s. 36.

henkilötietojen määrä tulee lisäksi olla suhteellisuusperiaatteen mukaan oikeassa suhteessa tarkoitukseen.⁴⁰⁹ Todistelun osalta on siis arvioitava, onko tarpeellista käsitellä henkilötietoja lainkaan sekä kuinka paljon ja kuinka tunnistettavia tietoja on tarpeen käsitellä. On syytä tarkentaa tarpeellisuuden arviointia ja tarpeellisuuden sisältöä todistelun kohdalla.

Miten on arvioitava tarpeellisuutta, kun kyse on todistelusta? Oikeudenkäynnin ja todistelun luonteen vuoksi tarpeellisuutta voi olla vaikea todeta yksiselitteisesti. Näyttönä olevien tietojen ja aineistojen välttämättömyys riippuu olennaisesti riidan kohteena olevista tapahtumista sekä riidan käsittelyvaiheesta, sillä oikeudenkäynnin kohde ja relevantti näyttö täsmentyvät prosessin edetessä. Vasta kun prosessi on päättynyt, voidaan kiistattomasti todeta, mitkä tiedot ovat olleet ratkaisevia. Vertailua voi saada OK 17:8:n mukaisesta tuomioistuinten velvollisuudesta evätä *asianosaisten tarpeeton näyttö*. Lappalaisen ja Raution mukaan tuota säännöstä tulee soveltaa varovasti, sillä erityisesti prosessin alkuvaiheessa voi olla *"vaikea ratkaista, onko jollakin todisteella lopulta merkitystä asiassa vai ei"*⁴¹⁰.

Tästä seuraa kaksi tärkeää piirrettä tarpeellisuuden arvioinnille todisteluun liittyvässä käsittelyssä. Ensinnäkin arvioinnissa korostuu tarve *monivaiheiselle arvioinnille*. Kuten WP29 on *discovery*-menettelyn osalta katsonut, rekisterinpitäjän tulee alkuvaiheessa tarkastella laajemmin, mikä kaikki tieto voi olla asiassa merkityksellistä sekä mikä tieto on ylipäänsä henkilötietoa. Valmisteltaessa ja luovutettaessa näyttöä olisi kunkin ajankohdan mukaan uudelleenarvioitava, missä määrin henkilötietoja on tarpeellista käsitellä (erityisesti luovuttaa) näyttönä.⁴¹¹ Toiseksi tarpeellisuuden arvioinnissa on pidettävä lähtökohtana asianosaisena olevan *rekisterinpitäjän asettamia todistelun tavoitteita ja päämääriä*. Tarpeellisuutta on siten arvioitava sen kannalta, mitä rekisterinpitäjä haluaa todistelussa ko. tiedoilla näyttää. Tässä voinee tukeutua niihin *todistusteeemoihin*, joita todisteille on nimetty, ja arvioida tukevatko käsiteltävät henkilötiedot niiden sisältämiä väitteitä. Olisi sen sijaan kohtuutonta tukeutua siihen, mitä todistelua voidaan jälkikäteen (tuomion perusteella) pitää relevanttina arvioitaessa, olivatko henkilötiedot tarpeellisia. Kuitenkin em. monivaiheisessa arvioinnissa tulisi useissa vaiheissa arvioida tarvetta rajata käsiteltäviä henkilötietoja edelleen sen perusteella, miten riita ja vaatimukset ovat täsmentyneet.

---

⁴⁰⁹ Zuiderveen Borgesius 2015, s. 168.

⁴¹⁰ Lappalainen & Rautio 2017, s. 622. Yleisesti OK:n ja TSA:n käsitteitä voidaan vertailla vain rajatusti, sillä säädöksillä on eri tavoitteet (prosessiekonomia ja toisaalta henkilötietojen suoja). Myös WP29 suhtautuu kriittisesti muiden oikeudenalojen käsitteiden suoraan hyödyntämiseen, ks. WP 169, s. 9.

⁴¹¹ WP 158, s. 10-11.

Mitä tarpeellisuus todistelun kannalta merkitsee? Kysymystä on arvioitava kussakin tapauksessa mm. valittujen todistusteemojen perusteella. WP29 on ns. *whistleblowing*-järjestelmien osalta todennut, että käsiteltävät henkilötiedot on rajattava siihen, mikä on ehdottomasti ja objektiivisesti tarpeen asian selvittämiseksi⁴¹². Johtoa saanee myös siitä, mitä pidetään *tarpeellisena oikeusvaateen esittämiseksi* oikeusvaadepoikkeuksia sovellettaessa⁴¹³. Todistelulla on em. tavalla yhteys näihin poikkeuksiin. EDPB on henkilötietojen kansainvälisten siirtojen osalta todennut, että poikkeuksen "*tarpeellisuustesti edellyttää tiivistä ja merkittävää yhteyttä kyseessä olevien tietojen ja erityisen oikeudellisen kannan laatimisen, esittämisen tai puolustamisen välillä*". Tarpeellisuuden vastaista olisi puolestaan siirtää kaikki mahdollisesti merkitykselliset henkilötiedot, vaikka tämä voikin olla yksinkertainen ja houkuttelevin menettely.⁴¹⁴ Niin ikään WP29:n mukaan olisi tarpeellisuusvaatimuksen vastaista siirtää mm. kaikki työntekijärekisterit sen perusteella, että on mahdollisuus, että tulevaisuudessa käynnistyy yksittäisiä työntekijöitä koskeva oikeudenkäynti⁴¹⁵. Havainnollisuuden vuoksi voidaan viitata jälleen työn alussa esitettyyn viivästysasiaan, jossa vahingon määrän näyttämiseksi voi olla kiistatta tarpeellista käsitellä työntekijöiden ylityöpalkkatietoja. Tarpeellisuus voi kuitenkin edellyttää mm. työntekijöiden nimien salaamista aineistosta.

4.2.3 Velvollisuus suodattaa käsiteltäviä tietoja

Tarpeellisuus siis edellyttää tietojen määrällistä ja laadullista rajoittamista taikka "*suodattamista*" siihen, mikä on tarpeellista. WP29:n ja EDPB:n lausuntojen valossa todistelussa käsiteltävien tietojen rajoittaminen on perusteltua suorittaa ns. kerroksittaisella taikka monivaiheisella lähestymistavalla⁴¹⁶. Rekisterinpitäjä voisi seuraavien kohtien mukaisesti vaihteittain arvioida:

- (i) Mitkä ovat ylipäänsä merkityksellisiä tietoja riidan kannalta
- (ii) Missä määrin nämä tiedot sisältävät henkilötietoja
- (iii) Missä määrin henkilötietojen käsittely on tarpeen (ml. anonymisoinnin tai pseudonymisoinnin mahdollisuus)
- (iv) Henkilötietojen käsittelyn tarpeen uudelleenarviointi prosessin edetessä (esim. kun tietoja olisi luovutettava tuomioistuimelle).

On selvää, että ensimmäisissä vaiheissa rekisterinpitäjän organisaation sisällä sekä mahdollisesti asiamiehen kanssa olisi tarpeellista käsitellä lähtökohtaisesti kaikkea saatavilla olevaa

⁴¹² WP 117, s. 12.

⁴¹³ Poikkeussäännöksiä sovellettaessa tarpeellisuutta tulkitaan tosin korostuneen tiukasti (EDPB 2/2018, s. 4).

⁴¹⁴ EDPB 2/2018, s. 12. Pelkkä "*hyödyllisyys*" kanteen kannalta ei ole riittävää, ks. Patzak et al. 2011, s. 133.

⁴¹⁵ WP 114, s. 15, joka koski kansainvälisiä siirtoja koskevia henkilötietodirektiivin säännöksiä.

⁴¹⁶ EDPB 2/2018, s. 12 ja WP 158, s. 10-11.

tietoa asian ja mahdollisen näytön kartoittamiseksi sekä luonnollisten henkilöiden tunnistettavuuden arvioimiseksi (vaiheet i ja ii). Jotta voitaisiin puhua oikeudenkäynnin todistelun liittyvästä tarpeellisuudesta, tulisi riidan olla jo jossain määrin realisoitumassa⁴¹⁷. Käsittely voi kuitenkin käynnistyä jo ennen riidan varsinaista vireilletuloa, sillä todistelun etukäteiskartoitus käynnistyy jo haastehakemusta ja siihen vastausta laadittaessa⁴¹⁸. Nyyssölä onkin oikeusvaadepoikkeuksen osalta todennut, että se koskee jo haastehakemuksen kirjoittamista ja vastineen antamista edeltävää aikaa, sillä säännöksellä "*ei olisi suurta käytännön merkitystä, jos se antaisi luvan tietojen keräämiseen vasta, kun ollaan jo näin pitkällä*"⁴¹⁹.

Kun merkitykselliset tiedot on kartoitettu ja henkilötiedot on tunnistettu, olisi todistelua (esim. ylityöpalkkaselvitystä) laadittaessa arvioitava, missä määrin henkilötietojen käsittely on tarpeen todistelulle, ja rajattava käsiteltävät tiedot tämän mukaan (vaihe iii). WP29 on *discovery*-menettelyn osalta todennut, että tämä "*suodattaminen*" olisi toistettava useissa vaiheissa (vaihe iv). Erityisesti ennen aineistojen luovutusta olisi varmistettava, ettei luovuteta tarpeettomia henkilötietoja tai ainakin että tiedot on anonymisoitu tai pseudonymisoitu todisteissa. Tarpeellisuuden uudelleenarviointi voi olla perusteltua, jos riita on täsmentynyt siten, että voidaan jälleen arvioida, mitkä henkilötiedot ovat todistelulle tarpeellisia ja onko todistelun kannalta riittävää luovuttaa pseudonymisoituja tai anonymisoituja tietoja.⁴²⁰

4.2.4 Anonymisoinnin ja pseudonymisoinnin mahdollisuus todistelussa

Tietojen minimointi edellyttää, että jos todistelun tarkoitusten kannalta ei ole tarpeellista, että todisteet sisältävät henkilötietoja, aineisto tulisi anonymisoida eli henkilötiedoilta tulisi poistaa niiden tunnistettavuus siten, ettei rekisteröidyn tunnistaminen ole enää mahdollista⁴²¹. WP29 on *discovery*-menettelyn osalta katsonut, että käsittelyn tarkoitusten kannalta on yleensä riittävää, että luovutettavien aineistojen sisältämät henkilötiedot on anonymisoitu tai ainakin pseudonymisoitu siten, että mm. aineistossa olevat henkilöiden nimet on korvattu muilla tunnisteilla⁴²². Kuten edellä todettiin, anonymisointi on hyvä keino pienentää tietosuojaan liittyviä riskejä, sillä TSA ei sovellu anonymisointuihin tietoihin. Anonymisoinnin vaatimus on todistelun kohdalla kuitenkin monista syistä hankala ja epärealistinen.

---

⁴¹⁷ Vrt. oikeusvaadepoikkeuksen osalta EDPB 2/2018, s. 12: poikkeuksella ei voi oikeuttaa henkilötietojen siirtoa vain sen mahdollisuuden perusteella, että oikeudenkäyntejä saatetaan käynnistää tulevaisuudessa.

⁴¹⁸ Lappalainen & Hupli 2017, s. 979-984 ja 990-991.

⁴¹⁹ Nyyssölä 2009, s. 80, joka koski arkaluonteisten henkilötietojen käsittelykiellon oikeusvaadepoikkeusta.

⁴²⁰ WP 158, s. 10-11.

⁴²¹ TSA:n johdantokappale 26.

⁴²² WP 158, s. 10 ja 11.

Tehokasta anonymisointia pidetään ensinnäkin haastavana. Laajaan esittelyyn ei ole tässä mahdollisuutta. NykYTEknologia mahdollistaa hyvinkin tunnistamattomilta vaikuttavien tietojen ns. uudelleentunnistamisen⁴²³. Erityisesti peitenimillä korvattuja tietoja ei voi WP29:n mukaan pitää anonymisoituina, vaan yhdistämällä tietojoukkoja tietojen kohde on usein tunnistettavissa. Siten mm. peitenimillä korvatut palkkatiedot ovat työnantajan hallussa selvästi henkilötietoja, mutta myös sillä, jolle tiedot luovutetaan, voi olla mahdollisuus uudelleentunnistamiseen.⁴²⁴ Tiedot jäävät pseudonymisoinnin tasolle⁴²⁵. Ylityöpalkkojen kohdalla anonymisoituina voisi pitää lähinnä *aggregoitujen tietojen* tuottamista henkilöstölle maksetuista palkoista (dokumentti, johon kirjataan yhteenlaskettuja ylityöpalkkoja viivästyksen vuoksi)⁴²⁶. Tällaisia tietoja sisältävällä dokumentilla ei kuitenkaan liene todistusarvoa.

Toiseksi anonymisoitujen tai pseudonymisoitujen tietojen käsittely ei ole kiistatta riittävää todistelun kannalta. Silloin, kun tietojen muokkaamattomuus ja rekisteröidyn identiteetti ovat käsittelyn tarkoituksena olevalle päätöksenteolle tarpeellisia, anonymisoinnin ja pseudonymisoinnin sijaan on käytettävä vähäisempiä suojatoimia⁴²⁷. Kun rekisteröity on riitaan nähden ulkopuolinen, rekisteröidyn identiteetti ei liene usein todistelun kannalta tärkeää. On kuitenkin arvioitava, mikä merkitys todisteen *näyttöarvolle* on sillä, että sen sisältö on anonymisoitu tai pseudonymisoitu. Tuomioistuimen todistusharkinnassa muokkaamattomana palkkahallinnosta annettu palkkaselvitys, jossa ylityöpalkat on esitetty työntekijäkohtaisesti nimien kanssa, lienee vakuuttavampi todiste kuin sellainen, jossa nimet on korvattu mm. numeroilla ("*työntekijä 1*" jne.), tai sellainen, jossa palkkatiedot on aggregoimalla anonymisoitu. Näyttöarvon perustana on asiakirjan aitous, johon kuuluu mm. se, ettei asiakirjan sisältöä ole muutettu⁴²⁸. Lienee kuitenkin katsottava, ettei mm. palkkatietojen pseudonymisointi (esim. nimien peittäminen tai korvaaminen numeroilla) vaikuta ratkaisevasti todisteen arvoon, kun taas tietojen anonymisointia voi olla vaikea toteuttaa näyttöarvoa vaarantamatta⁴²⁹. WP29 piti *discovery*-menettelyn osalta lähtökohtana pseudonymisointia⁴³⁰. Tietojen minimoinnin mukaisena on siis pidettävä sitä, että palkkatiedot ja muiden riitaan

---

⁴²³ Von Grafenstein 2018, s. 519.

⁴²⁴ Samansuuntaisesti WP 216, s. 11 ja 20-22.

⁴²⁵ Elliot et al. 2018, s. 5.

⁴²⁶ Aggregoinnista anonymisointina, ks. Zuiderveen Borgesius et al. 2015, s. 2118.

⁴²⁷ Voigt & von dem Bussche 2017, s. 106-107.

⁴²⁸ Lappalainen & Rautio 2017, s. 638. Ks. vastaavasti henkilötietojen oikaisemisen osalta WP 158, s. 12: "*this right could give rise to a conflict with the requirements of the litigation process to retain data as at a particular date in time and any changes - - would have the effect of altering the evidence in the litigation*".

⁴²⁹ Mm. salassa pidettävien tietojen osalta OK 17:38.2:ssa säädetään mahdollisuudesta esittää asiakirjasta ote, jossa ei ole salassa pidettäviä tietoja, tai peittää ko. tiedot, ks. tarkemmin HE 46/2014, s. 101.

⁴³⁰ WP 158, s. 11 ja Paisley 2018, s. 903.

liittyvien todisteiden (mm. viestintä, muistiot ja sopimukset) sisältämät henkilötiedot esitetään pseudonymisoituina esim. korvaamalla nimet muilla tunnisteilla tai peittämällä ne⁴³¹.

Lopuksi on kuitenkin kiinnitettävä huomiota anonymisoinnin tai pseudonymisoinnin taakkaan ja kustannuksiin. TSA:n 39 johdantokappaleenkin mukaan henkilötietoja voidaan käsitellä vain, jos tarkoitusta ei voida "*kohtuullisesti*" toteuttaa muutoin. Laajan aineiston läpikäynti henkilötietojen relevanssin arvioimiseksi ja pseudonymisoinniseksi on toki teknologisesti mahdollista, mutta voi edellyttää asianosaiselta huomattavia ponnisteluja ja kustannuksia, jolloin oikeudenkäyntiin liittyvät intressit voivat kärsiä⁴³². Lisäksi olisi arvioitava, mikä taho suorittaa käsiteltävien henkilötietojen tarpeellisuuden ja rajoittamisen arvioinnin⁴³³. Asianosaisen asiamies lienee tässä perusteltu taho⁴³⁴. Sen vuoksi todisteiden luovuttaminen muokkaamattomana ainakin asiamiehelle on katsottava sallituksi ottaen lisäksi huomioon asiamiesten salassapitovelvoitteet. Paisley pitää epätodennäköisenä, että asianosaiset kykenisivät pseudonymisoimaan kaikkea näyttöään. Hän pitääkin oikeasuhtaisempana edellyttää asianosaisia käsittelemään alun alkaen vain riidan kannalta relevantteja tietoja (mikä on joka tapauksessa perusteltua), poistamaan aineistossa mahdollisesti olevat arkaluonteisen tyyppiset tiedot sekä soveltamaan muita suoja-toimia, kuten informointi.⁴³⁵

4.2.5 Yhteenveto

Asianosaisen tulee tietojen minimoinnin noudattamiseksi arvioida henkilötietojen olemassaoloa ja relevanssia todistelussa em. vaiheiden mukaan. Todetessaan, ettei henkilöiden tunnistettavuus ole todistelun tarkoituksille tarpeellista, rekisterinpitäjän tulisi pseudonymisoida todisteet (mm. peittää tai korvata rekisteröityjen nimet). Ei ole välttämättä realistista tai oikeasuhtaista edellyttää tällaista "*suodattamista*" kaiken näytön osalta. Riittävänä lienee pidettävä sellaisten todisteiden kattavaa pseudonymisointia, joissa henkilötiedot ovat keskeisessä roolissa, sekä arkaluonteisempien tietojen pseudonymisointia⁴³⁶. Siten erityisesti palkkaselvityksen pseudonymisointia on pidettävä lähtökohtana, ellei rekisteröityjen identiteetti ole relevantti. Sopimusten, viestinnän ja muiden aineistojen osalta, joissa lähinnä

---

⁴³¹ Ks. WP 216, s. 9: *henkilötietojen peittäminen* ei ole anonymisointia vaan pseudonymisointia, kun rekisterinpitäjä luovuttaa peitettyjä aineistoja, muttei poista sillä olevia alkuperäisiä käsittelemättömiä tietoja. Tästä olisi kyse myös todistelun osalta, sillä asianosaiselle jää alkuperäiset palkkatiedot ja muut aineistot.

⁴³² Paisley 2018, s. 903. Vertailuksi ks. SeCo 2019, jonka mukaan oikeusministeriön testitutkimuksen mukaan yhden KKO:n tapauksen anonymisointiin kuluu lähes puoli tuntia.

⁴³³ WP 158, s. 11.

⁴³⁴ Todisteiden relevanssin arvioinnin osalta Leppänen 1998, s. 228: "*Asiamiehen tulee käydä läpi asiakirjat ja esineet - -. Mahdollisen näytön läpikäyminen on välttämätöntä, jotta asiamies pystyisi arvioimaan, ovatko todisteet merkityksellisiä jutussa ja onko päämiehen edun mukaista esittää todisteet pääkäsittelyssä*".

⁴³⁵ Paisley 2018, s. 904.

⁴³⁶ Tässä lähdetään siitä, ettei erityisiä henkilötietoryhmiä tulisi käsitellä lainkaan, ks. edellä jakso 3.2.1.

"sattuu olemaan" esim. nimiä, voi olla puolestaan kohtuutonta vaatia kattavaa pseudonymisointia tilanteissa, joissa aineistoa on paljon. Tällöin henkilötietojen suojaa tulisi turvata asianmukaisilla oikeutetun edun ja yhteensopivuuden arvioinneilla sekä informoinnilla.

4.3 Läpinäkyvyys

4.3.1 Periaatteen sisältö tutkimusasetelmassa

TSA:ssa säädetään ensi kertaa nimenomaisesti läpinäkyvyydestä. TSA 5(1)(a) artiklan mukaan henkilötietoja on käsiteltävä lainmukaisesti, asianmukaisesti ja *rekisteröidyn kannalta läpinäkyvästi*. Henkilötietodirektiivin 6(1)(a) artiklassa edellytettiin vain asianmukaisuutta ja laillisuutta, joskin läpinäkyvyys kuuluu sekä direktiivissä että POK 8 artiklassa asetettuun asianmukaisuuden vaatimukseen⁴³⁷. TSA:n johdantokappaleen 39 mukaan läpinäkyvää on oltava mm. se, miten henkilötietoja kerätään ja käytetään ja miten niihin tutustutaan tai niitä muuten käsitellään. Läpinäkyvyys on TSA:n kantavia periaatteita, joka näkyy useissa artikloissa⁴³⁸. Keskeisenä elementtinä pidetään *rekisteröidyn informointia*, josta säädetään TSA 12-14 artikloissa⁴³⁹. Nämä säännökset nostetaan tässä tarkasteluun. WP29 on antanut suuntaviivat läpinäkyvyydestä (WP 260), joita käytetään säännösten tulkinta-apuna.

TSA 12(1) artiklan mukaan "*rekisterinpitäjän on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet toimittaakseen rekisteröidylle 13 ja 14 artiklan mukaiset tiedot*". Tiedot on annettava "*tii- viisti esitetyssä, läpinäkyvässä, helposti ymmärrettävässä ja saatavilla olevassa muodossa selkeällä ja yksinkertaisella kielellä*" ja informoinnin on oltava maksutonta. 13 artiklassa säädetään tiedoista, jotka on toimitettava, kun tietoja kerätään rekisteröidyltä, kun taas 14 artikla koskee toimitettavia tietoja, kun tiedot saadaan muulta kuin rekisteröidyltä⁴⁴⁰. Todisteluun liittyvän käsittelyn osalta ei ole tarpeen tarkastella kattavasti 13 ja 14 artiklan 1 ja 2 kohtien mukaista *informointia silloin, kun tietoja saadaan*. Tässä tutkielmassa lähdetään siitä, että todistelussa on kyse *rekisterinpitäjällä jo olevien henkilötietojen myöhemmästä käsittelystä uusiin tarkoituksiin*. Tässä oletetaan, että rekisteröityjä on informoitu asianmukaisesti esim. tietosuojaselosteella kerätessä henkilötietoja asiakas- tai palvelussuhteessa. Informointi soveltuu kuitenkin koko käsittelyn elinkaaren ajan, ja TSA 13(3) ja 14(4) artik-

---

⁴³⁷ WP 132, s. 5 ja WP 260, s. 5. Läpinäkyvyys on myös edellytys osoitusvelvollisuudelle, ks. WP 173, s. 14.

⁴³⁸ WP 260, s. 6.

⁴³⁹ Carey & Dehon 2018, s. 44.

⁴⁴⁰ Tämän tutkielman asetelmassa tietoja on voitu kerätä alun perin joko rekisteröidyltä tai joltain muulta, joten sovelletaan joko 13 tai 14 artiklaa. YksTL 4 §:n vuoksi työntekijöiden osalta sovelletaan yleensä 13 artiklaa, sillä YksTL 4 §:n nojalla työntekijän henkilötiedot on kerättävä ensi sijassa työntekijältä itseltään.

loiden mukaan rekisterinpitäjän on informoitava rekisteröityä, jos se aikoo käsitellä henkilötietoja edelleen uuteen tarkoitukseen⁴⁴¹.

4.3.2 *Läpinäkyvyyden vaatimus asianosaisen intressien kannalta*

Informointivelvollisuuden tarkastelussa on huomattava, että käsittelyn läpinäkyvyyttä voidaan pitää haastavana oikeudenkäynnin asianosaisen näkökulmasta. Tieto vireillä olevasta oikeudenkäynnistä on monesti asianosaisena olevan yrityksen kannalta *negatiivista julkisuutta*, josta ei haluta tiedottaa organisaation ulkopuolelle. Tähän on kiinnitetty huomiota mm. pörssiyhtiöiden osalta, joiden on arvopaperimarkkinalain (746/2012) nojalla tiedotettava vireillä olevista oikeudenkäynneistä silloin, kun ne vaikuttavat yhtiön osakkeen arvoon.⁴⁴² Erityisesti kun informoitavien rekisteröityjen lukumäärä on suuri, voidaan olettaa vastaavasti, että oikeudenkäynnin asianosaisena olevalla rekisterinpitäjällä on intressi olla toimittamatta laajasti tietoa riidasta erityisesti prosessin alkuvaiheessa. Niin ikään voidaan pitää ongelmallisena, että informointivelvollisuus edellyttää rekisteröityjen informoimista *ennen kuin jatkokäsittely aloitetaan*⁴⁴³. Tämä voisi viivästyttää todistelun valmistelemista ja haitata asianosaisen oikeudenkäyntiin liittyviä intressejä. WP29 totesikin *discovery*-menettelyn osalta, että on epätodennäköistä, että asianosaiset informoivat oikeudenkäyntiin nähden ulkopuolisia rekisteröityjä oikeudenkäyntiin liittyvästä henkilötietojen käsittelystä⁴⁴⁴.

Rekisteröidyn oikeus saada tietoa käsittelystä ei kuitenkaan ole riippuvainen rekisterinpitäjän käytännön haasteista toimittaa tietoa. Kelleherin ja Murrayn sanoin, "*subjects cannot be deprived of their rights simply because the operation of those rights may have consequences for data controllers that are inconvenient*"⁴⁴⁵. EUT korosti ratkaisussaan *Bara*, että vaikka henkilötietojen luovutus ja muu jatkokäsittely sinänsä perustuikin lakiin, ei tämä poistanut henkilötietodirektiivin mukaista vaatimusta informoida rekisteröityjä jatkokäsittelystä⁴⁴⁶. On siten tarkasteltava, minkälainen velvollisuus asianosaisena olevalla rekisterinpitäjällä on informoida rekisteröityjä (esim. asiakkaita ja työntekijöitä) henkilötietojen käsittelystä todistelua varten, ja erityisesti, milloin informoinnin on tapahduttava⁴⁴⁷.

---

⁴⁴¹ WP 260, s. 16.

⁴⁴² Ks. tarkemmin Autio 2014, s. 176-177.

⁴⁴³ WP 260, s. 18.

⁴⁴⁴ WP 158, s. 7.

⁴⁴⁵ Ks. Kelleher & Murray 2018, s. 195.

⁴⁴⁶ EUT:n tuomio asiassa *Bara* (C-201/14), kohta 46.

⁴⁴⁷ Tässä ei tarkastella tarkemmin tietojen toimittamisen muotoa ja tietojen selkeäkielisyyttä koskevia vaatimuksia. Rekisterinpitäjän tulee tältä osin noudattaa käsittelyn muutoksia koskevassa viestinnässään samoja periaatteita kuin alkuperäisissä tietosuojaselosteissaan, ks. WP 260, s. 17.

4.3.3 Velvollisuus ilmoittaa rekisteröidylle käsittelystä todistelua varten

Rekisterinpitäjällä olevien henkilötietojen käsittely todisteluun merkitsee *käsittelyn muu-
tosta* suhteessa siihen, miten tietoja on käsitelty alun perin mm. asiakas- tai palvelussuh-
teessa. TSA 13(3) ja 14(4) artikloissa säädetään nimenomaisesti, että jos rekisterinpitäjä ai-
koo käsitellä henkilötietoja muuhun tarkoitukseen kuin siihen, jota varten ne on kerätty, re-
kisterinpitäjän on toimitettava rekisteröidylle ennen tuota jatkokäsittelyä tiedot tästä muusta
tarkoituksesta sekä muut tarvittavat tiedot (mm. tietojen säilytysaika, rekisteröidyn oikeudet
sekä tietoja automaattisesta päätöksenteosta). Lisäksi WP29 katsoo, että rekisteröityjä on
informoitava muutoksista niihin tietoihin, joita rekisteröidylle on annettu TSA 13 ja 14 ar-
tikloiden nojalla tietoja kerättäessä. Kun tietoja kerätään (esim. palvelus- tai asiakassuhteen
alussa), rekisterinpitäjän on annettava rekisteröidylle mm. tiedot rekisterinpitäjän identitee-
tistä, käsittelyn tarkoituksista ja oikeusperusteesta, mahdollisesti käsittelyn perusteena ole-
vista oikeutetuista eduista ja henkilötietojen vastaanottajista. Yleensä tiedot annetaan kirjal-
lisessa tai sähköisessä tietosuojaselosteessa⁴⁴⁸. WP29:n mukaan rekisteröidylle on ilmoitet-
tava, jos näihin alkuperäisen tietosuojaselosteen tietoihin tulee sisällöllisiä tai olennaisia
muutoksia. Tällaisia muutoksia ovat WP29:n mukaan mm. käsittelytarkoituksen, rekisterin-
pitäjän identiteetin sekä rekisteröityjen oikeuksien käyttöä koskeva muutos.⁴⁴⁹

Edellä sanotun perusteella on selvää, että henkilötietojen käsittely todistelussa aktualisoi vel-
vollisuuden informoida rekisteröityjä, joiden henkilötietoja todistelussa käsitellään. Ensini-
näkin käsittelytarkoitukset muuttuvat TSA 13(3) ja 14(4) artikloissa tarkoitetulla tavalla⁴⁵⁰.
Lisäksi kuten edellä osoitettiin, todistelua on luontevaa pitää käsittelyperusteiden näkökul-
masta *oikeutettuna etuna*, joka on TSA 13 ja 14 artikloiden mukaan kuvattava tietosu-
jaselosteessa. Rekisteröidylle tulisi siten toimittaa uutta oikeutettua etua eli todistelua kos-
keva kuvaus. Lisäksi todistelun kartoittaminen ja laatiminen pitää sisällään henkilötietojen
luovutuksia (mm. asiamiehille ja tuomioistuimelle), minkä vuoksi alun perin tietosuojaselos-
teessa ilmoitetut *tietojen vastaanottajat* voi olla tarpeen päivittää.

Informoinnin ajankohta. On tärkeä selvittää, milloin informoinnin on tapahduttava. Muut-
tuneiden käsittelyn tarkoitusten osalta TSA 13(3) ja 14(4) artikloissa säädetään nimenomai-
sesti, että uudesta tarkoituksesta on ilmoitettava rekisteröidylle *ennen jatkokäsittelyä kysei-
seen tarkoitukseen*. WP29:n mukaan myös muiden muutosten osalta tiedot tulee toimittaa

⁴⁴⁸ Carey & Dehon 2018, s. 44.

⁴⁴⁹ WP 260, s. 16-17.

⁴⁵⁰ Jaksossa 3.4.1 on osoitettu, että todistelua on yleensä pidettävä uutena käsittelytarkoituksena.

"rekisteröidylle hyvissä ajoin ennen muutoksen voimaantuloa"⁴⁵¹. Todistelun luonteen vuoksi voi olla vaikea tunnistaa sopivaa ajankohtaa informoinnille. Siinä vaiheessa, kun riita on realisoitunut ja hankitaan todistelua, informoinnin olisi jo pitänyt tapahtua. Vaikuttaa myös epätodennäköiseltä, että rekisterinpitäjä kykenisi informoimaan rekisteröityjä "hyvissä ajoin" ennen todistelun valmistelua ottaen huomioon, että todisteiden kerääminen saattaa käynnistyä jo, kun riita on vasta syntymässä⁴⁵². Näin aikaisessa vaiheessa todistelun kartoittamista tuskin edes tiedetään, ketä rekisteröityjä olisi informoitava.

WP29:n *discovery*-menettelyn osalta omaksuma menettelytapa vastannee näihin haasteisiin: *"In the context of pre-trial discovery [transparency] would require advance, general notice of the possibility of personal data being processed for litigation. Where the personal data is actually processed for litigation purposes, notice should be given of the identity of any recipients, the purposes of the processing, the categories of data concerned and the existence of their rights"*.⁴⁵³ Tämän mukaan sovellettaisiin kaksivaiheista informointia. Ensimmäisen vaiheen yleisempi informointi voitaisiin suorittaa jo paljon ennen riitaa mm. liittämällä yleiseen tietosuojaselosteeseen maininnat siitä, että henkilötietoja voidaan käsitellä osana rekisterinpitäjän riidanratkaisumenettelyä⁴⁵⁴. Myöhemmässä vaiheessa olisi toimitettava tarkempia tietoja tosiasiallisesta todisteluun liittyvästä käsittelystä, kun tietoja käsitellään.

Informoinnin kohde. Rekisterinpitäjän on informoitava niitä rekisteröityjä, joiden henkilötietoja käsitellään todistelussa. Ensimmäinen, yleisempi informointi kohdistuisi käytännössä kaikkiiin rekisteröityihin. Konkreettisempi, toinen informointi kohdistuisi rekisteröityihin, joiden henkilötietoja todistelussa tosiasiallisesti käsitellään ja luovutetaan. Euroopan tietosuojavalvottu on ns. *whistleblowing*-järjestelmien osalta todennut, että informointivelvollisuus on voimassa myös suhteessa sellaisiin henkilöihin, joihin ainoastaan viitataan ilmianto-oon liittyvässä aineistossa⁴⁵⁵. Vastaavasti todistelun osalta tiedot olisi toimitettava kaikille niille rekisteröidylle (esim. asiakkaille tai työntekijöille), joiden henkilötietoja todisteisiin

---

⁴⁵¹ WP 260, s. 17.

⁴⁵² Nyblin 2012, s. 165.

⁴⁵³ WP 158, s. 11.

⁴⁵⁴ Mm. Microsoftin ja Fujitsun tietosuojaselosteissa on menetelty näin, ks. *Microsoft Global Data Protection Notice for Employees, External Staff and Candidates* ja *Fujitsu privacy policy : Fujitsu UK*. Selosteen muotoilussa on tosin huomattava, että WP29 on suhtautunut kriittisesti passiivimuotojen käyttöön informoinnissa ("voidaan käsitellä") niiden epätarkkuuden vuoksi, ks. WP 260, s. 9-10.

⁴⁵⁵ EDPS 2016, s. 7. Ko. ohjeistus koskee EU:n toimielimien ja elimien suorittamaa henkilötietojen käsittelyä koskenutta asetusta 45/2001, jossa säädettiin vastaavasti rekisteröityjen informoinnista (11 ja 12 artiklat). EU:n yleistä sekä unionin toimielimiä ja elimiä koskevaa tietosuojasääntelyä tulkitaan yhteneväisesti, ks. asetuksen 45/2001 korvanneen asetuksen 2018/1725 johdantokappale 5.

sisältyy. Riitaan liittyvän negatiivisen julkisuuden vuoksi on vaikea kuvitella, että rekisterinpitäjä olisi halukas toimittamaan tietoja käynnistyvästä riidasta organisaationsa ulkopuolelle. Informoinnin ongelmallisuus voi siten johtaa erityisesti asiakkaiden kohdalla joko siihen, ettei asiakkaiden henkilötietoja käsitellä todistelussa tai että informointia ei suoriteta asianmukaisesti. Työntekijöiden kohdalla informointi ei osoittautune yhtä haastavaksi. Tietty työntekijät ovat ensinnäkin muutenkin tietoisia riidasta ja sen kohteesta. Muidenkin työntekijöiden osalta kyse on joka tapauksessa rekisterinpitäjän organisaation sisällä toimivista henkilöistä, joita voivat koskea erinäiset palvelussuhteeseen liittyvät velvoitteet, jotka rajoittavat työnantajaa koskevien tietojen ilmaisemisen organisaation ulkopuolelle.

Toimitettavat tiedot. Edellä lainattua WP29:n toteamusta seuraten rekisteröidyille olisi toimitettava erityisesti tiedot henkilötietojen käsittelyn uudesta tarkoituksesta (todistelun laatiminen), henkilötietojen vastaanottajien identiteetistä (mm. asiamies ja tuomioistuin) sekä rekisteröidyn oikeuksista. Kun käsittelyssä tapahtuu muutoksia, rekisteröidylle olisi erityisesti annettava tosiasiallinen mahdollisuus arvioida muutosten vaikutuksia häneen. Tämän vuoksi on perusteltua saattaa samassa yhteydessä relevanttien rekisteröityjen saataville todistelua koskeva TSA 6(1)(f) artiklan mukainen tasapainotesti sekä 6(4) artiklan mukainen yhteensopivuustesti, joita on käsitelty edellä⁴⁵⁶. Asian luonteen vuoksi rekisterinpitäjä haluaisi oletettavasti ilmaista riidan yksityiskohdista mahdollisimman vähän informoinnissaan. EDPS on todennut, ettei informointivelvollisuus ole "*kaikki tai ei mitään*" -tyyppistä⁴⁵⁷. Siten, vaikka rekisterinpitäjän tulee informoida rekisteröityjä henkilötietojen käsittelystä oikeudenkäyntiä varten, ei tämä tarkoita, että relevanteille rekisteröidyille olisi kerrottava oikeudenkäynnin yksityiskohdista. Todisteluun liittyvä käsittely voitaneen kuvailla sikäli yleisin termein, että läpinäkyvyys ja intressi olla tiedottamatta vireillä olevasta riidasta voidaan tasapainottaa.⁴⁵⁸ WP29:n mukaan mm. tieto henkilötietojen vastaanottajista voi olla mahdollista antaa antamalla tieto vastaanottajien ryhmistä.⁴⁵⁹

4.3.4 Yhteys rekisteröityjen oikeuksiin

EUT korosti asiassa *Bara*, että vaatimus informoida rekisteröityjä käsittelystä on tärkeä erityisesti sen vuoksi, että se on välttämätön edellytys sille, että rekisteröidyt voivat käyttää

---

⁴⁵⁶ Samansuuntaisesti WP 260, s. 17-18 ja 24.

⁴⁵⁷ EDPS 2016, s. 10.

⁴⁵⁸ WP29 on *discovery-* ja *whistleblowing-*menettelyjen osalta viitannut mahdollisuuteen lykätä informointia todistelun turvaamiseksi, jos informointi vaatisi kohtuutonta vaivaa (direktiivin 11(2) ja TSA 14(5) artikla). Poikkeus koskee rekisterinpitäjiä, jotka saavat henkilötiedot muulta kuin rekisteröidyltä, eli se soveltuu lähinnä asiamieheen ja tuomioistuimeen, jotka saavat tiedot asianosaiselta (WP 158, s. 12 ja WP 117, s. 13).

⁴⁵⁹ WP 260, s. 37.

*rekisteröidyn oikeuksia*⁴⁶⁰. Näitä ovat mm. oikeus saada pääsy tietoihin, oikeus tietojen oikaisemiseen tai poistamiseen ja käsittelyn rajoittamiseen sekä oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle. Rekisteröity pystyy varmistua henkilötietojensa käsittelyn laillisuudesta ja käyttää oikeuksiaan vain, jos hän on henkilötietojensa käsittelystä tietoinen⁴⁶¹. Myös todistelun kohdalla informointi voi johtaa siihen, että rekisteröidyt haluavat käyttää TSA:n mukaisia oikeuksiaan. WP29 huomautti *discovery*-menettelyn osalta, että on pidettävä selvänä, että "*rekisteröidyn oikeudet säilyvät voimassa oikeudenkäyntimenettelyn aikana*"⁴⁶².

Yksittäisiin rekisteröidyn oikeuksiin ei paneuduta tässä työssä. On silti paikallaan todeta, että rekisteröityjen oikeudet ovat kiinteässä yhteydessä läpinäkyvyyteen ja ne soveltuvat myös tämän työn tutkimusasetelmassa, kuten WP29:n toteamuksesta voi päätellä⁴⁶³. Rekisteröityjen oikeudet voivatkin osoittautua monessa suhteessa pulmallisiksi oikeudenkäynti-kontekstissa. Todistelua laativan ja oikeudenkäyntiin valmistautuvan asianosaisen kannalta voi olla työlästä reagoida oikeuksien käyttöä koskeviin pyyntöihin. Vaikka monien oikeuksien osalta todistelussa voitaneen vedota oikeusvaateita koskeviin poikkeuksiin (esim. oikeus tietojen poistamiseen ja oikeus vastustaa käsittelyä), rekisteröityjen poikkeuksista huolimatta esittämiin pyyntöihin vastaaminen voi häiritä oikeudenkäyntiin valmistautumista.

EUT arvioi rekisteröityjen oikeuksien ja oikeudellisen menettelyn vuorovaikutusta asiassa *Nowak*, joka osoitti, että TSA:n mukaiset oikeudet eivät väisty oikeudellisissa menettelyissä. Asiassa kirjanpitokokeen hylätysti suorittanut henkilö oli riitauttanut tuloksensa. Kun riitautus oli hylätty, hän pyrki asiaa selvittääkseen ja koevastauksensa ja niihin tehdyt merkinnät saadakseen käyttää henkilötietodirektiivin mukaista *oikeutta saada pääsy henkilötietoihinsa*. EUT katsoi, että vastaukset ja merkinnät olivat henkilötietoja, joiden osalta mainittu oikeus oli voimassa.⁴⁶⁴ EUT ei antanut ratkaisevaa merkitystä sille, että henkilötietojen suojaan liittyviä oikeuksia saatettiin käyttää tavalla, jolla kierrettiin koetulosten riitauttamista koskevat säännökset ja menettelyt. Julkisasiamies Kokottin mukaan riitauttamista koskevien säännösten kiertämistä tiedonsaantioikeudella oli ehkäistävä tietosuojasääntelyn sisäisillä välineillä eli tiedonsaantioikeuden poikkeuksilla.⁴⁶⁵ Vaikka asetelma on toisenlainen, myös tämän

---

⁴⁶⁰ *Bara* (C-201/14), tuomion kohta 33.

⁴⁶¹ EUT:n lausunto 1/15, kohdat 219-220. Ks. myös Schiopu 2018, s. 1 ja erit. s. 5: "*knowing about the existence of the processing is a sine qua non condition for the exercise of the rights granted to the data subjects*".

⁴⁶² WP 158, s. 12.

⁴⁶³ Rekisteröity voisi mm. valittaa valvontaviranomaiselle katsoessaan, ettei käsittely todistelua varten täytä TSA:n vaatimuksia. Valituksen johdosta tämän työn aiheena oleva todisteluun liittyvän käsittelyn laillisuus tulisikin arvioiduksi.

⁴⁶⁴ *Nowak* (C-434/16), tuomion kohdat 56, 61-62.

⁴⁶⁵ Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa *Nowak* (C-434/16), kohdat 42, 45 ja 45-48.

työn tutkimusasetelmassa on ymmärrettävä, ettei informoinnista tai sitä seuraavista rekisteröityjen oikeuksia koskevista pyynnöistä voida poiketa ainoastaan sen vuoksi, että oikeuden käyttäminen haastaa oikeudellisen menettelyn perinteistä asetelmaa.

4.4 Henkilötietojen luovutuksiin kohdistuvat vaatimukset

Henkilötietojen luovuttaminen on TSA 4 artiklan mukaan yksi *henkilötietojen käsittelyn* tapa. Henkilötietojen luovuttamisella tarkoitetaan sellaista henkilötietojen siirtoa, jossa henkilötietojen vastaanottajasta tulee myös rekisterinpitäjä, eikä kyse ole siten vain siirrosta taholle, joka käsittelee tietoja luovuttavan tahon lukuun (*henkilötietojen käsittelijä*)⁴⁶⁶. On pidettävä selvänä, että oikeudenkäyntiin liittyvissä tilanteissa henkilötietoja asianosaiselta vastaanottavat tahot eli erityisesti asiamiehet ja tuomioistuimet eivät käsittele henkilötietoja ainoastaan asianosaisen lukuun⁴⁶⁷. Asiamiesorganisaatio ja tuomioistuin ovat rekisterinpitäjiä oman käsittelynsä suhteen⁴⁶⁸, joten kyse on henkilötietojen luovutuksista asianosaiselta näille tahoille.

Luovutus on keskeinen todisteluun liittyvä tiedonkäsittelytapa. TSA:ssa ei säädetä erikseen nimenomaan henkilötietojen luovutusten sallittavuudesta, vaan luovutuksen on täytettävä yleiset henkilötietojen käsittelyn edellytykset⁴⁶⁹, joita on käsitelty edellä. Henkilötietojen luovutukset tuovat kuitenkin erityispiirteitä yleisten edellytysten arviointiin. Ensinnäkin lainmukaisuuden osalta on huomattava, että sekä luovuttajalla että vastaanottajalla on oltava oikeusperuste tietojen käsittelyyn⁴⁷⁰. Luovuttajan tulisi siten varmistua ennen luovutusta siitä, että vastaanottajalla on käsittelyperuste.⁴⁷¹ Tässä työssä ei arvioida muiden kuin asianosaisen suorittaman käsittelyn lainmukaisuutta, mutta todettakoon, että asiamies- ja tuomioistuinorganisaatiossa voidaan vedota erityisesti oikeutetun edun sekä lakisääteisten velvoitteiden käsillä oloon. Toiseksi luovutus on käsittelytapana sikäli erityinen, että sen johdosta henkilötietoja käsittelevien tahojen määrä kasvaa. Tämä on merkityksellistä erityisesti arvioitaessa rekisteröityjen kohtuullisia odotuksia oikeutetun edun ja jatkokäsittelyn yhteensopivuuden osalta. Tietojen minimoinnin suhteen olisi arvioitava, missä määrin henkilötietoja on tarpeen luovuttaa ja onko mm. pseudonymisoitujen tietojen luovutus riittävää.

---

⁴⁶⁶ Antikainen 2012, s. 192 ja Pitkänen et al. 2013, s. 52.

⁴⁶⁷ Tätä kysymystä on asiamiesten osalta käsitelty edellä jaksossa 3.1.

⁴⁶⁸ Paisley 2018, s. 894.

⁴⁶⁹ Henkilötietojen kansainvälisistä luovutuksista on kuitenkin TSA:ssa erityissäännökset.

⁴⁷⁰ Vastaavasti EUT:n tuomio *Fashion ID* (C-40/17), kohta 96.

⁴⁷¹ Hanninen et al. 2017, s. 95. Vastaanottajan oikeutetun edun arvioinnista, ks. Dehon & Carey 2018, s. 58.

Henkilötietojen luovutuksiin voidaan katsoa kohdistuvan myös erityisiä sopimustarpeita. Vaikka TSA:ssa ei sitä edellytetä, luovutuksesta on monesti perusteltua laatia kirjallinen luovutussopimus⁴⁷². TSA:ssa säädetään velvollisuudesta laatia sopimus sekä tuon sopimuksen sisällöstä ainoastaan silloin, kun henkilötietoja *siirretään henkilötietojen käsittelijälle käsiteltäväksi rekisterinpitäjän lukuun* (TSA 28 artikla). Kirjallista sopimista voidaan kuitenkin pitää perusteltuna myös luovutuksissa erityisesti TSA 5(2) artiklan mukaisen osoitusvelvollisuuden vuoksi. Luovutuksiin liittyy monia vastuun- ja tehtävänjakokysymyksiä, jotka puoltavat niistä sopimista erityisesti asianosaisen sekä tätä avustavan asiamiesorganisaation välillä⁴⁷³. Erityisesti olisi syytä sopia siitä, kuka vastaa ja miltä osin rekisteröityjen *informoinnista* oikeudenkäyntiin liittyvästä tietojen käsittelystä. Paisley on suosittanut sopimusjärjestelyjä, joissa asianosainen "*ensirekisterinpitäjänä*" vastaa rekisteröityjen eli esim. asiakkaidensa ja työntekijöidensä informoinnista, ja asiamiehet ja muut "*toissijaiset rekisterinpitäjät*" viittaavat ensirekisterinpitäjän toimittamiin tietoihin⁴⁷⁴.

TSA 26 artiklassa edellytetään *yhteisrekisterinpitäjien* osalta nimenomaisesti, että "[n]e määrittelevät keskinäisellä järjestelyllä läpinäkyvällä tavalla kunkin vastualueen [TSA:ssa] vahvistettujen velvoitteiden noudattamiseksi, erityisesti rekisteröityjen oikeuksien käytön ja 13 ja 14 artiklan mukaisten tietojen toimittamista koskevien tehtäviensä osalta". Tämän työn puitteissa ei ole mahdollisuutta kattavasti arvioida oikeudenkäyntiin liittyvien toimijoiden keskinäistä suhdetta TSA:n valossa, mutta kysymystä arvioitiin lyhyesti jaksossa 3.1. Kuten tuossa todettiin, WP29 on pitänyt asiamiehiä itsenäisinä rekisterinpitäjinä⁴⁷⁵, jolloin yhteisrekisterinpitäjyyttä koskevat vaatimukset eivät tulisi sovellettaviksi. EUT:n viimeaikaiset asiat *Jehovan todistajat* (C-25/17), *Wirtschaftsakademie* (C-210/16) ja *Fashion ID* (C-40/17) kuitenkin osoittavat, että EUT on henkilötietojen kattavaan ja tehokkaaseen suojaan vedoten omaksunut laajan yhteisrekisterinpitäjyyden käsitteen⁴⁷⁶. Näin ollen ei ole poissuljettua, että asianosaista ja sen asiamiestä voitaisiin pitää oikeudenkäyntiin liittyvän käsittelyn osalta yhteisrekisterinpitäjinä, joita koskevat TSA 26 artiklan vaatimukset keskinäisestä järjestelystä.

---

⁴⁷² Hanninen et al. 2017, s. 95-96. Samansuuntaisesti direktiivin osalta Nyysölä 2009, s. 133.

⁴⁷³ Lienee epätodennäköistä, että luovutussopimuksia laadittaisiin tuomioistuimen kanssa.

⁴⁷⁴ Paisley 2018, s. 908. TSA 13(4) ja 14(5) artikloiden mukaan rekisteröityjä ei täydy informoida siltä osin, kuin rekisteröidyt ovat jo saaneet artikloissa edellytetyt tiedot.

⁴⁷⁵ WP 169, s. 28.

⁴⁷⁶ Ks. erityisesti julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa *Fashion ID* (C-40/17), kohta 72.

Sopimusten osalta on muistettava, että TSA:ssa roolien ja vastuunjaon määrittelyssä korostuvat tosiasialliset olosuhteet, ja sopimusmääräyksillä on ainoastaan suuntaa antava merkitys mm. rekisterinpitäjän vastuiden määrittelyssä⁴⁷⁷. Julkisasiamies Bobek on myös suhtautunut hyvin kriittisesti sopimuksiin tehokkaana ja tarkkana tapana määritellä rekisterinpitäjien välisiä vastuita ottaen huomioon, että tähän voi liittyä suuri määrä vakiomuotoisia sopimuksia, joihin rekisteröidyt eivät voi tutustua⁴⁷⁸.

5 Henkilötietojen suojaa koskevien vaatimuksien toteuttaminen todistelussa

5.1 Yleisen tietosuoja-asetuksen luonteen ymmärtäminen

Todisteluun liittyvä henkilötietojen käsittely sijoittuu monien oikeudenalojen ja periaatteiden leikkauspisteeseen. Kuten on todettu, tällaisiin aiheisiin kohdistuva tutkimus jää helposti soveltuvien normien ja vaatimusten kuvaukseksi vailla konkretiaa. Tämän välttämiseksi on lopuksi koottava yhteen edellä käsiteltyjä keskeisiä TSA:n vaatimuksia ja arvioitava niiden konkreettista soveltamista ja yhteensovittamista oikeudenkäyntiin liittyvässä käsittelyssä. Tarkoituksena on antaa vastaus kolmanteen tutkimuskysymykseen siitä, miten TSA:n vaatimukset ja todisteluun liittyvät intressit voidaan yhteensovittaa.

Konkreettisen arvioinnin perustana on pidettävä seuraavia lähtökohtia, joihin on jo viitattu tämän tutkielman aikana. Ensinnäkin on pidettävä selvänä, että henkilötietojen suojan tarpeet ja TSA:n vaatimukset soveltuvat myös silloin, kun tietoja käsitellään oikeudenkäyntiin liittyen. Tämän perusteella ei tule kuitenkaan ylikorostaa asianosaisen intressien ja henkilötietojen suojan vaatimusten kollisioita. Ilmeisistä jännitteistä huolimatta TSA:ssa on sisäisiä välineitä (mm. oikeutetun edun käsittelyperuste ja oikeusvaateita koskevat poikkeukset), jotka sallivat oikeudenkäyntiin liittyvien intressien turvaamisen. Lisäksi julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotus asiassa *Rīgas satiksme* osoitti kuvaavasti sen, ettei olisi EU:n tietosuojasääntelyn tarkoitustenkaan mukaista kohtuuttomasti rajoittaa oikeudenkäyntiin liittyvää ja siten lain normaalista toiminnasta johtuvaa henkilötietojen käsittelyä. Toiseksi on huomattava, että asianosaisen tulee joka tapauksessa noudattaa TSA:n vaatimuksia normaalissa liiketoiminnassaan asiakkaidensa, työntekijöidensä ja muiden rekisteröityjen suhteen.

---

⁴⁷⁷ Ratkaisuehdotus asiassa *Wirtschaftsakademie* (C-210/16), kohta 60.

⁴⁷⁸ Ratkaisuehdotus asiassa *Fashion ID* (C-40/17), kohdat 85-86.

Onkin perusteltua, että samoja vaatimuksia noudatetaan yhtä lailla, kun asianosaisorganisaatio käsittelee henkilötietoja valmistellessaan toimenpiteitä oikeudenkäynnissä⁴⁷⁹. Riekkinen on lisäksi osuvasti huomauttanut, että tietosuojaperiaatteiden noudattaminen voi itseasiassa tukea todisteluun liittyviä intressejä. TSA:n edellyttämät tietojen käsittelyn suunnitelmallisuus, tarkoitussidonnaisuus sekä tietojen laatua ja turvallisuutta koskevat vaatimukset palvelevat monessa suhteessa todisteluoikeudellisia näkökohtia.⁴⁸⁰ Näistä syistä asianosaisen ei tule lähestyä todistelun tietosuojakysymyksiä siitä lähtökohdasta, että todistelu ja henkilötietojen suoja ovat vääjäämättömästi toisiaan vastaan.

5.2 Henkilötietojen suojan toteuttaminen asianosaisen prosessitoiminnassa

Asianosaisena olevan yrityksen tulisi jo varhaisessa vaiheessa arvioida organisaationsa sisällä ja asiamiestensä kanssa, miten tietosuojaperiaatteita noudatetaan oikeudenkäynneissä erityisesti todistelua hankittaessa. Paisley on välimiesmenettelyn osalta todennut seuraavasti: "[t]he extent to which data protection issues may impact the taking of evidence fits within the types of issues to be addressed early".⁴⁸¹ Kuten on havaittu, tietosuojaperiaatteiden arviointi on korostetun tapauskohtaista. Asianosaisena olevan yrityksen tulisivat suorittaa kunkin riidan osalta tapauskohtainen tietosuojaperiaatteiden arviointi ja täytäntöönpano. Tässä pyritään hahmottamaan tämän tietosuojaa-rvion mahdollista rakennetta ja sisältöä.

Kun yritys tunnistaa alkavan riidan, jossa tullaan vetoamaan näyttönä asiakirjoihin ja muihin aineistoihin, olisi ensinnäkin olennaista osoittaa sopivat henkilöt arvioimaan TSA:n soveltuvuutta ja vaikutuksia yrityksen prosessitoimintaan. WP29 on *discovery*-menettelyn osalta suosittanut, että yrityksen mahdollinen tietosuojavastaava liitetään kiinteästi arvioinnin toteuttamiseen⁴⁸². Kuten edellä on todettu, asiakirjojen ja tietojen tarpeellisuuden arviointi edellyttää riittävää tuntemusta riidasta ja sen kohteesta, joten olisi olennaista, että arviointiin osallistuisi esimerkiksi yrityksen omia lakimiehiä sekä yrityksen asiamiehiä. Henkilötietojen suojaa arvioivassa kokoonpanossa tulisi vaihteittain arvioida erityisesti seuraavia seikkoja:

- (i) Henkilötietojen ja rekisteröityjen kartoittaminen
- (ii) Henkilötietojen tarpeellisuuden ja erityisesti pseudonymisoinnin arviointi
- (iii) Tasapaino- ja yhteensopivuustestin suorittaminen ja dokumentointi
- (iv) Rekisteröityjen informointi

---

⁴⁷⁹ Samansuuntaisesti Purtova 2018a, s. 64.

⁴⁸⁰ Riekkinen 2019, s. 155-157.

⁴⁸¹ Paisley 2018, s. 914.

⁴⁸² WP 158, s. 11: "Throughout the discovery process - -, the Working Party would urge the parties to the litigation to involve the data protection officers from the earliest stage".

Henkilötietojen ja rekisteröityjen kartoittaminen. TSA:n noudattaminen edellyttää käytännössä aina jonkinasteista tietokartoitusta ("*data mapping*"). Vaikka asetus ei tällaista nimenomaisesti edellytä, rekisterinpitäjä voi arvioida tietosuojaperiaatteiden toteuttamista ainoastaan, jos se selvittää, mitä tietoja se käsittelee ja miten.⁴⁸³ Todistelun osalta tämä voitaisiin toteuttaa siten, että oikeudenkäyntiin valmistautumisesta vastaavat tahot siirtävät näyttonä arvioitavan aineiston esimerkiksi tiedostosijaintiin, johon tietosuoja-arviosta vastaaville henkilöille annetaan pääsy⁴⁸⁴. Tietosuojasta vastaavat tahot tämän jälkeen arvioisivat, missä määrin aineisto sisältää henkilötietoja ja kenen henkilötiedoista on kyse. Jonkinlainen yhteenveto siitä, mitä rekisteröityjen ryhmiä henkilötiedot koskevat (esim. johtohenkilöt, työntekijät ja asiakkaat), on tärkeä, sillä rekisteröidyn asemasta riippuu mm. se, voidaanko käsittelylle hankkia suostumus ja onko käsittely todistelua varten rekisteröidyn kannalta odotettavaa oikeutetun edun tasapainoa ja jatkokäsittelyn yhteensopivuutta arvioitaessa. Kun todistelua varten arvioitavaa aineistoa on paljon, henkilötietojen ja rekisteröityjen kartoittaminen voi olla työlästä. WP29 viittasi *discovery*-menettelyissä mahdollisuuteen käyttää aineistojen läpikäynnissä ja käsittelyssä kolmatta osapuolta⁴⁸⁵. Paisley on myös todennut, että kansainvälisissä välimiesmenettelyissä turvaudutaan yhä useammin data-analyttikoihin alustavissa tietokartoituksissa⁴⁸⁶. Tällainen menettely lienee tarkoituksenmukainen lähinnä asioissa, joissa todistusaineisto on hyvin laajaa.

Tarpeellisuus ja pseudonymisointi. Sitä mukaa, kun asianosainen paikantaa asiassa relevanttia näyttöä, josta on tunnistettu henkilötietoja, olisi arvioitava, onko tietojen tunnistettavuus todistelun kannalta tarpeellista. Tietojen minimointi edellyttää tietojen anonymisointia tai pseudonymisointia, jos todistelun tarkoitusten kannalta ei ole olennaista, että tiedoista voi tunnistaa henkilöt, joita tiedot koskevat. Edellä kuitenkin todettiin, että tehokkaan anonymisoinnin saavuttaminen on käytännössä epätodennäköistä. Jos todisteena halutaan esittää mm. palkkaselvityksiä, on usein riittävää esittää tiedot pseudonymisoituina eli siten, että työntekijöiden nimet on peitetty tai korvattu muulla tunnisteella. Saksassa tietosuojaviranomainen on suosittanut *discovery*-menettelyissä kaksivaiheista menettelytapaa, jossa ensin poistetaan lähtökohtaisesti kaikkien tietojen tunnistettavuus ja vasta, kun ilmenee, että oikeudenkäynnissä tarvitaan tunnistettavia tietoja, luovutetaan tunnistettavia tietoja.⁴⁸⁷ Edellä

---

⁴⁸³ IT Governance Privacy Team 2017, s. 159.

⁴⁸⁴ Samansuuntaisesti Paisley 2018, s. 893.

⁴⁸⁵ WP 158, s. 10.

⁴⁸⁶ Paisley 2018, s. 896.

⁴⁸⁷ Patzak et al. 2011, s. 137.

todettiin, että pseudonymisoinnin edellyttäminen voi kuitenkin olla suhteettoman raskas vaatimus laajan aineiston kohdalla. Pseudonymisointi on välttämätöntä erityisesti todisteissa, joissa henkilötiedot ovat keskeisessä ja selvässä roolissa (esim. palkkaselvitys). Jos laajassa todistusaineistossa on satunnaisesti mm. yksittäisiä nimiä, lienee henkilötietojen suojan kannalta riittävää huolehtia riittävästä informoinnista sekä asianmukaisesta käsittelyn yhteensopivuuden ja oikeutetun edun mukaisuuden arvioinnista.

Tasapainotesti ja yhteensopimattomuuden arviointi. Asianosaisen on syytä suorittaa huolellisesti TSA 6(1)(f) artiklan mukainen oikeutetun edun arviointi sekä 6(4) artiklan mukainen jatkokäsittelyn yhteensopivuuden arviointi. TSA 5(2) artiklassa ilmaistu osoitusvelvollisuus puoltaa arvioinnin dokumentoimista. Tasapainotestin ja yhteensopivuusarvion päällekkäisten arviointikriteerien vuoksi asianosaisen on perusteltua suorittaa nämä arvioinnit jossain määrin rinnakkain. Kelleher ja Murray ovat suosittaneet, että tasapainotesti suoritetaan tietosuojaa koskevan vaikutustenarvioinnin muodossa, vaikka TSA ei tätä nimenomaisesti edellytä (TSA 35 artikla)⁴⁸⁸. Ottaen huomioon, että todistelun osalta tulisi suorittaa kattava arvio käsittelyn yhteensopivuudesta ja oikeutetun edun mukaisuudesta erityisesti rekisteröityjen kohtuullisten odotusten valossa, voidaan tietosuojaa koskevaa vaikutustenarviointia pitää perusteltuna valintana prosessitoiminnan kohdalla.

Sen ohella, että tässä vaiheessa arvioidaan oikeutetun edun käsittelyperustetta, olisi huolehdittava mahdollisten suostumusten hankkimisesta. Yhteensopivuuden arviointia ja oikeutettuun etuun liittyvää intressivertailua on syytä hyödyntää suostumuksen hankkimisessa. Pätevän suostumuksen edellytykset puoltavat nimittäin sitä, että niille rekisteröidyille, joiden osalta käytetään käsittelyperusteena (myös) suostumusta, tehdään selkoa käsittelyn vaikutuksista sekä alkuperäisen käsittelyn ja todistelukäsittelyn yhteyksistä⁴⁸⁹. Nämä näkökohdat sisältyvätkin yhteensopivuus- ja tasapainotestiin.

Informointi. Edellä on arvioitu informointivelvollisuuden sisältöä tämän työn tutkimusasetelmassa. WP29:n suosituksen mukaisesti on perusteltua noudattaa sekä yleistasoista että tapauskohtaista informointia. Asianosaisen tulisi siten jo yleisissä tietosuojaselosteissaan mainita mahdollisuudesta käsitellä henkilötietoja rekisterinpitäjän oikeudenkäynteihin liittyen⁴⁹⁰. Kun tietoja varsinaisesti käsitellään, tulisi relevanteille rekisteröidyille ilmoittaa tie-

---

⁴⁸⁸ Kelleher & Murray 2018, s. 175.

⁴⁸⁹ Ks. WP 259, s. 12-13, jonka mukaan rekisteröidyn on ymmärrettävä, mihin hän on suostumassa, ja hänen on oltava selvillä vaihtoehtoistaan ja niiden vaikutuksista.

⁴⁹⁰ Edellä huomautettiin, että näin onkin tehty eräiden yritysten tietosuojaselosteissa.

tojen käsittelyn muutoksesta. Erityisesti tämän toisen vaiheen informoinnin osalta asianosaisen tulee tasapainottaa läpinäkyvyyden vaatimukset ja omat intressinsä olla saattamatta suuren julkisuuden kohteeksi sen, että yrityksellä on vireillä oikeudenkäynti.

5.3 Sääntelyn kehittäminen

Tässä tutkielmassa on käynyt selväksi, että henkilötietojen suojan ja TSA:n vaatimusten arviointiin liittyy huomattavaa tapauskohtaisuutta. Lisäksi todisteluun ja oikeudenkäyntiin liittyviä tietosuojakysymyksiä on käsitelty melko vähän oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa, joten asianosaisen näkökulmasta näihin kysymyksiin liittyy epävarmuutta. Tämä on valitettavaa, sillä asianosaisilla on ilmeisiä prosessuaalisiin perusoikeuksiin kytkeytyviä intressejä käsitellä mahdollisimman vapaasti tietoja todistelussa. Vaikka tämän tutkielman tavoitteena ei ole antaa oikeuspoliittisia kannanottoja lainsäädännön kehittämiseksi, on huomautettava, että TSA ja erityisesti sen 23 artikla antavat jäsenvaltioille liikkumavaraa, joka olisi keskeinen keino myös oikeudenkäynnin ja henkilötietojen suojan tarpeiden tasapainottamiseksi. Tätä kuvastaa hyvin julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotus edellä selostetussa asiassa *Nowak*. Julkisasiamies painotti, että sen sijaan, että korostetaan henkilötietojen suojan (tiedonsaantioikeus) ja virallisen riitautusmenettelyn jännitteitä, tulisi kiinnittää huomiota tietosuojasääntelyyn sisältyviin välineisiin eli erityisesti jäsenvaltioiden mahdollisuuteen säätää poikkeuksista rekisteröityjen oikeuksiin määrättyjen etujen suojelemiseksi. Sikäli kuin tällaisista poikkeuksista ei ole kansallisesti säädetty, on julkisasiamiehen mukaan *"niin, että lainsäätäjät on antanut perusoikeuksiin pohjautuville tietosuojalainsäädännön vaatimuksille etusijan muihin konkreettisissa tapauksissa kyseessä oleviin etuihin nähden"*.⁴⁹¹

Vertailun vuoksi voidaan viitata Irlannin tietosuojalakiin (Ireland Data Protection Act 2018), jossa on TSA 23 artiklan nojalla *"jäsenvaltion yleiseen julkiseen etuun vedoten"* kansallisesti tasapainotettu tietosuojaperiaatteiden soveltamista oikeudenkäyntiin liittyvien tarpeiden kanssa. Lain 60 pykälän mukaan TSA 12-22 artikloita ja näitä vastaavia 5 artiklan vaatimuksia rajoitetaan sikäli, kuin rajoitukset ovat tarpeen ja oikeasuhtaisia oikeudellisten kanteiden ajamiseksi tai puolustamiseksi. Henkilötietojen käsittelyyn oikeudellisen neuvonnan hankkimiseksi ei puolestaan sovelleta mainittuja TSA:n artikloja lainkaan (162 pykälä). Tällainen kansallinen sääntely voisi olla monessa suhteessa oikeustilaa selkiyttävää myös Suomessa. Oikeustilan selkiytyminen jäänee riippumaan siitä, tuleeko EUT:n, kansallisten tuomioistui-

---

⁴⁹¹ Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa *Nowak* (C-434/16), kohdat 46-47.

mien tai tietosuojaviranomaisten käsiteltäväksi oikeudenkäyntiin liittyviä käsittelytilanteita⁴⁹². EUT:n ratkaisu asiassa *Rīgas satiksme* oli aihealueen kannalta tervetullut.

6 Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa on pyritty selvittämään, miten henkilötietojen suojaa koskevat vaatimukset soveltuvat, kun siviiliprosessin asianosainen kartoittaa, valmistelee ja esittää todistelua. Oikeudenkäyntiin liittyvä henkilötietojen käsittely sijoittuu useiden oikeudenalojen, perusoikeuksien ja periaatteiden leikkauspisteisiin. Tässä työssä on siksi haluttu korostaa relevantin normipohjan kattavaa selvittämistä arvioinnin lähtökohtana. Vaikka tarkastelussa on ollut erityisesti TSA:n säännösten perusteella määrittyvä henkilötietojen suoja, asetuksen säännösten tulkinnassa on annettava merkitystä erityisesti henkilötietojen suojaa ja toisaalta oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskeville perusoikeuksille. Tämän lisäksi on huomattava, että tietosuojaperiaatteiden ankara soveltaminen voisi viime kädessä rajoittaa vakiintuneiden prosessioikeudellisten periaatteiden toteutumista. Tässä tutkielmassa on osoitettu, että mm. siviiliprosessin todistelua koskeva tehtävänjako sekä vapaan todistelun periaate on otettava huomioon myös TSA:n tulkinnassa. Tämä seuraa erityisesti EU-oikeuden tulkinnalle ominaisesta sääntelyn tarkoituksista ja kokonaisjärjestelmää korostavasta perinteestä. TSA:n tarkoitusten mukaista ei ole estää tietojen käsittelyä, jolle *"on olemassa lainsäädännön tavanomaisesta toiminnasta johtuva selkeä ja laillinen tarkoitus"*⁴⁹³.

Tarkastelemalla TSA:n yleisiä käsittelyä koskevia periaatteita on havaittu, että asetuksen valossa asianosaisen tarve esittää oikeudenkäynnissä todistelua puoltaa oikeutta käsitellä riittään nähden ulkopuolisenkin rekisteröidyn henkilötietoja. Käsittelyperusteiden osalta rekisterinpitäjän oikeutetut edut tarjoavat joustavan perusteen käsittelylle silloin, kun käsittely on tarpeen tärkeiden intressien vuoksi, vaikka käsittelylle ei olisi rekisteröidyn suostumusta. Oikeutettuun etuun liittyvä intressivertailu edellyttää kuitenkin tarkkaa arviointia, jossa punnitaan rekisterinpitäjän tarpeita rekisteröidyn oikeuksien kanssa. Lisäksi on erityisesti arvioitava käyttötarkoitussidonnaisuuden toteutumista. Vaikka todisteluun liittyvälle jatkokäsittelylle olisi selvästi oikeusperuste, alkuperäisiin käsittelyn tarkoituksiin nähden liian etäinen uusi tarkoitus voi estää jatkokäsittelyn. Jos henkilötietojen jatkokäsittely uuteen tarkoitukseen eli todistelua varten katsotaan TSA:ssa tarkoitettulla tavalla yhteensopimattomaksi, uuteen oikeusperusteeseen vetoaminen ei riitä käsittelyn oikeuttamiseksi. Oikeutetun edun ja

---

⁴⁹² Suomessa on perinteisesti saatu suhteellisen vähän henkilötietojen suojaa koskevaa kansallista oikeuskäytäntöä, ks. Ojanen 2017, s. 86-87.

⁴⁹³ Edellä viitattu julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa *Rīgas satiksme* (C-13/16), kohta 98.

käyttötarkoitussidonnaisuuden arvioinnissa on olennaista ottaa huomioon, kuka on kyseessä oleva rekisteröity. Asianosaisen työntekijöiden näkökulmasta henkilötietojen käsittely osana työnantajan liiketoimintaan liittyviä riitoja on ennakoitavampaa verrattuna asiakkaaseen, joka on hankkinut asianosaiselta kertaluontoisen palvelun. Viimeksi mainitussa tapauksessa henkilötietojen käsittely on tuskin mahdollista ilman olennaisia suojatoimia.

Edellä mainittuihin periaatteisiin liittyviä epävarmuuksia voidaan vähentää erityisesti pseudonymisoinnilla. Todistelun osalta tämä merkitsisi todisteisiin sisältyvien nimien tai yhteystietojen peittämistä tai korvaamista muilla tunnisteilla. Tätä edellyttää myös erityisesti tietojen minimoinnin periaate. Tietojen minimointi edellyttää oikeudenkäynnin valmistelussa aineistojen kattavaa läpikäyntiä ja suodattamista sen varmistamiseksi, ettei henkilötietoja käsitellä enemmän, kuin on tarpeen todistelun tarkoituksiin nähden. On kuitenkin epävarmaa, voidaanko rekisterinpitäjältä kaikissa tilanteissa edellyttää laajan todistusaineiston täydellistä suodattamista henkilötiedoista. Suhteellisuusperiaatteen valossa riittävää voi olla pseudonymisoida todisteet, joissa henkilötiedot ovat keskeisessä roolissa (kuten palkkaselvitykset), ja erityisesti todistusaineistossa satunnaisesti esiintyvien nimien ja vastaavien tietojen osalta olennaisempaa voi olla huolehtia mm. riittävästä käsittelyn läpinäkyvyydestä. Oikeudenkäynnin asianosaisen kannalta myös läpinäkyvyys voi osoittautua hankalaksi. On oletettavaa, että vireille tulevasta tai vireillä olevasta oikeudenkäynnistä ei haluta ilmaista tietoa muille kuin välittömästi oikeudenkäyntiin liittyville henkilöille. TSA:n velvollisuudet eivät kuitenkaan jäsenny yksinomaan sen mukaan, mikä olisi rekisterinpitäjän näkökulmasta tarkoituksenmukaista tai edullista. Tietojen toimittamisessa voidaan kuitenkin pyrkiä siihen, että käsittelyn läpinäkyvyys ja asianosaisen tarpeet tasapainotetaan.

Ottaen huomioon TSA:n laaja soveltamisala ja merkittävä sanktiouhka yritysten tulisi asiainmiestensä avustuksella arvioida tietosuojaperiaatteiden sisällyttämistä prosessitoimintaansa. Tämä voi olla haastavaa, sillä riidan syntyessä yrityksessä suurin huomio kohdistuu itse riitaan. Tästä huolimatta tietosuojanäkökulma tulisi nostaa osaksi prosessin valmistelua jo varhaisessa vaiheessa. Välttämättömät tietokartoitukset ja TSA:n mukaisen osoitusvelvollisuuden edellyttämät dokumentoidut arvoinnit vaativat riittävästi aikaa ja paneutumista.

Varsinaisten tutkimuskysymysten selvittämisen ohella tällä työllä on ollut kolme laajempaa tavoitetta. Ne liittyvät jatkotutkimuksen tarpeen tunnistamiseen, metodologisiin valintoihin sekä informaatio-oikeuden tutkimuksellisten painotusten arviointiin. Tavoitteena on ollut ensinnäkin tuottaa perustutkimusta tietosuojan ja siviiliprosessin vuorovaikutuksesta, josta

käsin voidaan tunnistaa jatkotutkimuskysymyksiä. Tässä työssä on selvitetty todisteluun liittyvän henkilötietojen käsittelyn yleisiä edellytyksiä ja reunaehdoja. Kuten edellä selostettu EUT:n ratkaisu asiassa *Nowak* (C-434/16) osoittaa, tietosuojan ja oikeudellisten menettelyjen vuorovaikutukseen liittyy myös monia yksityiskohtaisempia kysymyksiä, joita olisi tarpeen tutkia. Näitä ovat esimerkiksi rekisteröityjen oikeuksien käyttäminen oikeudellisten menettelyjen yhteydessä. Erityisesti kun kyse on rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välisestä riidasta, voitaisiin arvioida mm., missä määrin rekisteröity voisi käyttää TSA:n mukaista tiedonsaantioikeuttaan (TSA 15 artikla) keinona hankkia oikeudenkäynnin vastapuolelta tarvitsemiaan todisteita⁴⁹⁴. Ottaen huomioon, että siviiliprosessin ja tietosuojan vuorovaikutuksesta ei ole olemassa perustutkimusta, ei tässä työssä olisi ollut perusteltua valita tutkimuskohteeksi rekisteröidyn oikeuksia tai muita spesifejä kysymyksiä, vaan oli perusteltua aloittaa perustavanlaatuisista käsittelyn sallittavuutta koskevista kysymyksistä.⁴⁹⁵

Toiseksi työssä on pyritty noudattamaan johdonmukaista ja perusteltua metodologiaa. Työn johdannossa osoitettiin, että oikeustieteen metodeista on käyty kriittistä keskustelua. Erityisesti pro gradu -töissä tärkeää olisi, ettei metodin arviointi pelkistyisi ainoastaan lainopin yleisluontoiseen kuvaukseen työn johdannossa. Metodivalintaa olisi arvioitava tarkoin tutkielman aiheen ja tutkimuskysymysten perusteella. Lainoppia ei kuitenkaan täydy hylätä, vaan olennaista on arvioida sen merkitys ja mahdollisuudet kunkin työn kannalta. Tässä työssä lainopillinen systematisointi ja tulkinta osoittautuivat soveltuviksi välineiksi lähestyä tutkimuskysymyksiä. Mm. tutkimusaiheeseen liittyvien arviointien tapauskohtaisuudesta johtuen osoittautui kuitenkin tarpeelliseksi täsmentää lainopillisen otteen luonnetta. Tässä valittiin ns. *argumentaatiota kehittävä ote*, jossa tarkoituksena ei ole antaa (eikä tässä voitukaan antaa) täsmällisiä ratkaisunormeja, vaan olennaisempaa oli selvittää tulkinnessa merkityksellisiä kriteerejä ja argumentteja. Tässä tutkielmassa argumentaatiota kehittävää otetta toteutettiin mm. korostamalla TSA:n tulkinnessa merkityksellisiä perusoikeus- ja periaatena-kohtia. Niin ikään argumentaatiota kehittävälle otteelle ominaisia reaalisia argumentteja pyrittiin huomioimaan esim. arvioimalla, minkälaisia kustannuksia ja taakkaa tietosuo-

---

⁴⁹⁴ Mm. Saksassa Baden-Württembergin ylempi työtuomioistuin on viimeaikaisessa ratkaisussaan käsitellyt työsuhteen päättämistä koskevassa riidassa työntekijän mahdollisuutta saada häntä koskevat *whistleblowing*-asiakirjat tietosuojalainsäädännön mukaisella tietopyynnöllä (Landesarbeitsgericht Baden-Württemberg, 20.12.2018).

⁴⁹⁵ Tässä työssä on lisäksi pyritty avaamaan keskustelua siitä, miten rekisterinpitäjyyttä ja yhteisrekisterinpitäjyyttä tulisi tulkita oikeudenkäyntiin liittyvässä henkilötietojen käsittelyssä. Tämä kysymys on EUT:n viimeaikaisen oikeuskäytännön vuoksi äärimmäisen ajankohtainen.

japeriaatteiden tiukka soveltaminen aiheuttaisi asianosaisena olevalle rekisterinpitäjälle sekä mitä vaikutuksia näillä olisi asianosaisen oikeudenkäyntiin liittyvien intressien kannalta.

Lopuksi on paikallaan lausua tämän tutkielman suhteesta informaatio-oikeuden tutkimuskohteisiin. EU:n tietosuojasääntelyn ja TSA:n keskeisenä tarkoituksena on ollut säännellä teknologisen kehityksen mahdollistamaa laajamittaista tietojen käsittelyä. TSA:n aineellinen soveltamisala on kuitenkin laaja ja se kattaa lähes kaikenlaisen tietojen käsittelyn. Informaatio-oikeudellisen tutkimuksen ei tulekaan rajoittua koskemaan vain tiedonkäsittelyn innovaatioita, vaan sen tulee myös selvittää, miten henkilötietojen suoja tulee turvata perinteisemmissä tietojen käsittelyä edellyttävissä tilanteissa, joihin oikeudenkäynnin asianosaisen prosessitoiminta kuuluu. Timo Konstari on jo vuonna 1997 luonnehtinut tämän tutkielman perustana olevaa tiedonintressiä seuraavasti: *"Informaatio-oikeutta oikeudenalana, jonka keskiöön kuuluvat esimerkiksi juuri yksityisyyden suojaan liittyvät oikeudelliset ongelmat, ei ainakaan toistaiseksi ole syytä yrittää ilman perusteellista pohdintaa ja keskustelua pukea määritelmän pakkopaitaan. Vaikka tietotekniikka onkin informaatio-oikeudellisen tutkimuksen kannalta epäilemättä tärkeä parametri, se ei kuitenkaan loppujen lopuksi ole oikeudenalan kehittämässä olennaisin näkökohta. Normatiivisen informaatio-oikeudellisen tutkimuksen edistymistä on omalta osaltaan hidastanut sen jääminen tietoteknisesti orientoituneen oikeusinformatiikan katveeseen. Oikeudenalana informaatio-oikeuden on oltava perusteiltaan välineneutraali. Olemassaolon oikeutuksensa ja itseymmärryksensä kehittyvänä oikeudenalana informaatio-oikeus ammentaa viime kädessä yhteiskunnassa tärkeiksi koetuista, suhteellisen kestävästä ja muuttumattomina pysyvistä arvoista eikä niinkään informaatioteknologian ihmeitä tekevästä lumovoimasta"*.⁴⁹⁶

Tietojen käsittelyn innovaatiot ovat siis tietosuojasääntelyn keskeisiä syitä, mutta tuon sääntelyn soveltuvuus ja vaikutukset eivät rajaudu niihin. Ottaen huomioon, että EUT katsoi tietosuojasääntelyn soveltuvan myös Jehovan todistajien jäsenten ovelta ovelle saarnaamistyöhön⁴⁹⁷, tuota sääntelyä voidaan hyvällä syyllä luonnehtia *"kaiken sääntelyksi"*, joka soveltuu yllättävällä tavalla myös perinteisempiin tietojen käsittelyn tilanteisiin. Juuri näissä tilanteissa henkilötietojen suoja voi joutua jännitteeseen muiden oikeuksien ja periaatteiden kanssa. Ja siellä, missä havaitaan oikeudellisia jännitteitä, tulee myös tehdä oikeustieteellistä tutkimusta.

---

⁴⁹⁶ Konstari 1997, s. 22.

⁴⁹⁷ EUT:n tuomio *Jehovan todistajat* (C-25/17).